

Alliansedannelse under den angolanske borgerkrigen

*Alliansedannelse og naturressursers rolle under
den angolanske borgerkrigen*

Birthe Sønnesyn

Masteroppgave i Statsvitenskap
Institutt for Statsvitenskap
Universitetet i Oslo

Mai 2014

Masteroppgave i Statsvitenskap, Institutt for
Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

23.05.14

Alliansedannelse under den angolanske borgerkrigen

© Birthe Sønnesyn

2014

Alliansedannelse under den angolanske borgerkrigen

Birthe Sønnesyn

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: CopyCat, Forskningsparken

Sammendrag

Denne oppgaven er et casestudie som tar utgangspunkt i alliansene som ble dannet under den angolanske borgerkrigen. Den angolanske borgerkrigen var sterkt preget av naturressursene i landet, henholdsvis olje og diamanter. De to frigjøringspartiene, MPLA og UNITA, kjempet en blodig borgerkrig hvor begge ønsket å regjere, men ingen ønsket å dele på makten. Jeg ønsker derfor å undersøke om naturressursene i Angola bidro til dannelsen av allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer.

Oppgaven tar i bruk analytisk eklektisisme, som vil si at den kombinerer to teorier for å svare på forskningsspørsmålet. Teorien som blir brukt i er en blanding av Stephen Walt sitt teoretiske rammeverk om alliansedannelse, hentet fra boken "The Origins of Alliances" og John Stopford og Susan Strange sin teori om allianser mellom politiske- og kommersielle aktører, hentet fra boken "Rival States, Rival Firms: Competition for World Market Shares". Walts teori har vært utgangspunktet i oppgaven, men fordi Walt ikke diskuterer forholdet mellom politiske aktører og dens kommersielle allianser, blir oppgaven supplert med teorien til Stopford og Strange.

Analysen viser at naturressursene i Angola påvirket alliansemønstrene til MPLA og UNITA. Det var ikke bare de kommersielle alliansene som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer, men også de politiske. UNITA sin allianse med Sør-Afrika er et eksempel på en slik allianse. UNITA var et parti for de svarte angolaneerne, og en allianse med apartheidregimet var oppsiktsvekkende. Analysen viser at et ønske om økonomisk vekst, er viktigere enn ideologi og andre politiske likheter. Oppgaven konkluderer med at alle de politiske alliansene følger Walt sitt konsept om balansering, hvor stater allierer seg for å balansere en trussel.

Analysen følger også Stopford og Strange sitt teoretiske perspektiv om et gjensidig avhengighetsforhold mellom politiske- og kommersielle aktører. MPLA og UNITA var avhengig av sine kommersielle allianser for å fortsette krigføringen, men de kommersielle alliansene var også avhengig av naturressursene til MPLA og UNITA.

Oppgaven konkluderer med at både ideologi og naturressurser blir brukt som et verktøy for å skaffe seg allianser. Aktører i krig bruker de ressursene de har tilgjengelig for å få støtte fra internasjonale aktører.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en svært lærerik prosess, og det er flere som må takkes i den anledning. Først av alt ønsker jeg å takke min veileder Morten Bøås for hjelp og støtte gjennom hele prosessen. Din kunnskap, tilbakemeldinger, og ikke minst tålmodighet, har vært til stor hjelp under hele skriveprosessen.

Videre ønsker jeg å takke pappa, som alltid har vært tilgjengelig for korrekturlesing, gode råd og støtte. Resten av familien min fortjener også en stor takk for støtte gjennom hele masteren. Når skriveprosessen har vært vanskelig, er det godt å ha en god heilagjeng hjemme i Bergen.

Tusen takk til den fantastiske lunsjgjengen, som har gjort lange dager på Blindern til en flott opplevelse. Jeg kommer til å savne våre faste lunsjer på Trygve med mye latter og hygge. Jeg vil også takke mine venner utenfor Blindernboblen, som har vært tålmodige og snille under hele skriveperioden.

Jeg vil også bruke anledningen til å takke Aslak Orre, Justin Pearce og Halle Jørn Hansen, som takket ja til å la seg intervju og som har gitt meg både litteraturtips og inspirasjon.

Oslo, mai 2014

Birthe Sønnesyn

Ord: 31 253

Figur 1: Kart over Angola

Innholdsfortegnelse

Alliansedannelse under den angolanske borgerkrigen	III
Sammendrag	V
Forord	VII
Innholdsfortegnelse	IX
Akronymer	XII
1.0 Introduksjon	1
1.1 Den angolanske borgerkrigen: et rustningskappløp	1
1.2 Hva kjennetegner den angolanske borgerkrigen?.....	3
1.3 Hvorfor studere alliansemønstre i Angola?	5
1.4 Case og problemstilling	6
1.5 Angolas Olje	7
1.6 Angolas diamanter	8
1.7 Teoretisk rammeverk	8
1.8 Metodiske utfordringer	12
1.8.1 Forskningsdesign.....	13
1.8.2 Validitet og reliabilitet	14
1.9 Kapitteloversikt	16
2.0 Teoretisk rammeverk.....	17
2.1 Et teoretisk utgangspunkt: Allianser mellom politiske grupper og stater – og allianser mellom politiske grupper og kommersielle selskaper.....	18
2.2 Walt’s årsaker til dannelsen av internasjonale allianser.....	19
2.2.1 Balansering og Å stille seg bak lederlokomotivet.....	20
2.2.2 Ideologi og allianseforming	21
2.2.3 Internasjonal bistand og allianseforming	23
2.2.4 Transnasjonale kontakter.....	23
2.3 Multinasjonale selskapers rolle i allianseforming.	24

2.4	De nye politiske aktørene.....	28
2.5	Konklusjon.....	29
3.0	Historisk bakgrunn.....	30
3.1	Angola som portugisisk koloni.....	30
3.2	Frigjøringsbevegelsene.....	31
3.2.1	MPLA.....	32
3.2.2	FNLA.....	33
3.2.3	UNITA.....	33
3.3	Frigjøringskrigen, 1961 til 1975.....	34
3.4	Angolas økonomi.....	35
3.5	Borgerkrigens opphav.....	37
3.6	Angolas tre kriger.....	38
3.6.1	Borgerkrig, del 1, 1975 - 1990.....	38
3.6.2	Borgerkrig, del 2, 1992 - 1994.....	39
3.6.3	Borgerkrig, del 3 1994 - 2002.....	40
3.7	Oljerasjonen Angola.....	41
3.8	UNITA og diamantene.....	42
4.0	Analyse.....	44
4.1	MPLA.....	45
4.1.1	Alliansen med Sovjetunionen.....	46
4.1.2	Alliansen med Cuba.....	48
4.1.3	Marxismen: ideologi eller strategi?.....	50
4.1.4	Amerikanske oljeselskaper: Rollen som kommersiell alliert.....	52
4.1.5	Et gjensidig avhengighetsforhold.....	55
4.1.6	Konklusjon.....	56
4.2	UNITA.....	58
4.2.1	Hvorfor tapte UNITA borgerkrigen?.....	58
4.2.2	Maoismen: ideologi og makt.....	59
4.2.3	Alliansen med USA.....	61
4.2.4	Jonas Savimbi: mannen med flere ansikter.....	63
4.2.5	Alliansen med Sør-Afrika – min fiendes fiende er min venn.....	64

4.2.5 UNITAs diamanter	65
4.2.6 Kommersielle allianser: Burkina Faso og Zaire.....	68
4.2.7 Kommersielle allianser: Namibia, Zambia og Sør-Afrika	69
4.2.8 Konklusjon	70
4.2 Hva betyr dette for alliansedannelse i denne typen borgerkrigssituasjoner?.....	71
4.3 Konklusjon.....	72
5.0 Konklusjon	75
5.1 Førte naturressursene i Angola til utradisjonelle allianser?.....	76
5.1.1 Naturressurser, allianser og MPLA	77
5.1.2 Naturressurser, allianser og UNITA.....	78
5.2 Refleksjoner rundt det teoretiske rammeverket.....	79
5.3 Veien videre.....	81
Litteraturliste	83
Vedlegg 1: Tabeller.....	89
Vedlegg 2: Intervju.....	90

Figurer

Figur 1: Kart over Angola	VIII
Figur 2: Allianser som går på tvers av ideologiske og politiske skillelinjer	5
Figur 3: Stopford og Strange: trekantforhold	26
Figur 4: Fra politisk aktør til kommersiell partner	27
Figur 5: Fra politisk aktør til kommersiell partner: MPLA.....	56
Figur 6: Fra politisk aktør til kommersiell partner: UNITA	67

Tabeller

Tabell 1: Oversikt over Angolas politiske partier	34
Tabell 2: Oversikt over bakgrunn for allianser	89

Akronymer

Diamang:	Companhia de Diamantes de Angola (Det angolanske Diamantselskapet)
FAA:	Forças Armadas de Angola (Angolas Væpnede Styrker)
FAPLA:	Forças Armadas Populares de Libertação de Angola (Folkets Væpnede Styrker for Frigjøringen av Angola)
FLEC:	Frente para a Libertação do Enclave de Cabinda (Bevegelsen for Frigjøringen av Cabinda)
FNLA:	Frente Nacional de Libertação de Angola (Den Nasjonale Fronten for Frigjøringen av Angola).
IEA:	International Energy Agency
MPLA:	Movimento Popular de Libertação de Angola (Folkebevegelsen for Frigjøringen av Angola)
OAU:	Organization for African Unity (Organisasjonen for afrikansk enhet)
PLUA:	Partido da Luta Unida dos Africanos de Angola (Partiet for Kampen for de afrikanske angolannerne)
SONANGOL:	Sociedade Nacional de Combustíveis de Angola (Det angolanske statsoljeselskapet)
UNITA:	União Nacional para a Independência Total de Angola (Den Nasjonale Foreningen for Total Frigjøring av Angola)
UPA:	União das Populações de Angola (Foreningen for det angolanske folket)

1.0 Introduksjon

Dannelsen av allianser er viktig innen alle systemer hvor det er konkurranse mellom aktører. En aktør som får andre aktører til å alliere mot seg selv, vil få en ulempe både ved krig og andre konflikter. For aktører i krig, er det å skaffe seg alliansepartnere absolutt nødvendig. Å forstå hvorfor og hvordan allianser oppstår er derfor et viktig tema innenfor internasjonal konfliktforskning.

Den kalde krigen var en tidsepoke som særlig viser betydningen av alliansepartnere. Den kalde krigen varte fra 1945 til 1991, og var en konflikt mellom USA og Sovjetunionen. Krigen var kald i den forstand at det aldri var direkte krigshandlinger mellom USA og Sovjetunionen. Særlig viktig var det å danne allianser med de nye landene i Afrika, ettersom mange afrikanske land ble uavhengige på denne tiden. Amerikanske og sovjetiske politikere brukte ideologi som en årsak til valg av alliansepartnere. Sovjeterne dannet allianser med kommunistiske stater, mens amerikanerne dannet allianser med regimer med vestlige verdier. Sovjeterne fryktet den amerikanske kapitalismen, mens amerikanerne fryktet kommunismen (Walt 1987: vii).

Stephen Walt beskriver allianser som et formelt eller uformelt forhold mellom to eller flere suverene stater. En allianse krever at partene som er involvert viser en form for forpliktelse og at det er en gjensidig fordel å være med i alliansen. I sin bok "The Origins of Alliances" forklarer Stephen Walt hvorfor og hvordan stater danner allianser med hverandre. Forholdene som avgjør hvorfor stater danner allianser med hverandre er med på å forme utviklingen av internasjonale systemer. Den kalde krigen var i stor grad en konkurranse mellom USA og Sovjetunionen om å skaffe seg allianser (Walt 1987: 1).

1.1 Den angolanske borgerkrigen: et rustningskappløp

Under den kalde krigen engasjerte USA og Sovjetunionen seg i nylig frigjorte afrikanske stater. Begge supermaktene forsøkte å overtale de nye afrikanske statene om at deres ideologi og styresett var det beste og at en allianse med dem ville være gunstig (Onslow 2009: 23).

I Angola utspilte den kalde krigen seg som en proxy-war, eller stedfortrederkrig, hvor Sovjetunionen og USA var allierte med hhv. MPLA og UNITA, som var i konflikt med hverandre. En stedfortrederkrig er en krig mellom to eller flere krigførende parter som er alliert med andre stater. Selv om de lokale aktørene har sine egne interesser til konflikten, er det også en maktbalansekonflikt mellom de maktene som er alliert med de lokale aktørene. At krigen var kald betyr at det aldri var direkte konfrontasjoner mellom Sovjetunionen og USA.

Mens den kalde krigen i andre afrikanske land var såkalte lavintensitetskonflikter, ble konflikten i Angola svært alvorlig¹. En av årsakene til dette var at den angolanske borgerkrigen var selvfinansierende. Et rustningskappløp mellom de angolanske aktørene økte betydningen av å danne sterke allianser. Dette rustningskappløpet drev borgerkrigen fremover og førte til et stort engasjement blant utenlandske aktører. Våpen var nødvendig for å fortsette krigen og tilgangen til våpen ble muliggjort gjennom allianser. De to hovedaktørene i krigen var Jonas Savimbi, leder for partiet *União Nacional para a Independência Total de Angola* (UNITA) og Jose Eduardo dos Santos, leder for *Movimento Popular de Libertação de Angola* (MPLA). Begge sidene hadde tilgang til verdifulle naturressurser. MPLA finansierte sin side av krigen ved hjelp av oljepenger og militært bistand fra Sovjetunionen og Cuba. MPLA var derfor avhengig av utenlandske oljeselskaper for å fortsette finansieringen av krigen. UNITA på den andre siden kontrollerte diamantutvinningen i landet, og fikk i tillegg bistand fra USA og Sør-Afrika. Diamanter og olje bidrog derfor sterkt til å forklare hvorfor krigen ble så langvarig.

Angola ligger i det sør-vestlige Afrika, og var portugisisk koloni fram til 1975. Angola er et eksempel på et land som havnet i midten av den kalde krigen. Både USA og Sovjetunionen tok en aktiv del under frigjøringskrigen i Angola, og senere også under borgerkrigen. De tre angolanske frigjøringspartiene MPLA, UNITA og FNLA (*Frente Nacional de Libertação de Angola*) fikk alle utenlandsk støtte under borgerkrigen som varte fra 1975 til 2002. Utenlandske allianser var i stor grad med på å påvirke krigen og dens karakter. Sovjetunionen var en av de største utenlandske påvirkningskreftene og støttet MPLA både under frigjøringskrigen og under borgerkrigen. Sovjetunionens allianse med MPLA strekker seg helt tilbake til 1960-tallet og var en av årsakene til at MPLA stod med makten etter at portugiserne

¹ Dette betyr ikke at andre borgerkriger i Afrika ikke var alvorlige, men heller at borgerkrigen i Angola skiller seg ut ved at den ble så langvarig og blodig. Eksempelvis var slaget ved Cuito Cuanavale (se 4.1.2) kjent for å være det største stridsvognslaget i historien, etter andre verdenskrig. Slike sammenstøt, kombinert med et rustningskappløp og en økende deltagelse av internasjonale aktører, gjorde konflikten svært alvorlig.

dro fra landet i 1975. USA og Sør-Afrika gav begge sin støtte til FNLA og UNITA. FNLA hadde en liten rolle under borgerkrigen etter at MPLA klarte å presse de ut av hovedstaden Luanda, og USA og Sør-Afrika fokuserte da sin støtte på UNITA.

Angola er et land som er rikt på naturressurser og da særlig olje og diamanter. Allerede i 1954 etablerte det amerikanske oljeselskapet, Gulf Oil Company, seg i Angola for å starte utvinning av olje. Siden 1975, har Gulf Oil betalt skatter og avgifter for sin oljevirksomhet til MPLA. I 2006, målte IEA (International Energy Agency) at 80 – 90 % av statsbudsjettet kom fra oljeproduksjon. En stor del av dette var i form av skatter og avgifter, betalt av internasjonale oljeselskaper (International Energy Agency 2006: 101). Mye av disse midlene har blitt brukt til våpen i krigen mot UNITA. Og mens MPLA har tjent godt på den angolanske oljen, har UNITA skaffet seg en økonomisk ressurs i de angolanske diamanterne. For å smugle diamanter over landegrensene, var det viktig for UNITA å danne økonomiske allianser med naboland. Zaire², Namibia, Rwanda og Burkina Faso er eksempler på land hvor UNITA har hatt kommersielt samarbeid med statsledere, for å få anledning til å smugle og selge diamanter. Diamantene ble som regel solgt for penger eller våpen som ble brukt i UNITAs krigføring. UNITA fikk diplomatisk beskyttelse av de allierte nabolandene og ble gjerne geleidet gjennom tollkontrollen, uten problemer og komplikasjoner. Slike allianser var avgjørende for at UNITA skulle få diamanterne til markedet.

1.2 Hva kjennetegner den angolanske borgerkrigen?

Den Angolanske borgerkrigen var sterkt preget av en kombinasjon av geopolitiske- og kommersielle interesser. Disse to komponentene var med på å skape en konflikt med mange utradisjonelle allianser. Etter frigjøringen i 1974 hadde Angola et kommunistisk regime, og var alliert med Sovjetunionen³. Samtidig hadde Angola et nært kommersielt forhold til amerikanske oljeselskaper. Slike allianser, som tilsynelatende gikk på tvers av politiske interesser, skapte situasjoner som ofte er vanskelige å forstå. Et eksempel på en slik situasjon var da Cuba beskyttet amerikanske oljeinstallasjoner i Angola. Etter at sørafrikanske soldater

² Selv om Zaire i dag heter Kongo, vil oppgaven referere til landet som Zaire, ettersom det het Zaire i tidsrammen som blir studert. Det var president Mobutu Sese Seko som bestemte at Kongo skulle bytte navn til Zaire i 1971. I 1997 flyktet Mobutu fra landet etter en rekke voldelige episoder. Etter Mobutu-regimets fall, ble Laurent Kabila utnevnt som den nye presidenten, og han tok Kongo-navnet tilbake (Bøås og Dokken 2002: 155).

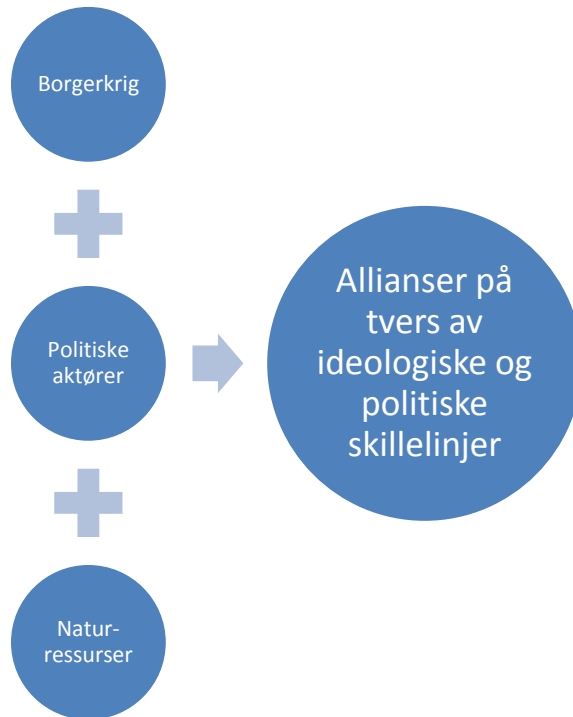
³ I 1992 gikk MPLA vekk fra sin tidligere marxistiske ideologi og gikk over til kapitalisme.

forsøkte å angripe ett av Chevron sine anlegg, fikk Cubanske soldater i oppgave å beskytte disse oljeinstallasjonene. Det ble viktig for MPLA å beskytte anleggene som bidro til mye av økonomien til partiet. Chevron (tidligere Gulf Oil) hadde lenge vært ett av de største oljeselskapene som opererte i Angola, og det var derfor viktig for President Jose Eduardo dos Santos at disse ressursene ble beskyttet.

UNITA hadde en sterk allianse med Sør-Afrika og USA, noe som gjorde det mulig å føre krig mot det militært sterkere MPLA. Særlig UNITAs allianse med Sør-Afrika er verdt å merke seg. Jonas Savimbi var opptatt av å fremstille UNITA som partiet for de svarte og ekte angolaneerne. Savimbi kritiserte MPLA for å være et parti for den rike eliten, også kjent som *mestiseeliten*⁴. Sør-Afrika på sin side fryktet at et kommunistisk regime i Angola kunne true Sør-Afrikas apartheidregime og så på UNITA som et bedre alternativ. Sør-Afrika kontrollerte på denne tiden Namibia, som grenset med Angola i nord. Allianser som disse gir oss et eksempel på situasjoner hvor ideologi og politiske likheter ikke alltid er av stor betydning for alliansevalg. Sør-Afrika og UNITA var svært ulike når det kom til verdier, politiske meninger og ideologi, men de hadde en felles fiende i MPLA.

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på alliansemønstrene som dannet seg under den angolanske borgerkrigen. Hovedsakelig vil jeg se på hva som ligger bak valg av allianser og hva som påvirket disse alliansene. Det vil bli lagt vekt på alliansemønstrene som ble dannet i tråd med den kalde krigens ideologi, og allianser som oppstod på grunn av kommersielle interesser. Jeg vil også se på om naturressursene i Angola var en av hovedårsakene til at alliansene gikk på tvers av politiske og ideologiske linjer.

⁴ I angolansk sammenheng betyr "mestise", en person med både europeisk og angolansk bakgrunn. Mestisene kunne ofte kjennetegnes med at de var lysere i huden, og mange var utdannet i Portugal. Mange mestiser i Angola tok også portugisiske navn. Den angolanske politikken har i lang tid vært preget av et overtall av mestiser (Tvedten 1997: 17).

Figur 2: Allianser som går på tvers av ideologiske og politiske skillelinjer

1.3 Hvorfor studere alliansemønstre i Angola?

Under den kalde krigen var det vanlig at USA og Sovjetunionen involverte seg i afrikanske borgerkriger gjennom militær bistand til sine respektive allierte. Samtidig som MPLA og UNITA fikk militær bistand fra utlandet, opplevde Angola en stor vekst innenfor oljevirkosomheten. Dette førte til at MPLA dannet kommersielle allianser med amerikanske oljeselskaper på grunn av et felles ønske om å utnytte de angolanske oljeressursene. Samtidig var MPLA alliert med Sovjetunionen både under frigjøringskrigen og under borgerkrigen. USA var, under den kalde krigen, svært antikommunistisk og hadde et stort ønske om å svekke påvirkningskraften som kommunistiske regimer hadde i utviklingsland. Det er derfor bemerkningsverdigg at amerikanske oljeselskaper, nærmest uberørt av krigen, investerte penger i et kommunistisk regime som Angola. Oljeselskaper må betale store skatter og avgifter til den stat de driver sin virksomhet i. Dette skaper en paradoksal situasjon hvor USA på den ene siden gir bistand til UNITA for å avskaffe regjeringen, samtidig som amerikanske oljeselskaper bidrar økonomisk til MPLA ved hjelp av skatter og avgifter. Amerikanske aktører var i stor grad med på å støtte begge sider av krigen. Amerikanske politikere gav

økonomisk bistand til UNITA mens amerikanske oljeselskaper betalte skatter og avgifter til MPLA. For å forstå betydningen av naturressurser under den angolanske borgerkrigen er det derfor også viktig å forstå forholdene mellom de forskjellige alliansene.

Forholdene som vil bli diskutert i denne oppgaven er i stor grad en: stat, stat, selskap relasjon. USA er alliert med UNITA, og Sovjetunionen er alliert med MPLA. Samtidig er amerikanske oljeselskaper engasjert i oljeutvinning i Angola, og bidrar dermed økonomisk til MPLA som er en sovjetisk alliert. Det er viktig å forstå disse relasjonene for å få et bedre inntrykk over hva som påvirker alliansedannelse og rollen til naturressurser. Mye har blitt skrevet om Angola som et offer for ressursforbannelseteorien⁵, men temaet om hvilken rolle naturressurser spilte under dannelsen av alliansene, er ikke blitt undersøkt i like stort omfang. Naturressurser spiller en stor rolle i underutviklede land, og i denne oppgaven vil vi også undersøke om den påvirker alliansevalgene til aktørene i landet.

1.4 Case og problemstilling

Det angolanske caset gir oss et innblikk i en borgerkrig som var sterkt preget av naturressurser, kommersielle interesser og ideologiske allianser. Oppgaven vil være begrenset til å omhandle tiden mellom 1974 og 2002. Borgerkrigen i Angola startet i 1975, men årene i forkant av borgerkrigens start er også viktige. MPLA og UNITA sin tilgang til naturressurser drev krigen fremover og gjorde konflikten selvfinansierende. Med god hjelp fra allierte stater som Sovjetunionen, Cuba, USA og Sør-Afrika, utfoldet krigen seg til å bli en av de blodigste og mest langvarige krigene i Afrika. Men selv om MPLA og UNITA hadde politiske allierte, dannet MPLA kommersielle allianser som gikk på tvers av de førstnevnte alliansene. USA var som tidligere nevnt ett av de første landene som begynte med oljeutvinning i Angola og har derfor hatt et sterkt kommersielt partnerskap med marxistiske MPLA i en årrekke.

Problemstilling: Hvordan bidro naturressursene i Angola til dannelsen av allianser, og gikk disse alliansene på tvers av ideologiske skillelinjer? Hvis ja, hva forteller dette oss om alliansedannelser i borgerkriger?

⁵ Se for eksempel Paul Collier "*The Political Economy of Natural Resources*" (2010), John L. Hammond "*The Resource Curse and Oil Revenues in Angola and Venezuela*" (2011), eller Carlos Pestana Barros "*The Resource Curse and Rent-Seeking in Angola*" (2012).

1.5 Angolas Olje

Olje ble først funnet i Angola i 1955⁶, men det var ikke før på 1960-tallet at oljealderen virkelig begynte, etter at amerikanske Gulf Oil Company (nå Chevron) oppdaget store oljeforekomster i kysten utenfor Cabinda, nord for Luanda. Gulf Oil opprettet datterselskapet Cabinda Oil Company som utelukket drev med oljeutvinning ved Cabindakysten (Ramos 2011: 5). For enkelhetens skyld vil dette selskapet videre i oppgaven bli kalt Gulf Oil.

Før 1954 hadde USA få kommersielle interesser i de portugisiske koloniene Angola, Mosambik og Guinea. Den portugisiske diktatoren, Antonio de Oliveira Salazar, hadde en klar politikk på å holde internasjonale selskaper borte fra de portugisiske koloniene (Wright 1997: 29). Tidlig på 70-tallet, økte likevel de amerikanske kommersielle investeringene i Angola, da president Nixon oppmuntret amerikanske selskaper å investere i Afrika. De viktigste områdene for amerikanske investeringer var olje, diamanter og jern. Dette gav Gulf Oil en mulighet til å øke sin virksomhet i Angola betraktelig, og i 1974 var Gulf Oil det største oljeselskapet som opererte i landet (Wright 1997: 54). Gulf Oil var imidlertid ikke det eneste amerikanske oljeselskapet som nøy godt av angolansk olje. Schlumberger Ltd, Sunray, Skelley Oil, Union Carbide, Texaco Mobil og Ago Petro hadde alle store investeringer i Angola (Wright 1997: 55).

Under Reagan-administrasjonen på 80-tallet, ble amerikanske selskaper fortsatt oppmuntret til å gjøre forretninger i Angola. Dette skjedde til tross for at USA på denne tiden hadde begynt å vise sin politiske støtte til UNITA, og at MPLA hadde dannet regjering. Reagan administrasjonen håpte at USAs tilstedeværelse innenfor den angolanske oljeindustrien ville virke som skremselspropaganda mot Sovjetunionen og Cuba. Ett av Reagan administrasjonens sine mål var å påvirke den angolanske staten til samarbeide mer med vestlige land og mindre med kommunistiske. USA var på denne tiden en av Angolas største kommersielle partnere (Wright 1997: 111).

Kommersielle allianser er viktig for en stats økonomi. Økonomisk vekst er nødvendig for å utvikle nasjonen, og i Angolas tilfellet var derfor internasjonale oljeselskaper en viktig ressurs. Her krysser økonomiske og politiske interesser hverandre. Derfor kan man tenke seg

⁶ Det var det belgiske oljeselskapet Petrofina (nå en del av selskapet Total) som oppdaget den første oljen i Kwanza-regionen (International Energy Agency 2006: 88).

at det oppstod kommersielle problemer mellom USA og MPLA på grunn av ulike politiske ståsted, eller at det oppstod konflikter mellom amerikanske oljeselskaper og amerikanske politikere. Men som oppgaven vil vise, skapte ikke det faktum at politiske og økonomiske interesser krysset hverandre, den type konflikter i dette caset.

1.6 Angolas diamanter

De første diamanter ble oppdaget i Angola i 1912 i Lunda-provinsen etter at lignende funn var blitt gjort i nabolandet Zaire. Diamantutvinningen begynte i 1920 gjennom diamantselskapet Companhia de Diamantes de Angola (Diamang). I 1971 var Angola blitt verdens fjerde største diamantproduserende. Uavhengighetskrigen, og senere også borgerkrigen gjorde at det gikk tilbake med diamantvirksomheten. I 1977 ble det utvunnet 350 000 karat diamanter, sammenlignet med 2,4 millioner karat diamanter i 1971. På 1980-tallet ble diamantfeltene angrepet av UNITA-soldater, som ønsket kontrollen over de verdifulle ressursene (Dietrich 2000: 144).

Etter at UNITA tok kontroll over de største diamantområdene (hhv Lunda Norte og Lunda Sul provinsene) ble diamantvirksomheten viktig for partiets krigføring, men krigføringen har også vært et nyttig verktøy for å opprettholde diamantvirksomheten. Krigen førte blant annet til at UNITA lyktes i å monopolisere diamanthandelen gjennom bruken av trussel og vold (Cilliers 2000: 7). Savimbi opprettet kommersielle kontakter med statsoverhoder i nabolandene, hvor diamanter ble smuglet og solgt. UNITA-personell fikk diplomatisk beskyttelse i nabolandene, og i gjengjeld fikk statsoverhodene penge- og diamantgaver.

1.7 Teoretisk rammeverk

Ved hjelp av Stephen Walt sine teorier om hvorfor og hvordan stater allierer seg, vil det være mulig å finne ut av hva som påvirket alliansene under den angolanske borgerkrigen. Under den kalde krigen ble ideologi ofte sett på som en hovedforklaring til hvorfor allianser oppstod. Men spilte virkelig ideologi en så stor rolle i de angolanske alliansemønstrene? Var UNITAs og MPLAs alliansebygging motivert av ideologiske valg eller av materiell/økonomisk nødvendighet?

I boken "The Origins of Alliances" (1987) gir Stephen M. Walt en innføring i hvordan og hvorfor stater velger sine alliansepartnere. Han legger vekt på fire forklaringsfaktorer for hvorfor internasjonale allianser oppstår:

1. Balansering og "å stille seg bak lederlokomotivet"
2. Ideologi
3. Internasjonal bistand
4. Transnasjonale kontakter

I sin teori legger Walt vekt på allianseforholdet mellom stater og hva som påvirker dens valg av allianser. I vår case diskuterer vi imidlertid ikke den angolanske staten i sin helhet, men heller lokale grupper innad i staten. For effektivt å kunne ta i bruk Walt sin teori, må vi tilføye den en annen teori på de områdene den ikke strekker til. Eksempelvis forklarer ikke Walt sin teori forholdet mellom statlige grupper og kommersielle selskaper. Verden vi lever i er ikke kun sammensatt av stater, men også av grupper innenfor de forskjellige statene, og deres forhold med ikke-statlige aktører, som for eksempel kommersielle selskaper. Vi trenger derfor også en teori som tar for seg forhold mellom ikke-stater. Til dette bruker vi en teori utformet av Stopford og Strange (1999).

1) Balansering og å stille seg bak lederlokomotivet er den teorien som er mest anvendt. Det er også den teorien Walt (1987) legger mest vekt på. Å balansere vil si at stater danner allianser med hverandre for å forhindre at en stormakt øker sin makt og innflytelse. For svake stater er dette en måte å beskytte seg på og det er også nyttig for svake stater som ønsker mer innflytelse. En svak stat som allierer seg med en supermakt vil få lite innflytelse, men allierer en svak stat seg med en annen svak stat, vil de begge øke sin påvirkningskraft. Ved å alliere seg med andre svake stater unngår man å bli dominert av en innflytelsesrik supermakt (Walt 1987: 17-18). USA har tidligere spilt på den strategien at ingen andre stater skal kontrollere mer ressurser enn USA (ressurser som befolkningstall, teknologi, militær makt, og industri er eksempel på faktorer som bidrar til å definere en stats makt). Dette betyr at den amerikanske strategien er å alliere seg mot stater som virker mektige nok til å kontrollere større industrielle ressurser enn USA. Storbritannia har tidligere hatt en lignende strategi hvor de har kjempet for en lik maktfordeling i Europa (ibid: 22).

"Å stille seg bak lederlokomotiver" har vi når en svak stat allierer seg med den sterkeste og mest innflytelsesrike staten, for å øke sannsynligheten for å gå seirende ut. Mektige stater kan ta i bruk skremselstaktikker for å skremme andre stater til å inngå en allianse med dem eller å holde seg nøytrale. Teorien om å stille seg bak lederlokomotivet kan brukes for å forklare flere hendelser under den kalde krigen. Blant annet prøvde Sovjetunionen å skremme Norge og Tyrkia til og ikke bli medlem av NATO. Denne taktikken fungerte derimot ikke, men førte i stedet til at begge landene ble mer motiverte til å knytte sterkere bånd til de vestlige landene. Stater er ofte påvirket av makt og innflytelsesrike stater har derfor lettere for å skaffe seg allierte enn stater med lite innflytelse (Walt 1987: 20).

Stopford og Strange tar i sin teori et utgangspunkt i staters søken etter makt og innflytelse. De viser hvordan et trekantforhold kan oppstå mellom stater og kommersielle selskaper, hvor alle kjemper om ulike former for makt. De viser til en verden hvor den tradisjonelle statsmakten blir svakere, og multinasjonale selskaper⁷ får en større rolle i politikkkutforming. Stat-stat forholdet forhandler om makt og innflytelse. Selskap-selskap forholdet forhandlet om en plass i det globale markedet. Star-selskap forholdet forhandler om bruken eller utvinningen av verdifulle naturressurser.

2) Den andre forklaringsfaktoren til Walt er ideologi og allianseforming. Ideologi og allianseforming tar utgangspunkt i det Hans Morgenthau kaller "ideologisk solidaritet". Ideologisk solidaritet finner sted når stater danner allianser på bakgrunn av felles karaktertrekk som et felles politisk system, lik kultur, likt språk osv. I følge Morgenthau er det større sannsynlighet for at like stater danner allianser med hverandre enn stater som er ulike (Walt 1987: 33).

Walt argumenterer for at stater bruker ideologi som en viktig årsak til å danne allianser for å forsvare sine egne politiske meninger. Det er også større sannsynlighet for at like stater er mindre redde for hverandre, enn de er for stater med et ulikt politisk system.

⁷ Et multinasjonalt selskap er et selskap som har deler av virksomheten sin i et annet land (Soares de Oliveira 2007: 169).

Å alliere seg med en lik stat, kan også øke legitimiteten til et svakt regime, ved å vise at man er en del av en større bevegelse (Walt 1987: 34).

3) Muligheten for å motta internasjonal bistand kan være en årsak til hvorfor noen stater velger å alliere seg med hverandre. Økonomisk eller militær bistand kan gi giverlandet ett godt rykte ved at de framstår som gavmilde og med gode intensjoner. Til gjengjeld kan mottakerlandet føle takknemlighet ovenfor giverlandet, noe som kan styrke forholdet mellom de to landene. I noen tilfeller kan mottakerland blir så avhengig av bistand, at de ikke har noe annet valg enn å akseptere vilkårene som medfører bistanden. En hypotese innenfor denne teorien er at mye bistand gir sterke allianser. Under den kalde krigen var USA bekymret over Sovjetunionens store bistand til Afrikanske land og hvor våpen ofte inngikk som en del av bistanden. USA var bekymret over at dette ville gi Sovjetunionen økt innflytelse i Afrika (Walt 1987: 41).

4) Den siste teorien som blir presentert av Walt er transnasjonale kontakter. Transnasjonale kontakter oppstår når en stats innenrikspolitikk blir manipulert av en annen stat. Dette kan skje når offentlige tjenestemenn prøver å påvirke landet sitt over til en bestemt side av en sak, når lobbyister påvirker offentlighetens oppfatning av en bestemt sak eller når utenlandsk propaganda blir brukt for å påvirke offentlighetens eller elitens holdninger til en bestemt sak. Under første verdenskrig utførte Storbritannia en effektiv propagandakampanje i USA, som medvirket til at USA bestemte seg for å gripe inn (Walt 1987: 46-47).

I det angolanske caset kan vi hevde at flere av Walt sine forklaringsfaktorer for allianseforming kan ha funnet sted. Under den kalde krigen inngikk Sovjetunionen allianser med andre marxistiske regimer, og det er rimelig å anta at alliansen med MPLA var påvirket av en delt marxistisk ideologi. For UNITA og MPLA var neppe ideologi det viktigste, men heller å vinne den nasjonale maktkampen. Begge partiene mottok betydelig bistand fra sine allierte. For UNITA sin del var bistanden fra Sør-Afrika og USA avgjørende for om partiet kunne ta del i borgerkrigen, da de fikk mindre inntekter av diamanter enn det MPLA gjorde av oljen. Om bistanden fra supermaktene bidro til at de fikk økt innflytelse i landet er derimot usikkert.

I likhet med Walt, tar også Stopford og Strange utgangspunkt i et rammeverk hvor forholdet mellom de forskjellige aktørene blir analysert. Mens Walt legger frem fire hypoteser om alliansedannelse, presenterer Stopford og Strange ett sett av modeller hvor forholdet mellom statlige aktører og kommersielle selskaper kan plasseres inn. Ved hjelp av ulike modeller forsøker Stopford og Strange og vise hvordan forholdet mellom statlige aktører og kommersielle aktører blir stadig tettere. De legger vekt på hvilke muligheter de forskjellige aktørene har innenfor import og eksport, og på den måten kan et case, som Angola, plasseres inn i modellen. Dette vil gi oss et bedre utgangspunkt for å analysere hva som påvirket forholdet mellom de angolanske aktørene og deres kommersielle allianser. Mens Walt fokuserer på makt som en årsak til alliansedannelse mellom stater, ser Stopford og Strange på et gjensidig avhengighetsforhold som fører til en økning av allianser mellom stat og selskap.

1.8 Metodiske utfordringer

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke om naturressursene i Angola førte til allianser som gikk på tvers av ideologiske og kommersielle skillelinjer. Hypotesen som blir lagt frem er at naturressursene, hovedsakelig olje og diamanter, bidro til utradisjonelle allianser. Valget av case er basert på en personlig interesse om angolanske problemstillinger, som startet etter å ha bodd ett år i Luanda i 2003. Denne interessen er blitt sterkere etter å ha tatt fag om utenrikspolitikk i Afrika sør for Sahara. Metodiske utfordringer dukket opp i mange faser av forskningsprosessen, som å finne den rette problemstillingen, finne litteratur, definere konsepter og analysering av litteratur.

Denne oppgaven vil gi en fyldig beskrivelse om alliansemønstrene under den angolanske borgerkrigen. Clifford Geertz beskriver en fyldig beskrivelse som en studie av sosial adferd hvor vi forklarer både opptreden og kontekst (Geertz 1973: 317) Jeg ønsker å gi en forklaring på hvorfor MPLA og UNITA dannet de alliansene som de gjorde og om naturressursene i landet påvirket alliansevalgene. Ved hjelp av et teoretisk rammeverk vil vi kunne forstå deler av den empiriske datainnsamlingen som, uten rammeverket, ville vært uklart. Det teoretiske rammeverket vil gjøre noen deler av empirien tydeligere, mens den ser vekk fra andre empiriske funn. Analysen vil legge vekt på noen områder, mens andre deler blir utelatt. Datainnsamlingen er derfor selektiv, og dette kommer ikke uten problemer.

På grunn av at denne oppgaven hovedsakelig tar i bruk sekundære kilder som informasjonskilde, er oppgaven avhengig av at tidligere forskere har en høy grad av validitet og reliabilitet i arbeidet sitt. For å supplere det skriftlige materialet har jeg intervjuet forskere og eksperter med lang erfaring og kunnskap om Angola. Intervjuene som har blitt utført, er sekundærintervjuer hvor intervjuobjektene blir intervjuet på bakgrunn av sin ekspertise i feltet og ikke fordi de har hatt en aktiv del under den angolanske borgerkrigen⁸.

1.8.1 Forskningsdesign

Hvordan besvarer man et forskningsspørsmål på den beste måten? Hva slags informasjon kan hjelpe oss i å svare på forskningsspørsmålet? Hvordan skal vi samle inn relevant informasjon? Hva slags konklusjon kan vi trekke fra resultatene i oppgaven? Slike spørsmål er viktig å stille seg når man skal designe forskningsprosjektet. I denne oppgaven vil et case studie være et naturlig valg. John Gerring (2007) beskriver en casestudie som en intensiv studie av et fåtall av caser istedenfor å studere mange caser på en overfladisk måte. Istedenfor å studere konstruksjonen av mange forskjellige hus, fokuserer en case studie på den detaljerte konstruksjonen av ett spesifikt hus (Gerring 2007: 1). Denne oppgaven tar for borgerkrigen i Angola, og er derfor et historisk case. Vi ønsker å gå i dybden på hvordan og hvorfor allianseforholdene i Angola oppstod, og en case studie vil derfor være den beste måten å undersøke dette på. Case-studier fungerer godt når vi ønsker å finne svaret på et "hvordan" og "hvorfor" spørsmål. Vi ønsker å se på "hvordan" alliansene i Angola oppstod og "hvorfor" MPLA og UNITA dannet de alliansene som de gjorde. Casestudier passer bra når man ønsker å undersøke informasjon som allerede eksisterer. Vi tar for oss allerede eksisterende informasjon, som vi går i dybden på. Problemet med casestudie, er at det er vanskelig å generalisere til en større problemstilling, fordi caset tar for seg et fåtall av caser av et generelt fenomen (Gerring 2007: 43). Spørsmålet er om det angolanske caset er representativt for alle land som opplevde borgerkrig under den kalde krigen og som også er rikt på naturressurser.

For å forklare årsaker til krig, alliansedannelse og produktivitet mellom stater har det primært blitt brukt et teoretisk rammeverk basert på realismen, mens moderne teorier legger vekt på forholdet mellom økonomiske-, sosial og politiske endringer gjennom tid og rom (Sil og Katzenstein 2010: 413). For mange forskere vil det være relevant å ta i bruk flere teoretiske

⁸ For mer informasjon om hvordan intervjuene ble utført, se Vedlegg 2.

rammeverk for å svare på ett forskningsspørsmål. Dette kalles metodologisk eklektisisme og vil bli brukt i denne case-oppgaven. Når samfunnsvitere fokuserer på ett teoretisk rammeverk, risikerer man avvik, fordi man kun fokuserer på noen aspekter ved caset, mens andre holdes i skyggen. Unøyaktigheter og feil skjer oftere i forskning hvor man kun henviser til en teoretisk tilnærming for å forklare et vidt spekter av forskningsspørsmål. Man har større sjanse for å lykkes med innovasjon og langsiktig utvikling når man tar i bruk et bredere spekter av ideer fra forskjellige individer og grupper. For å ikke havne i en situasjon hvor «alt er av betydning», går analytisk eklektisisme ut på å hente ut kjernen av ulike teorier som er sentrale for å svare på et spesifikt forskningsspørsmål. Ved å hente ut deler av forskjellige teorier, og slå dem sammen til å svare på et felles forskningsspørsmål, viser man hvordan teoretiske rammeverk kan sameksistere for å svare på et bredere spekter av forskningsspørsmål (ibid: 414). Ved å ta i bruk både Walt sin teori, og Stopford og Strange sin, vil analysen bli mer utfyllende. Problemer kan derimot oppstå ved overføringen av konsepter og begrep fra ett teoretisk rammeverk til et annet. Konsepter og begreper kan ha forskjellige betydning, og kan føre til upresise svar hos forskeren (ibid 414). Det er derfor viktig å være oppmerksom på at begreper som "allianse" og "alliansedannelse" har samme betydning i Walt sitt rammeverk, som i Stopford og Strange sitt.

1.8.2 Validitet og reliabilitet

Validitet refererer til om dataene som er blitt samlet inn, er relevante for problemstillingen. Litteratur som svarer på den faktiske problemstillingen forventes for å ha en god validitet. Ole-Jørgen Skog definerer validitet som det å unngå fallgruver. Å være en dyktig forsker handler ikke kun om å unngå fallgruver, men også å kjenne til de fallgruvene man støter på (Skog 2004: 87). For at en studie skal være valid må resultatene være gyldige for det utvalget som er gjort. Dette kalles intern validitet. For å oppnå intern validitet må man tolke svarene riktig. Var det naturressursene i Angola som var grunnen til at utradisjonelle alliansemønstre oppstod, eller var det andre årsaker? I denne oppgaven vil jeg påstå at det er en høy grad av intern validitet. For å undersøke om naturressurser påvirker alliansevalg, blir det hovedsakelig fokusert på kommersielle allianser som etableres som resultat av tilgjengelige naturressurser. Amerikanske oljeselskaper i Angola opererer i landet på grunn av den store tilgangen til oljeressurser. Landets nest største naturressurs er diamanter, og det blir også undersøkt hvilken effekt diamantrressursene hadde på UNITAs allianser. UNITAs kommersielle

samarbeid med statsoverhoder i nabolandene representerer allianser som er basert på bakgrunn av diamanter som naturressurs.

Ekstern validitet sier noe om hvordan resultatet kan overføres til andre situasjoner (Skog 2004: 88). Når vi trekker en konklusjon i slutten av prosjektet, må vi spørre oss selv om resultatene er generaliserbare. Ville vi fått de samme resultatene om vi gjorde undersøkelsen i et annet utviklingsland med verdifulle naturressurser, eller kan vi kun si noe om den angolanske situasjonen? Situasjonen i Angola er veldig spesifikt for det landet. Et land som er så rikt på naturressurser og som har hatt en så voldelig borgerkrig som Angola har hatt, er ikke vanlig. Vi konkluderer med at vi vanskelig kan generalisere utenfor det angolanske caset, og at dette studiet primært er ett studie på hvordan naturressursene i Angola påvirket alliansemønstrene under borgerkrigen. Vi må derfor huske på at oppgaven ikke kan si noe om naturressurser generelt påvirker alliansemønstre, men at vi kun kan si om naturressursene i Angola påvirker alliansene. Vi kan derfor ikke generalisere til det empiriske universet, men vi kan generalisere til teori. Vi kan generalisere til det teoretiske rammeverket, fordi det er overførbart til andre case.

Om en studiet er reliabelt så vil andre forskere kunne utføre det samme studiet og få de samme resultatene. Dette er ofte et problem når man tar i bruk case studie og intervju som forskningsdesign. Intervjuobjektene kan endre meningene sine, eller de kan glemme viktig nøkkelinformasjon. Å intervju andre intervjuobjekter kan gi forskjellige svar. Det var ikke mulig for meg å dra til Luanda for å utføre intervjuer. Selv om det ble gjort noen intervjuer av nøkkelpersoner som hadde stor kjennskap til den angolanske situasjonen, førte dette til at jeg måtte stole på sekundærlitteratur. Jeg er derfor avhengig av at informasjonen nøkkelpersonene henter sin kunnskap fra, er riktig. Intervjuobjektene har hatt lang erfaring innenfor afrikastudier og har skrevet en rekke tekster om situasjonen i Angola. Jeg ser derfor på intervjuene som valide og reliable og anser den informasjonen for å være korrekt. Når det kommer til litteratur om den angolanske borgerkrigen, så finnes det tilstrekkelig med informasjon skrevet av forskjellige forfattere. Å kunne sammenligne informasjon fra forskjellige forfattere øker reliabiliteten i en studie, og dette har blitt gjort i beste forstand. Mye har også vært skrevet om den kalde krigen i Afrika og alliansemønstrene som ble dannet. Selv om man kan anta at det finnes mindre informasjon om UNITAs diamantvirksomhet, har Fowlerrapporten bidratt til å gi ett grundig bilde om hvordan denne virksomheten også fant

sted. Selv om feltarbeid ikke lot seg gjøre, vil jeg konkludere med at det er en høy grad av reliabilitet i denne oppgaven.

For å øke reliabiliteten i oppgaven, har flere metoder av datainnsamling blitt tatt i bruk. I tillegg til intervjuene som har blitt utført, baserer oppgaven seg på en stor mengde litteratur. Analysen vil i hovedsak basere seg på et omfangsrikt bruk av sekundærlitteratur, elektroniske ressurser, avisartikler og rapporter.

1.9 Kapitteloversikt

Kapittel 2 gir en oversikt over det teoretiske rammeverket i avhandlingen. Den tar utgangspunkt i Walt sin teori om allianseforming, men blir supplert med Stopford og Strange sin teori om hvorfor stater og selskaper danner kommersielle allianser. *Kapittel 3* gir en detaljert beskrivelse av den historiske bakgrunnen for caset: en kort gjennomgang av den angolanske kolonitiden, samt tiden før og etter borgerkrigen. De forskjellige politiske partiene og aktørene blir også presentert. I *kapittel 4* vil funnene bli analysert ved hjelp av det teoretiske rammeverket. Analysen vil bli delt opp, hvor en del vil analysere alliansene til MPLA og den andre delen om UNITA. Avslutningsvis vil *kapittel 5* konkludere på hvorfor og hvordan allianser ble dannet under den angolanske borgerkrigen.

2.0 Teoretisk rammeverk

Dette kapittelet vil gi leseren en oversikt over det teoretiske perspektivet rundt problemstillinger knyttet til allianseforming. En teori knyttet til hvordan aktører velger sine alliansepartnere, både kommersielle og politiske, vil være den mest fruktbare. Tidligere allianseteorier har fokusert på alliansedannelse som et resultat av makt, også kjent som maktbalanseteorien. Maktbalanseteori går ut på at stater allierer seg mot den mektigste staten for å svekke dens rolle i det internasjonale samfunnet. Teorien har sine svakheter, da den blant annet ikke klarer å måle hvordan stater velger sine allianser når det står mellom to supermakter. Om stater danner allianser for å svekke den mektigste staten, hvordan valgte stater å alliere seg med Sovjetunionen eller USA? Den angolanske borgerkrigen fant delvis sted under den kalde krigen, og det er derfor viktig at vi kan skille mellom hvordan aktører valgte å alliere seg med den ene supermakten foran den andre. En allianseteori som kun fokuserer på maktbalanse, er dermed ikke tilstrekkelig i studiet av allianseforming under den angolanske borgerkrigen. Vi trenger et teoretisk rammeverk som fokuserer på allianseforhold, også i situasjoner hvor valget stod mellom to supermakter.

Det teoretiske rammeverket til Stephen Walt (1987) bygger videre på maktbalanseteorien⁹. Walt fokuserer på trusler og frykt som motiv for allianser, istedenfor makt. Han viser til tidligere historiske hendelser¹⁰ hvor stater ikke allierer seg mot den mektigste staten, men heller mot den staten som de opplever utgjør den største trusselen i verdenssamfunnet. På denne måten kan vi også finne en forklaring på hvorfor noen aktører allierte seg med Sovjetunionen og hvorfor andre allierte seg med USA. Under alliansedannelsene i Angola ble noen allianser dannet på grunn av frykt for spredningen av marxistiske regimer i Afrika, og ikke på bakgrunn av makt. Det vil derfor være mer fruktbart å ta i bruk Walt sin fryktbalanseteori i stedet for den klassiske maktbalanseteorien. Walt sin teori diskuterer allianseforholdet mellom stater, og det er viktig å merke seg at vi i denne oppgaven også diskuterer allianseforholdet mellom politiske grupper og stater, og politiske grupper og multinasjonale selskaper. Det globale samfunnet består ikke kun av stater men også av

⁹ For nærmere informasjon om den klassiske maktbalanseteorien, se Edward V. Gulick, *Europe's Classical Balance of Power* (1955), eller F.H. Hinsley *Power and the Pursuit of Peace: Theory and Practice in the History of Relations between States* (1963).

¹⁰ Se Walt *The Origins of Alliances* (1987) side 150 - 151 for en utdypende liste over alliansene som oppstod i Midtøsten fra 1955 til 1987. Av 36 internasjonale allianser, var 87.5 % balanseringsallianser som balanserte mot den største trusselen (og ikke mot den staten med mest makt).

politiske grupper innad i en stat som kjemper om makt. Denne studien viser at ulike grupper og aktører i samme stat, praktiserer ulike former for alliansedannelse og danner allianser på bakgrunn av forskjellige årsaker. Det er viktig å se på de enkelte aktørene i Angola når vi diskuterer alliansedannelse. Analyserer vi alle aktørene i Angola som *en* gruppe, vil vi ikke fange omfanget av alliansene.

Walt legger grunnlaget for en generisk teori, men vi må supplere med et teoretisk perspektiv som tar for seg ikke-statlige forhold. John Stopford og Susan Strange (1999) gir oss et rammeverk som tar for seg forholdet mellom regimer og selskaper. De fokuserer på stat-selskap-forhold og gir oss et verktøy til å bedre forstå forholdet mellom statlige aktører og internasjonale selskaper. De legger vekt på at et gjensidig avhengighetsforhold mellom stater og selskaper. Dette har ført til at stater i dag må forhandle mer med selskaper og selskaper må oppføre seg som statsmenn. Stopford og Strange hevder blant annet at forhandlingspolitikk har blitt viktigere enn forsvars- og utenrikspolitikk. Teorien legger også vekt på den økende rollen utviklingsland har når det kommer til stat-selskap samarbeid. Stopford og Strange sin teori blir brukt til å fylle inn Walt sin teori på de områdene denne ikke strekker til.

2.1 Et teoretisk utgangspunkt: Allianser mellom politiske grupper og stater – og allianser mellom politiske grupper og kommersielle selskaper.

I følge Stephen Walt (1987) er det bruk for en teori som fokuserer på stater som allierer seg mot den staten de anser som den største trusselen, og ikke mot den som har størst makt. Denne teorien vil bli kalt fryktbalanseteorien. Maktbalanseteorien sier at stater allierer seg mot en stat som har blitt for mektig og innflytelsesrik. På denne måten er det ingen stat som er sterk nok til å dominere andre. Om en stat får for mye makt, så vil de i følge maktbalanseteorien, bruke makten til å angripe svakere nabostater. Denne tankegangen fører til at svakere stater allierer seg med hverandre. Walt mener at maktbalanseteorien ikke er tilstrekkelig innenfor allianseformingsstudier fordi den ikke tar i betraktning ideologi, geografi eller sidebetalinger¹¹. Han hevder videre at tidligere forskning innenfor internasjonal

¹¹ Sidebetalinger er en overføring av penger mellom to aktører, som ikke er en formell del av avtalen. En sidebetaling blir ofte gjennomført for å overtale en aktør til å ta del i en avtale. De mest vanlige formene for sidebetaling, er bestikkelse. Mange former for sidebetalinger er derimot lovlig. For eksempel om flere land samarbeider ved å redusere luftforurensning, så kan et land som vil få den største fortjenesten for samarbeider, gi en form for betaling til de landene som har minst å vinne på avtalen, for å være sikker på at alle bidrar (Hooker 2008: 5).

politikk bare har vært delvis vellykket, fordi viktige komponenter som ideologi og geografi ikke har blitt tatt i betraktning (Walt 1987: 10).

Allianseforming er dermed påvirket av hvem som blir sett på som den største trusselen, istedenfor av hvem som har mest makt. Forskjellige politiske grupper og stater kan ha ulike syn på hvem som utgjør den største trusselen. Ved å se på trussel istedenfor makt kan vi måle hvordan stater tidligere har valgt mellom USA og Sovjetunionen (ibid: 264). Som tidligere nevnt hadde USA og Sovjetunionen begge allianser i Angola, og vi benytter oss derfor av Walt sin teori om at grupper danner allianser på bakgrunn av hvem som var den største trusselen og ikke av hvem som hadde mest makt. Walt sin teori vil ikke bare gi oss et knippe hypoteser, men den vil også svare på hvilken hypotese som stemmer best overens med hvorfor aktørene i Angola dannet de alliansene som de gjorde. Fordi teorien til Walt kun tar for seg alliansedannelse mellom stater, vil oppgaven også ta i bruk en teori som diskuterer forholdet mellom statlige aktører og internasjonale selskaper. Til dette bruker vi Stopford og Strange. De fokuserer på et gjensidig avhengighetsforhold mellom statlige- og kommersielle aktører. De argumenterer for at statens påvirkningskraft er svekket, og at det derfor er viktig å danne kommersielle allianser, så vel som allianser med andre statlige aktører¹²(Stopford og Strange 1999: 10).

2.2 Walt's årsaker til dannelsen av internasjonale allianser.

Selv om Walt sin teori om hva som ligger til grunn for allianseforming ikke holder mål på alle områder, er det viktig for oppgaven å gå grundig gjennom de fire årsakene Walt mener påvirker internasjonale allianser. Walt skiller mellom fire forskjellige årsaker til hvordan internasjonal allianseforming oppstår.

1. Balansering og å stille seg bak lederlokomotivet¹³
2. Ideologi
3. Internasjonal bistand
4. Transnasjonale kontakter

¹² Det er viktig å merke seg at vi ikke argumenterer for at stater ikke lenger har noe påvirkningskraft. Tvert i mot er staten den mest innflytelsesrike aktøren i verdenssamfunnet. Men de må i økende grad samarbeide med kommersielle aktører. Se Stopford og Strange (1999).

¹³ "Balance" og "Bandwagoning" blir oversatt til Balansering og Å stille seg bak lederlokomotivet.

2.2.1 Balansering og Å stille seg bak lederlokomotivet

Den første årsaken til hvorfor stater danner allianser, er også den som Walt anser som den mest vanlige. Når en stat står ovenfor en trussel, har den muligheten til å benytte balanseringsmetoden eller å stille seg bak lederlokomotivet. Stater som balanserer, allierer seg for å forhindre at en stor stat får for mye makt og innflytelse. Målet er å jevne ut maktfordelingen slik at en stat ikke sitter med all makten. Stater som fremstår som en trussel er spesielt utsatt for å bli alliert imot. For mange stater er balansering en måte å beskytte seg på ovenfor sterkere stater. Svake stater som ønsker mer innflytelse, vil ønske å alliere seg med andre svake stater (Walt 1987: 18). Som tidligere nevnt, legger Walt vekt på trussel og frykt som en årsak til allianser, fremfor den tidligere brukte maktfordelingsmetoden. Stater vil ofte alliere seg med andre mektige stater, om de mener at en svakere stat utgjør en stor trussel (ibid: 21).

Å stille seg bak lederlokomotivet, eller å holde med vinneren, skjer når en svak stat allierer seg med den sterkeste og mektigste staten for å øke sannsynligheten for å gå seirende ut. Mektige stater kan bruke skremseltaktikker for å skremme andre stater til å inngå allianse med dem. Denne metoden ble brukt flere ganger under den kalde krigen. Blant annet prøvde Sovjetunionen å skremme Norge og Tyrkia til ikke å bli medlem av NATO. Denne taktikken fungerte derimot ikke da det førte til at begge landene ble mer motivert til å knytte sterkere bånd til de vestlige landene (Walt 1987: 20). En verden hvor man stiller seg bak lederlokomotivet legger vekt på konkurranse. I en verden hvor stater allierer seg med de sterkeste vil stater bli belønnet om de fremtrer som sterke og aggressive. Internasjonale rivaliseringer vil bli mer intense om dette er tilfellet (ibid: 27).

Balansering blir sett på som mer vanlig enn Å stille seg bak lederlokomotivet. I følge balanseringsteorien allierer stater seg mot en stat, som med sitt store mangfold av ressurser, kan utgjøre en trussel. Balanseteorien sier at det ikke er fornuftig å alliere seg med den mest ressurssterke staten, fordi da legger man all sin tillit i dens hender. Det tryggeste alternativet er å alliere seg med stater som er svakere, for da er det mindre sannsynlighet for at den ene i alliansen får kontroll over de andre (Walt 1987: 18). I en verden basert på balansering er vennlighet ovenfor andre og tilbakeholdenhet lagt vekt på. Sterke stater blir verdsatt som allierte fordi de har mye å bidra med i en allianse, men de må trå forsiktig for og ikke virke

for aggressive. Utenrikspolitikk som ikke virker som en trussel mot andre stater vil vær fornuftig (ibid: 27).

USA og Sovjetunionen var begge supermakter under den kalde krigen, og det er rimelig å anta at andre stater allierte seg med en av supermaktene ut i fra hvem de mente var den største trusselen, og ikke hvem som hadde mest makt. For MPLA var alliansevalget enkelt, da en felles ideologi gjorde de til naturlige allierte med Sovjetunionen. USA sine anti-kommunistiske holdninger utgjorde en trussel for det marxistiske MPLA regimet. USAs anti-kommunisme ble en fordel for UNITA som ikke hadde noen naturlige allierte. Frykten for kommunistiske regimer ble et viktig kort for UNITA i sin søken etter sterke allianser.

Stopford og Strange viser også til forklaringsfaktorer når det kommer til allianser, men legger heller vekt på årsaken til at statlige aktører og kommersielle aktører danner allianser. De trekker blant annet frem de økende kostnadene innenfor forskning, et økende tempo innen teknologiske endringer og et tungt regulert marked, som årsaker til hvorfor multinasjonale selskaper ofte søker allianser med statlige aktører. Selv store multinasjonale selskaper har ikke alltid nok ressurser til å lykkes på egenhånd, og da kan kommersielle allianser være løsningen. Internasjonale selskaper er ikke lenger kun avhengige av selskapets egne evner og dyktighet, men er også påvirket av allianser de knytter med statlige aktører. Alliansene Stopford og Strange referer til kan være alt fra joint-ventures til outsourcing og andre avtaler (Stopford et al. 1991: 91). Dannelsen av statlige selskaper for å kontrollere nasjonale ressurser, blomstret opp på 70-tallet. Statseide selskaper var effektive verktøy for å sikre at staten skulle ha kontroll over et bestemt marked, ofte ved å opprette joint-ventures med multinasjonale selskaper (Stopford m.fl. 1991: 121).

2.2.2 Ideologi og allianseforming

Hans Morgenthau forklarer allianser som dannes på bakgrunn av et felles politisk system, som lik kultur og andre like karaktertrekk, som "ideologisk solidaritet". I følge Morgenthaus konsept, er det større sannsynlighet for at stater som er like hverandre danner allianser, enn stater som er ulike. Denne hypotesen skiller seg ut fra hypotesen om Balansering og Å stille seg bak lederlokomotivet hvor allianser dannes på bakgrunn av eksterne trusler (Walt 1987: 33).

Historisk, er det likevel mye som tyder på at ideologi *er* viktig når stater velger allianser. Walt mener at stater ofte bruker ideologi som begrunnelse for å danne allianser, og gjennom det forsvare sine egne politiske meninger. Det er i tillegg større sannsynlighet for at like stater er mindre redde for hverandre enn de er for stater med et ulikt politisk system. Å alliere seg med en lik stat, kan også øke legitimiteten til et svakt regime, ved å vise at man er en del av en større bevegelse (ibid: 34).

Selv om Walt hevder at ideologi er en mindre viktig årsak til at stater allierer seg, så trekker han frem Sovjetunionens allianser med regionale stater som et unntak fra regelen. Sovjetunionen hadde i lang tid et tett forhold med sine marxistiske alliansepartnere og ideologi har vært viktig i denne sammenhengen (ibid: 181). Historisk sett så har ikke marxistisk ideologi vært en avgjørende forutsetning for en allianse med Sovjetunionen, men det har heller ikke vært irrelevant (ibid: 187).

Under den kalde krigen var det vanlig at marxistiske regimer støttet hverandre. For Cuba sin del var det også viktig å vise at de var selvstendig fra Sovjetunionen og at de kunne være en sterk alliansepartner på egenhånd. UNITA sin første alliansepartner var Kina. En allianse som oppstod på bakgrunn av UNITAs maoistiske idealer. Etter hvert gikk UNITA vekk fra sitt opprinnelige maoistiske syn og la vekt på vestlige idealer som demokrati og et fritt marked.

I likhet med ideologi, mener Stopford og Strange at etnisitet kan øke en allerede eksisterende konflikt, ved at forskjellige etnisiteter mener de har rett på ulike økonomiske goder og aktiviteter. Politiske konflikter oppstår som regel mellom en etnisk gruppe som allerede har gode økonomiske ressurser og som ser på seg selv som mer avansert enn den andre gruppen, som ikke har like stor tilgang på økonomiske ressurser (Stopford et al: 1991: 171). Som oppgaven vil vise, var etnisitet sentralt i den angolanske konflikten. Både MPLA og UNITA appellerte til forskjellige etniske grupper. Eksempelvis mente Ovimbunduene at de var de "ekte" angolannerne, og at MPLA kun var et parti for den rike eliten, med portugisiske familiebånd. Spesielt for UNITA, var etnisitet en viktig del av politikken, og Savimbi argumenterte ofte med etnisitet å tiltrekke seg støtte i Angola. Mbunduene på sin side, som ofte var høyere utdannet enn de andre etniske gruppene, var vant med å ha en høytstående stilling i regjeringen.

2.2.3 Internasjonal bistand og allianseforming

Internasjonal bistand kan være en effektiv metode for å tiltrekke seg alliansepartnere. Allianser kan dannes på bakgrunn av økonomisk eller militært bistand fordi det viser at man har gode intensjoner og land som får bistand kan føle takknemlighet ovenfor giverlandet. I tillegg kan mottakerland blir avhengig av bistanden fra giverlandene. En hypotese innenfor denne teorien er at jo mer bistand, jo sterkere allianser. Under den kalde krigen var USA bekymret over Sovjetunionens bistand til Afrika hvor det blant annet ble sendt mye våpen. Ett av Walts argumenter er at økonomisk og militær bistand gir giverland påvirkningskraft ovenfor mottakerland. Historisk sett har det lenge vært en kultur for sidebetalinger til allierte land. Forskjellige former for bistand er ofte en del av prosessen noen land går gjennom for å danne allianser (Walt 1987: 41). Landene som mottar bistand er som regel svakere enn giverlandene og har derfor mindre å tape på å forhandle gode avtaler for å sikre sin egen sikkerhet. Innflytelsen giverlandene har på mottakerlandene er derfor mindre enn tidligere antatt (ibid: 44).

Under den kalde krigen brukte både USA og Sovjetunionen bistand som en form for politisk allianse. Selv om begge supermaktene brukte bistand i form av penger og våpen for å få innflytelse i andre land, så er det uvisst hvorvidt dette fungerte. Det er vanskelig å måle hvor mye bistand som blir gitt til forskjellige land, fordi ikke all datainnsamling angående bistand er til å stole på. Det er derfor vanskelig å måle hva som er et resultat av bistand, og hva som bare er en ren tilfeldighet (Walt 1987: 219). Omfanget av økonomisk eller militært bistand fra en stat til en annen, øker i tråd med like karaktertrekk (som for eksempel ideologi) eller en felles fiende (ibid: 223).

Under borgerkrigen i Angola var behovet for våpen og penger en viktig årsak til hvorfor MPLA og UNITA trengte alliansepartnere. Uten våpen fra alliansepartnere ville det vært vanskelig for begge parter å opprettholde krigen. Bistanden til de angolanske partiene var en naturlig del av allianseprosessen, da partene var i krig.

2.2.4 Transnasjonale kontakter

Den siste hypotesen Stephen Walt presenterer er påvirkning som følge av transnasjonale kontakter. Transnasjonale kontakter oppstår når en stats innenrikspolitik blir manipulert av

en annen stat. Dette kan skje når offentlige tjenestemenn prøver å påvirke landet sitt over til en bestemt side av en sak, når lobbyister påvirker offentlighetens oppfatning av en bestemt sak eller når utenlandsk propaganda blir brukt for å påvirke offentlighetens- eller elitens holdninger til en bestemt sak (Walt 1987: 46). Når slike kontakter finner sted, så er det som regel mot samfunn som er åpne for propaganda eller påvirkning. Åpne samfunn som USA vil derfor være mer mottakelig for påvirkning utenfra, enn tilfellet vil være for lukkede samfunn, som f.eks. tidligere Sovjetunionen. Men som for teorien om internasjonal bistand, er det også vanskelig å måle hvorvidt transnasjonale kontakter er en effektiv metode å skaffe seg allianser på. Om en stat ønsker å alliere seg med en annen ved bruk av manipulasjon, er det rimelig å anta at staten som prøver å infiltrere ett annet statssystem, blir sett på som en trussel, og derfor ikke et rimelig alliansevalg (ibid: 47-48).

Transnasjonale kontakter kan også oppstå innenfor kommersielle allianser. Stopford og Strange viser til eksempler fra Latin Amerika på 60- og 70-tallet hvor de fant bevis på politiske eliter ofte bruker sine posisjoner til å øke sin personlige rikdom. I fattige land er ofte eliten mest opptatt av å holde på makten og å øke sin egen velstand. Dette skjer ofte på bekostning av befolkningen. For å kunne opprettholde strømmen av penger inn til elitens lommebøker var det viktig med kommersielle allianser med lokale selskaper og multinasjonale selskaper. Økonomisk sett ville det da bli økonomisk vekst, men befolkningen ville fortsette å leve i fattigdom (Stopford m.fl. 1991: 59).

2.3 Multinasjonale selskapers rolle i allianseforming.

Walt gir oss i sin teori et fruktbart utgangspunkt for å forstå allianseforming, men som nevnt, ønsker vi å åpne opp Walt sin allianseteori gjennom å tilføye Stopford og Strange sin teori om rollen til multinasjonale selskaper.

I boken "Rival States, Rival Firms" presenterer John Stopford og Susan Strange en teori om forholdet mellom stater og multinasjonale selskaper. Stopford og Strange viser til hvordan multinasjonale selskapers rolle innenfor politikkutforming har økt, blant annet på grunn av et gjensidig avhengighetsforhold mellom politiske- og kommersielle aktører. Globale og strukturelle endringer har ført til at stater allierer seg med multinasjonale selskaper for å øke sin finansielle og politiske stabilitet. Dette foregår innenfor rammer som er påvirket av den enkelte stats økonomiske ressurser, sosiale struktur og politiske historie. Antall selskaper som

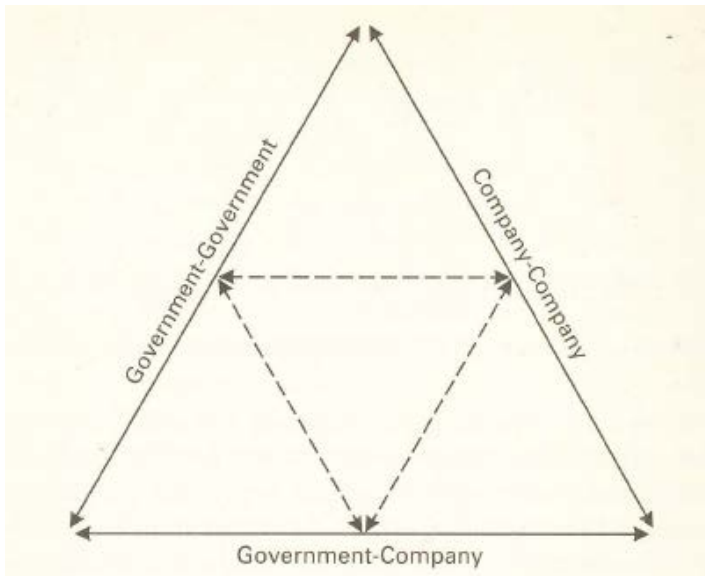
har deler av virksomheten sin i et annet land øker. Dette har ført til at stater nå må forhandle med multinasjonale selskaper og ikke kun med andre politiske aktører. Mens stater før var opptatt av å kontrollere mest mulig landområdet, blir det stadig viktigere å utnytte ressursene som allerede finnes i landet. Fra selskapene sin side, betyr dette at de må være mer politisk orienterte ettersom forhandlinger nå også skjer med politiske myndigheter og ikke kun med andre kommersielle selskaper. En gjensidig avhengighet har oppstått mellom stater og selskaper. Begge parter er avhengig av hverandre for økonomisk fremgang (Stopford m.fl. 1991: 1).

For oljeselskaper og oljerelatert industri er det avgjørende å etablere formelt samarbeid med stater. For store oljeselskaper som Chevron¹⁴, er det nødvendig å forhandle med statlige aktører, så vel som med andre selskaper. Når mye av forhandlingen foregår med stater og ikke med andre selskaper, er det viktig å tilpasse seg. For å få lov til å drive med oljevirkosomhet i Angola, må selskaper blant annet inngå et partnerskap med det statlig eide selskapet Sonangol. Det angolanske regimet på sin side, var avhengig av multinasjonale selskaper for å tjene penger. Det gjensidige avhengighetsforholdet har ført til at politikere må oppføre seg mer som forretningspartnere. Som oppgaven vil vise, er dette også et faktum i Angola.

Innenrikspolitikken har fått en økende påvirkning når det kommer til allianser mellom statlige aktører og kommersielle aktører (Stopford m.fl. 1999: 54). For UNITA og MPLA betydde dette en økende betydning for å danne tettere kommersielle forhold. Økonomi og industri har erstattet den konvensjonelle militære utenrikspolitikken i konkurransen mellom stater. Det blir viktigere for politiske grupper å sikre sine egne interesser, og dette gjør de best ved å danne kommersielle allianser. Ved å alliere seg med kommersielle aktører sikrer de enkelte gruppene, økonomiske ressurser.

Stopford og Strange sin teori legger vekt på et trekantforhold som former det globale markedet.

¹⁴ Eller for den saks skyld, Statoil i dag.

Figur 3: Stopford og Strange: trekantforhold

Dette trekantforholdet forandrer det tradisjonelle diplomatiet. Nasjonale grenser definerer ikke lenger reglene på samme måte som tidligere. Trekantforholdet viser hvordan det nye samfunnet ikke lenger kun er preget av tradisjonell statsmakt, men også av ny teknologi som følge av at selskaper beveger seg inn i politikktutforming. Dette nye trekantdiplomati er hoved-essensen i Stopford og Strange sin bok. Stater forhandler med hverandre, men også med selskaper, og selskaper forhandler også seg imellom (1999: 21-22).

1. Stater forhandler med andre stater om makt og innflytelse.
2. Selskaper konkurrerer med andre selskaper om en plass i det globale markedet.
3. Stater forhandler med selskaper over bruken eller utvinningen av verdifulle ressurser.

Trekantmodellen gir oss et bilde av det gjensidige avhengighetsforhold som har oppstått mellom politiske- og kommersielle aktører. Statlige aktører er avhengig av at multinasjonale selskaper kommer til landet for å gjøre forretninger. På samme måte, er multinasjonale selskaper avhengig av å samarbeide med statlige aktører. For land som er rikt på naturressurser, er det avgjørende for selskaper å forhandle med statsmakten. Et gjensidig ønske om økonomisk fremgang er hjertet til dette forholdet. Som oppgaven vil vise, befant både MPLA og UNITA seg i et slikt avhengighetsforhold. MPLA var avhengig av multinasjonale selskaper, og UNITA var avhengig av internasjonale diamantkjøpere. På

samme måte var de kommersielle aktørene avhengig av å drive handel med MPLA og UNITA, for å sikre økonomisk vekst.

Figur 4: Fra politisk aktør til kommersiell partner

En modell som viser hvordan politiske aktører ender opp som kommersielle partnere er skissert i figur 4. Når en politisk aktør får tilgang til naturressurser, vil aktøren etter hvert også innta rollen som en kommersiell partner. Disse partnerskapene blir ikke påvirket av ideologi eller andre likhetstrekk, men heller av et gjensidig ønske om økonomisk vekst. Stopford og Strange viser til lignende modeller hvor et gjensidig avhengighetsforhold oppstår mellom politiske aktører og kommersielle selskaper, og hvor statlige aktører trer inn i rollen som kommersiell partner. Modellen har blitt videreutviklet til å omhandle påvirkningen naturressurser har på politiske aktører og hvordan naturressurser fører til at politiske aktører også blir kommersielle partnere. Alliansen de politiske aktørene får med de kommersielle aktørene er i denne modellen et resultat av naturressurser, og er ikke påvirket av ideologi, balansering eller andre allianseteorier. For MPLA var oljevirkosomheten for viktig til å la seg stoppe av ideologi. De trengte de amerikanske oljeselskapene for å fortsette sin økonomiske vekst, og da var det ikke så viktig hvor oljeselskapene kom fra¹⁵. På samme måte trengte UNITA sine internasjonale kontakter for å selge diamanter. Om disse alliansene krysset ideologiske og politiske skillelinjer, var ikke så viktig. UNITA og deres kommersielle allierte trengte hverandre for å få diamanterne ut av Angola, og omsatt på det internasjonale markedet. Det viktigste var å beskytte sine økonomiske interesser for å kunne nå sine egentlige mål som handlet mer om nasjonal makt i Angola enn globale ideologiske spørsmål.

¹⁵ Multinasjonale oljeselskaper opererer slik den dag i dag. De henter ut verdier fra tvilsomme regimer.

2.4 De nye politiske aktørene.

Der stater før konkurrerte om land, konkurrerer de i dag om muligheten til å produsere velstand innenfor sine egne landområder. Tidligere ble makt målt i hvor mye land en stat hadde, og det var et stort behov for stater å kontrollere landområder. I dag blir makt i større grad målt i rikdom. Det er viktig å ta riktige industripolitiske valg for å være økonomisk effektiv. Dette påvirker i hvilken grad naturressurser blir optimalt allokert (Stopford m.fl. 1991: 1).

Beslutningstakere må ofte møte behovene til investorene, selv om det trosser regimets politiske retningslinjer (ibid: 212).

I Angola vil det å sitte i regjering også si at du har kontroll over landets oljereserver. MPLA eliten har gjort seg rike ved hjelp av oljen og har hatt kommersielle avtaler med internasjonale oljeselskaper siden de dannet regjering i 1975. Avtalene de har med multinasjonale selskaper som Chevron har sikret elitens personlige økonomiske interesser.

Oljeselskaper vil måtte samarbeide med stater der hvor ressursene befinner seg. På grunn av dette vil det være statene som hovedsakelig sitter med forhandlingsmakten. Det er de som bestemmer hvem som får lov til å operere i landet. For selskapene sin del er det ikke bare å takke nei til en avtale og prøve lykken i et annet land, når ressursene er konsentrert rundt et spesifikt område. Når en stat har naturressurser innenfor sine landegrensler, kan den også sette reglene for hvordan selskaper har lov til å operere. Multinasjonale selskapers økende rolle i utformingen av innenrikspolitikken har blitt sentralt for å forstå det dynamiske forholdet mellom selskaper og stater. I oljerike land som Angola, vil politiske aktører og multinasjonale oljeselskaper ha gjensidig interesser av at selskapene etablerer seg i landet. Selskapene vil tjene pengene på produksjon og salg av petroleum, mens staten får inntekter fra skatter og avgifter. Internasjonale oljeselskaper som holder til i Angola opererer under Joint Ventures hvor det angolanske statsoljeselskapet Sonangol er medeier. På denne måten kan regjeringen kontrollere oljevirkningskraften til de internasjonale selskapene og sikre at lokale interesser blir ivarettatt (U.S. Energy Information Administration 2014).

2.5 Konklusjon

Hovedargumentene som har blitt presentert i dette kapittelet er at allianser mellom stater hovedsakelig dannes på bakgrunn av en felles trussel. Selv om Walt argumenterer for at ideologi ikke er av stor betydning, trekker han likevel frem Marxistiske regimer som et unntak fra regelen. Som analysen vil vise, var det flere allianser i Angola som så ut til å være dannet på bakgrunn av en felles ideologi, når det i virkeligheten var en form for balansering. Bistand og transnasjonale kontakter har derimot en mindre rolle innenfor allianseforming. Innenfor stat-selskap forholdet har multinasjonale selskaper fått en større rolle innenfor politikktutforming og stater må i større grad forhandle med selskaper, så vel som med andre stater. Det har oppstått et gjensidig avhengighetsforhold mellom statlige- og kommersielle aktører. Dette er også faktum i det angolanske caset, hvor både MPLA og UNITA var avhengig av å danne allianser med kommersielle partnere. På samme måte var de kommersielle partnerne, økonomisk avhengig av alliansene med MPLA og UNITA. Som analysen vil vise støtter det angolanske caset både Walt- og Stopford og Strange sin teoretiske tilnærming. Både Walt sin balanseringsteori og Stopford og Strange sin påstand om et gjensidig avhengighetsforhold påvirket MPLA og UNITA sine allianser.

3.0 Historisk bakgrunn

Angola ligger i det sør-vestlige Afrika og er det nest største landet i Afrika sør for Sahara. Bare Kongo (tidligere Zaire) er større. Angola grenser til Kongo i nord, Zambia i øst, og Namibia i sør (Tvedten 1997: 3). Angola deles ofte opp i seks geografiske regioner:

1) Den nordlige regionen, som inneholder provinsene Zaire¹⁶, Uige og Cabinda. Disse provinsene er hovedsakelig befolket av *Bakongo* folket. Cabinda-provinsen er kanskje det mest kjente oljeområdet i landet. 2) Luanda-regionen inkluderer provinsene Luanda, Bengo og Cuanza Norte. Her er det hovedsakelig den etniske gruppen *Mbundu* som holder til. Denne regionen er rik på ressurser, hovedsakelig kaffe, bananer og bomull (ibid: 5). 3) Høylandsregionen inkluderer provinsene Bie, Huambo, Huila og deler av Cuanza Sul. Denne provinsen har lenge vært et sentralt område for kolonisering. Den største etniske gruppen i regionen er *Ovimbunduene*, som dannet mange kongeriker basert på sin kunnskap om jordbruk og sine handelsruter. 4) Skogsområdet ved kysten, sør for Luanda utgjør en region av havneområder. Her er Benguela, Lobito og Namibe-provinsene, og historisk sett var det få som bodde i disse områdene. Befolkningsvekst i regionen (og spesielt i Benguela) er knyttet til eksport. 5) Den sørlige regionen er hjem til provinsene Cunene og Cuando Cubango. Regionen grenser til Cunene elven, som deler Angola fra Namibia og Zambia i øst. De etniske gruppene *Ondjiva* og *Menongue* holder til her og livnærer seg først og fremst av kvegdrift. 6) Den siste regionen i Angola er den østlige regionen som omfatter Lunda Norte, Lunda Sul og Moxico provinsene. Denne delen av landet er befolket av befolkningen med historiske bånd til Kongoriket¹⁷. Regionen er rikt på både diamanter og tømmer (ibid: 6).

3.1 Angola som portugisisk koloni

Utgangspunktet for den portugisiske koloniseringen i Afrika ble lagt i slutten på 1400-tallet, den perioden som ofte kalles oppdagelsestiden. Med utgangspunkt i Sagres, på sørvestspissen av Portugal, utrustet Henrik Sjøfareren en rekke ekspedisjoner for å utforske den afrikanske

¹⁶ Må ikke forveksles med landet Kongo. Kongo vil bli omtalt flere ganger i denne oppgaven, men vil bli omtalt som Zaire. Provinsen Zaire som ligger i det nordlige Angola, vil ikke bli nevnt mer enn denne gangen.

¹⁷ Kongoriket var et afrikansk kongerike i Vest-Afrika, som nå utgjør deler av Nord-Angola, Sør-Gabon og Kongo-Brazzaville. Kongeriket bestod av flere provinser, som ble sturt av *Manikongo*-folket (Encyclopedia Britannica).

kysten. Diego Cão kom til Kongoflodens munning i 1583, og rundt hundre år senere ble det etablert en koloni der Luanda er i dag. Navnet Angola kommer fra *Ngola*, som var ordet for konge eller høvding i datidens Kongorike (Cornwell 2000: 43; Tvedten 1997: 9).

I starten var den portugisiske innflytelsen i Angola begrenset, og konsentrert til kysten. Frem til starten av slavehandelen hadde Portugals interesse for Angola bare vært som mellomstasjon for ekspedisjoner til Det fjerne Østen. Men med det økende behovet for slaver, først og fremst i Brasil, økte interessen for området, også for innlandet. Mbunduene som holdt til i Luanda hjalp portugiserne med slavehandelen, og disse ble mer velstående enn befolkningen i innlandet. Forestillingen om de velstående Mbunduene i Luanda overlevde slavehandelen, og i det 20-århundre var de fortsatt sett på som mer velstående enn andre angolanere (Cilliers og Dietrich 2000: 43-44).

Portugiserne konsentrerte sin aktivitet som sagt stort sett om kystområdene. Det nordlige Angola var ikke en gang kontrollert av portugiserne så sent som i 1920. Frem til 1940-tallet var det få portugisere i Angola, og de som var der holdt som regel til ved kystlinjen. I perioden fram mot Angolas uavhengighet økte derimot antallet portugisere kraftig. I 1940 var det registrert rundt 40 000 portugisere i landet, men i løpet av de tjue årene fram mot frigjøringen, hadde dette tallet økt til 340 000 (Tvedten 1997: 16).

Fram til andre verdenskrig var det liten økonomisk utvikling i Angola, med unntak av kaffeplantasjene nord i landet. Disse plantasjene var avhengig av et arbeidssystem som kunne minne om slaveri, noe som førte til at mange angolanere nord i landet flyktet til nabokoloniene. Rundt år 1945 økte prisene for kaffe, som førte til en rask økonomisk vekst i Angola, og Angola ble Afrikas største kaffe produsent. Den økonomiske veksten økte også konflikten mellom hvite og svarte (eller: portugisere og angolanere). Den hvite angolanske befolkningen vokste. De hvite kolonistene var som regel bønder, uten utdanning og få ressurser. Etter hvert begynte de å konkurrere med den svarte angolanske befolkningen om lønnet arbeid. Blant svarte angolanerne økte frustrasjonen, og ønsket om uavhengighet vokste (Cornwell 2000: 44).

3.2 Frigjøringsbevegelsene

De tre angolanske frigjøringspartiene spilte alle forskjellige roller, både i tiden før frigjøringen og tiden etter. De skilte seg fra hverandre ved å appellere til forskjellige etniske

grupper og baserte seg på forskjellige ideologier. UNITA og FNLA delte flere av de samme verdiene, og før borgerkrigen samarbeidet de for å unngå at MPLA skulle danne regjering. En kort gjennomgang av partienes opphav vil derfor være relevant for å bedre forstå deres etniske, politiske og strategiske ståsted.

Alle de tre frigjøringspartiene var påvirket av kirkesamfunn og religiøse verdier. De tre partilederne hadde alle en bakgrunn innenfor religiøse samfunn. Før uavhengigheten, hadde kirkesamfunn en viktig rolle i det angolanske samfunnet (Tvedten 1997: 51). De etniske og religiøse forskjellene blant partiene var store, selv om de alle la vekt på nasjonalistiske holdninger og verdier. Men først og fremst var partiene preget av personligheten til de tre sterke lederne, som alle hadde forskjellige interesser (ibid: 30).

3.2.1 MPLA

Det første partiet som hadde uavhengighet som mål, var *Partido da Luta Unida dos Africanos de Angola* (PLUA) som ble grunnlagt i 1953. I 1956 gikk PLUA sammen med flere andre mindre organisasjoner og dannet *Movimento Popular de Libertação de Angola* (MPLA) (Tvedten 1997: 29).

MPLA ble dannet i hovedstaden Luanda i 1956, og fikk først og fremst støtte fra Mbundu-folket, en av de største etniske gruppene. Mbunduene var kjente for å være utdannede og velstående og mange dro til Portugal for å utdanne seg (Tvedten 1997: 29) (Davis 1978: 111). Mbunduene er særlig bosatt i de store byene langs kysten, og da først og fremst Luanda.

Fra 1962 ble partiet ledet av Agostinho Neto, og partiet hentet inspirasjon fra en marxistisk samfunnsforståelse (Hodges 2001: 7). Neto var sønn av en metodistpastor, og som mange andre i MPLA-eliten, dro også han til Lisboa for å studere. Der studerte han medisin, før han dro tilbake til Angola (Tvedten 1997: 30).

MPLA etablerte tidlig en kontakt til den internasjonale venstrebevegelsen. Med sitt multietniske, marxistiske og nasjonale samfunnssyn fikk MPLA støtte både fra liberalere i Europa og Nord Amerika, samt regjeringer i Øst-Europa. (Tvedten 1997: 30).

Agostinho Neto var president i Angola frem til sin død i 1979. Etter det ble Jose Eduardo dos Santos partileder og president (Hodges 2001: 11) Dos Santos er president i Angola den dag i

dag. I siste parlamentsvalget i 2012 fikk MPLA 71,8 % av stemmene, UNITA 18,7 % og FNLA 1,1 % (CIA - world factbook 2012).

3.2.2 FNLA

I Bakongo-regionen nord i landet, startet bevegelsen *União das Populações de Angola* (UPA) i 1961. Partiet fikk hovedsakelig støtte fra *Bakongo*-folket som er landets tredje største etniske gruppe, og som også holder til i nabolandet Zaire. FNLA er konservative kristne og fikk blant annet støtte fra USA, før borgerkrigen.

UPA ble ledet av Holden Roberto, sønn av en misjonsarbeider for baptistkirken. Roberto tok sin utdanning på en baptistskole hvor han blant annet ble påvirket av Zairske nasjonalister. Fra sin base i Kinshasa opprettet Holden UPA en nasjonalistisk gruppe, kjent som *Frente Nacional de Libertação de Angola* (FNLA). Med Holden Roberto i spissen holdt FNLA en lav profil i det nord-vestlige Angola, ikke langt fra Zaire, og fikk bl.a. støtte fra Zaires tidligere diktator Mobutu Sese Seko (Hodges 2001: 7-8; Tvedten 1997: 30). FNLA var inspirert av Zaire sin politiske orientering, og praktiserte en liberal *laissez-faire*¹⁸ politikk (ibid). FNLA var MPLAs største konkurrent under frigjøringskrigen, men etter at FNLA forsøkte å ta over Luanda før frigjøringsdagen, ble nederlaget så stort at det ikke var mulig å kjempe om regjeringsmakt under borgerkrigen (Hodges 2001: 10).

3.2.3 UNITA

Den tredje bevegelsen, *União Nacional para a Independência Total de Angola* (UNITA), ble dannet i 1966 med Jonas Savimbi som leder. UNITA var opprinnelig et lite parti og de brukte mye tid på å bygge en undergrunnsbevegelse for Angolas største etniske gruppe, *Ovimbundu* (Hodges 2001: 8).

Jonas Savimbi var kjent som en karismatisk og sterk leder. Han snakket flere språk flytende, blant annet engelsk. Han hadde rykte på seg for å være brutal men også intelligent. Savimbi ønsket å fremstille UNITA som partiet for de svarte, de "ekte" angolaneerne, og kritiserte MPLA for å være et parti for eliten. UNITA var den av frigjøringsorganisasjonene som la

¹⁸ Laissez-faire er en kapitalistisk styringsform hvor transaksjonen mellom private aktører, ikke er påvirket av staten. Ordet er fransk, og betyr "la dem gjøre" eller "la det være i fred". Ordet er blitt et populært slagord for å beskrive et fritt marked med begrenset statsmakt (Encyclopedia Britannica).

størst vekt på etnisitet og gamle angolanske tradisjoner. Savimbi hentet inspirasjon fra maoismen i Kina, etter å ha utført geriljatrening i landet. Savimbi var protestant og startet sin skolegang på en protestantisk barneskole. Senere i livet dro han til Portugal for å studere medisin og til Sveits for å studere politikk (Tvedten 1997: 30- 31).

Tabell 1: Oversikt over Angolas politiske partier

Parti	Grunnlagt – tid og sted	Partileder	Etnisitet	Ideologi	Allierte
FNLA	1961, Kinshasa	Holden Roberto	Bakongo	Konservative	Kina, USA, Zaire
MPLA	1956, Luanda	Agostinho Neto – Jose Eduardo dos Santos	Mbundu	Venstreorientert, marxistisk	Cuba, SSSR
UNITA	1966, Muangai	Jonas Savimbi	Ovimbundu	Etnisk, nasjonalistisk	Kina, USA, Sør-Afrika

Etter 1976 ble FNLA bortimot utslettet av MPLA og var ikke like sentral i borgerkrigen som de var under frigjøringskrigen. I stedet etablerte FNLA vennskapelige forbindelser med regjerende MPLA. UNITA på den andre siden klarte å omorganisere seg etter nederlaget i 1975, delvis grunnet Jonas Savimbis besluttsomhet og karisma (Hodges 2001: 10). Som tidligere nevnt la Savimbi vekt på etnisk nasjonalisme, bl.a. for skape et tydelig skille mot FNLA og MPLA. Da borgerkrigen startet i 1975, hadde UNITA klart å samle støtte fra rundt 20 000 Ovimbunduer. Etter hvert som krigen eskalerte, kunne ikke Savimbi lenger kun nøye seg med støtten fra Ovimbunduene, og søkte om ekstern støtte fra Europa (Heywood 1989: 48).

3.3 Frigjøringskrigen, 1961 til 1975

Med sine rikdommer fikk Angola etter hvert økende økonomisk betydning både for regjeringen i Lisboa og for mange av Portugals store forretningsforetak. Portugal nektet derfor å etterkomme FNs krav om fredelig avkolonisering, og frigjøringskrigen i landet startet

i 1961, nærmere bestemt den 4. februar. Da ble hovedfengselet i Luanda stormet av ubevæpnede angolnere, men angrepet ble hardt slått ned (Leerand 2013).

Det var hovedsakelig to hendelser som trigget uavhengighetskrigen i Angola, begge fant sted i 1961. I januar startet bønder i Malanje-provinsen en voldelig boikott av bomullsplantasjeeiere. De forlot områdene, brant identifikasjonskortene sine og angrep portugisiske kjøpmenn. I februar samme år ble det også opprør i slummen i Luanda, også kjent som *mussueques*. Slumbeboerne angrep to fengsler i Luanda for å forhindre at politiske fanger ble sendt til Portugal. Dette var den 4. februar, og datoen regnes som starten på frigjøringskrigen. Portugiserne svarte med væpnede angrep og napalmbombing mot landsbyer. Månedet etter fant omfattende opprør sted i Nord-Angola, og det ble angitt at ca. 20 000 afrikanere ble drept i påfølgende portugisiske hevnaksjoner. Titusener flyktet til nabolandet Zaire (Leerand 2013; Tvedten 1997: 31).

Helt fra starten var selvstendighetskampen i Angola splittet, og allerede i 1961 ble MPLA-enheter angrepet av Robertos UPA (Leerand 2013). Fra 1961 til 1966 var det i realiteten få og små krigshandlinger, i hovedsak begrenset til Cabinda og kaffedistriktene i nord. Fra 1966 klarte opprørsgrupper å engasjere bøndene øst i landet og etablerte en østlig front, der opprørerne kunne operere ut fra Zambia (Tvedten 1997: 32).

Rundt midten av 70-tallet ble Portugals kostnader ved å holde tre kolonikriger gående for høye. Over 11 000 portugisere hadde dødd som følge av uavhengighetskrigene i Angola, Mosambik og Guinea-Bissau. Etter hvert ble det klart at Portugiserne var klare til å forlate Angola. Militærkuppet i Portugal 25. april 1974 innebar begynnelsen til slutten for det portugisiske kolonistyre i Afrika. For Angola ble selvstendigheten fastsatt til 11. november 1975, i overensstemmelse med den såkalte Alvoravtalen mellom det nye regimet i Lisboa og de tre angolanske frigjøringsbevegelsene. Avtalen gikk ut på å danne en nasjonal samlingsregjering, etablere en integrert hær og avholde frie valg forut for selvstendigheten. Ingen av delene i avtalen ble satt ut i livet (ibid:33).

3.4 Angolas økonomi

Før frigjøringen var den angolanske økonomien preget av kolonimakten. I nesten 500 år var den angolanske økonomien et resultat av Portugals behov. Økonomien var da preget av

slavehandel, men også kaffe og gummieksport. Frem til uavhengigheten var Angola kjent som en jordbruksprodusent, og ble ikke avhengig av olje før etter frigjøringen (The World Bank 2007).

Etter frigjøringen, ble det bestemt at jordbruk fortsatt skulle være en viktig del av angolansk eksport, men oljeindustrien skulle bli den viktigste sektoren. Tre typer eierskap var tillat i det nye systemet: statlig-, partnerskap, og privat eierskap. På det nasjonale nivået, ble den økonomiske makten sentralisert. Regjeringen skulle ha en sentral rolle innen økonomisk politikkutforming (Tvedten 1997: 71). I tillegg til naturressurser, var (og er) Angola også avhengig av bistand. Under borgerkrigen betydde bistand ofte hjelp i form av våpen og militære styrker, men Angola har også fått mye penger fra diverse giverland. I 2013 fikk Angola 242 350 000 dollar i bistandspenger. En av de største bistandsgiverne for Angola, er USA (The World Bank 2013).

Den uformelle angolanske økonomien har også en viktig rolle i det økonomiske systemet i landet. Siden den formelle økonomien er preget av lav produktivitet, lav lønn og mangel på varer og tjenester, har den uformelle økonomien fått plass til å blomstre. Etter frigjøringen av Angola, ble det målt at rundt tre-fjerdedeler av den økonomiske aktive befolkningen i Angola, hadde vært involvert i den uformelle økonomien. Sentral i denne delen av det økonomiske systemet er de angolanske markedene, også kaldt "parallelt marked". I Luanda er slike markeder spesielt viktige for økonomien. En gjennomsnittlig innbygger i Luanda bruker rundt 90 prosent av lønnen sin på slike markeder (Tvedten 1997: 77 - 78).

Olje- og diamantindustriene har dominert den angolanske politiske økonomien siden uavhengigheten. I kontrast med resten av økonomien under borgerkrigen, blomstret oljeindustrien (Malaquias 2007: 120). I midten av 1980-tallet holdt den angolanske økonomien på å kollapse. Dette var et resultat av den økende intensiteten av borgerkrigen, men også av portugisiske arbeidere som dro fra landet. Bare oljeindustrien var uberørt av den økonomiske krisen (ibid: 133). Under borgerkrigen ble det rapportert at rundt 1 milliard dollar av oljepenger forsvant hvert år, i det som ble kaldt "Bermuda triangelen"¹⁹. Diamantsektoren gjorde det heller ikke dårlig under borgerkrigen, og det ble rapportert at UNITA tjente rundt 500 millioner dollar hvert år på salget av diamanter (ibid: 14).

¹⁹ Angolanske penger som forsvinner som følge av korrupsjon ble ofte omtalt som "Bermuda triangelen" fordi pengene forsvant mellom Sonangol, den sentrale banken og presidentpalasset (Malaquias 2007: 14).

3.5 Borgerkrigens opphav

For bedre å forstå hvorfor borgerkrigen oppstod, og hvorfor den ble så uforsonlig, er det først og fremst to forhold som spiller inn: Den dype splittelsen mellom de tidligere frigjøringsorganisasjonene og utviklingen av Den kalde krigen.

Angolanerne selv legger hovedansvaret for utbruddet av borgerkrigen på sine egne politiske ledere, heller enn på den portugisiske kolonimakten. De tre frigjøringsorganisasjonene (eller partiene) kunne ikke komme til noen form for enighet. Dette skyldtes ikke så mye ideologiske forskjeller, men heller en dyp mistillit mellom partiene, og ledernes personlige interesser. Faktisk, ønsket alle partiene å kjempe for Angolas territorielle integritet, og alle kjempet for nøytralitet i forholdene med de vestlige- og kommunistiske statene. Et forsøk på å finne en enighet ble gjort gjennom Alvoravtalen (se 3.5.1), men uten suksess. MPLA, UNITA og FNLA signerte alle avtalen, men FLEC (*Frente para a Libertação do Enclave de Cabinda*)²⁰ ble holdt utenfor (Tvedten 1997: 36). Som nevnt over var alle de tre gruppene ledet av sterke og karismatiske figurer, men først og fremst utmerket kanskje Jonas Savimbi seg med sin intelligens, karisma, brutalitet og maktsyke²¹. Kombinert med partienes forskjellige etniske og geografiske identiteter satte dette en effektiv stopper for samarbeid etter 1975.

Måten den portugisiske kolonimakten avsluttet sitt forhold med Angola på gjorde ikke situasjonen enklere. På midten av 1950 tallet begynte de andre kolonimaktene i Afrika, Storbritannia og Frankrike, å forberede sine kolonier på uavhengighet. Salazar-regimet i Lisboa, et av Europas siste fascistiske diktatur, hadde ingen demokratiske tradisjoner, hverken i Afrika eller hjemme. Da dagen for uavhengighet kom var lite eller ingenting gjort for å forberede de nye statene på det som ventet. I tre av de tidligere portugisiske koloniene, Angola, Mosambik og Guinea-Bissau, ble da også frigjøringen etterfulgt av borgerkrig (Hodges 2001: 7).

Det lå en voldelig intern dynamikk mellom de angolanske partiene. Dette, kombinert med involvering fra utenlandske aktører, førte til en lang og voldelig borgerkrig. Krigen blir ofte omtalt som en stedfortrederkrig for den kalde krigen. Den kalde krigen mellom Sovjetblokken

²⁰ FLEC er en mindre politisk opprørsgruppe som primært kjemper for uavhengigheten av Cabinda.

²¹ Om Jonas Savimbi var mer maktsyk og brutal enn de andre aktørene i borgerkrigen er diskuterbart, men han skilte seg ut fra de andre ved å blant annet drive med heksebrenning av innbyggere han mente drev med hekseri og trolldom, og han ble stadig beskyldt for å henrette høytstående UNITA-personell (se punkt 4.2.2 for mer informasjon).

og Vesten fikk følger for konflikten i Angola. I en rekke land i den tredje verden utkjempet USA og Sovjetunionen "krig" via 'stråmenn'. Dette elementet kom i tillegg til at de stridende partene på bakken hadde sine konflikter og motiver, og bidrog til å forlenge og eskalere stridighetene (Cilliers 2000: 1; Francis 2006: 47). Det var mange aktører involvert i den angolanske borgerkrigen, alle med ulike interesser. Selv om borgerkrigen ble sett på som en stedfortrederkrig mellom USA og Sovjetunionen, hadde MPLA og UNITA sine egne motiver for kampen.

3.6 Angolas tre kriger

Som vi skal se videre hersket det i Angola en mer eller mindre sammenhengende krigstilstand fra 1961 til 2002, dvs. i mer enn 40 år. Det er likevel vanlig å dele den væpnede angolanske konflikten inn i tre faser. Den første fasen fant sted mellom 1975 og 1990 og tar for seg tiden etter Alvoravtalen ble signert. Den andre fasen var fra 1992 til 1994 og karakteriseres som tiden etter parlamentsvalget og presidentvalget, når en ny fase i borgerkrigen brøt ut. Den tredje fasen var fra 1994 til 2002 hvor enighet ble forsøkt gjennomført ved hjelp av Lusakaavtalen, uten hell.

3.6.1 Borgerkrig, del 1, 1975 - 1990

Inge Tvedten (1997) beskriver borgerkrigen fra 1975 til 1990 som den andre frigjøringskrigen. Portugals regjering og de tre frigjøringsbevegelsene, MPLA, FNLA og UNITA, signerte Alvoravtalen 15. januar 1975. (Avtalen ble signert i byen Alvor på Algarvekysten). Avtalen skulle sikre Angola en fredelig overgang fra koloni til uavhengig stat. Avtalen fikk stor støtte fra andre afrikanske stater gjennom OAU (Organization for African Unity), men uten at dette resulterte i noe. De tre partiene stolte ikke på hverandre og ingen var villig til å dele makten. Det tok ikke lang tid fra avtalen var signert til MPLA og FNLA gjenopptok krigshandlingene. Allerede i juli 1975 begynte de tre partiene å kjempe om makten (Tvedten 1997: 36). I 1976 opplevde UNITA et av sine største nederlag siden MPLA kom til makten. Etter voldelige sammenstøt med MPLA, ble UNITA nærmest tilintetgjort, og MPLA var klar for å konsolidere makten. Det tok derimot ikke lang tid før Savimbi lyktes i å få støtte fra utenlandske aktører, og var igjen klar til å kjempe om makten (Malaquias 2007: 39).

Med hjelp fra Portugal, USA og Sovjetunionen ble det gjennomført fredsforhandlinger i siste halvpart av 1980-tallet. 'The New York Accord' ble signert i desember 1988, men uten at det kunne stanse krigshandlingene. En ny avtale ble undertegnet tre år senere, i Bicesse i Portugal i 1991 (Tvedten 1997: 30 - 31). Bicesseavtalen la grunnlaget for legaliseringen av UNITA som parti, avholdelse av flerpartivalg innen 18 måneder, full demobilisering under FN-oppsyn og etableringen av et integrert, nasjonalt forsvar. Den tidligere regjeringshæren FAPLA og UNITA-styrkene ble 1992 formelt oppløst til fordel for *Forças Armadas de Angola* (FAA) (Leerand 2013) (Tvedten 1993: 110).

Til tross for ulike forsøk for å finne enighet mellom partiene, spredte konflikten seg på åttitallet. Til nå hadde kampene holdt seg sør-øst i landet, men (etter økende deltagelse fra utenlandske aktører), utvidet kampene seg til flere områder i landet. Flere byer i Cuando-Cubango provinsen (blant annet Mavinga, Cuangar og Luenge) ble "frigjort" av UNITA. Etter overtakelsen av provinsen, plasserte UNITA en av sine sentrale baser i området, for å ha bedre tilgang til Moxico provinsen. Geriljavirksomheten til UNITA ble økt, for å sikre de ressurssterke områdene. Etter overtakelsen av disse områdene, og en økende geriljavirksomhet, klarte UNITA å bygge seg opp som en farlig konkurrent for MPLA. Dette førte til at MPLA ble mer avhengig av sine internasjonale allianser og flere internasjonale aktører økte sin deltagelse i borgerkrigen (Malaquias 2007: 41).

3.6.2 Borgerkrig, del 2, 1992 - 1994

Fra 1990 til 1992 opplevde Angola en kort periode med fred, frem til valget. I 1992 ble det gjennomført både parlamentsvalg og presidentvalg. Ettersom ingen av partiene hadde vunnet i slagmarken, forsøkte både MPLA og UNITA å vinne borgerkrigen ved valgurnene. Rundt 92 prosent av befolkningen i Angola med stemmerett, registrerte seg som velgere. I parlamentsvalget deltok 16 partier. MPLA gikk seirende ut og fikk 53,7 % av stemmene, UNITA 34,1 %, og FNLA 2,4 %, som med det ble tredje største parti. I presidentvalget gikk også MPLA seirende ut. José Eduardo dos Santos fikk 49,6 % av stemmene, mot 40,1 % for UNITAs Jonas Savimbi. FNLA-lederen Holden Roberto fikk 2,1 %. UNITA aksepterte ikke valgnederlaget, trakk seg ut av FAA og startet krigen på ny; etter hvert tok UNITA kontroll over størstedelen av landet. For at presidentvalget skulle være gyldig, måtte enten Savimbi eller dos Santos få over 50 prosent av stemmene. Da dette ikke skjedde ble det avklart at en ny runde med presidentvalg måtte finne sted, men på grunn av at Savimbi ikke anerkjente

valget som gyldig, gikk partene inn i en ny runde med borgerkrig, og et nytt valg ble ikke holdt (Malaquias 2007: 154 - 155) (Tvedten 1993: 108).

Det ble gjort forsøk på å mekle mellom regjeringen og UNITA, en prosess ledet av Portugal, Sovjetunionen og USA, men uten å lykkes. UNITA ville ikke stå ved sine tidligere forpliktelser og heller ikke godta valget resultatet. Dette bidro til at UNITAs tidligere viktigste allierte, begge etablerte diplomatiske forbindelser med MPLA-regjeringen. Salg av våpen og drivstoff til UNITA ble forbudt, i henhold til vedtak i FN's sikkerhetsråd (Leerand 2013).

Men i 1994 aksepterte UNITA internasjonal meglings, og 20. November 1994 ble Lusaka-avtalen mellom UNITA og regjeringen, med våpenhvile og påfølgende fredsavtale, undertegnet (ibid).

UNITA opplevde i denne tiden, flere nederlag, og ettersom MPLA vokste, og salg av våpen til UNITA var forbudt. Men lykken snudde for UNITA. Etter flere voldelige sammenstøt med MPLA, klarte UNITA å ta tilbake kontroll over byene Caxito, Huambo, M'banza Kongo, Ndalatando, og Uíge. UNITA hadde ikke kontrollert disse områdene siden 1976, og Savimbi fikk nytt mot til å fortsette krigen mot MPLA (Hodges 2004: 14 - 15).

3.6.3 Borgerkrig, del 3 1994 - 2002

Til tross for at full våpenhvile ble erklært 22. november 1994, fortsatte kamphandlingene. Både i 1995 og 1996 møttes dos Santos og Savimbi, i hhv. Lusaka og Libreville. Innholdet i Lusakaavtalen ble bekreftet, men UNITA beholdt likevel sine styrker og kontroll over store deler av innlandet. Stridighetene fortsatte, og i 1997 tok regjeringsstyrker kontroll over områder i Lunda- Sul og Lunda Norte. Dette var viktige områder for UNITAs diamantproduksjon. I 1998 brøt det ut nye kamper nord i landet, og UNITA tok tilbake områder som tidligere var overgitt til regjeringen som en del av Lusakaavtalen. Regjeringen satte i verk en offensive mot UNITA flere steder i landet i 1998, bl.a. var det harde kamper om Huambo og Cuito. Likevel beholdt UNITA kontrollen i flere områder (Leerand 2013).

Da regjeringen mente at Lusakaavtalen var ugjenkallelig brutt fra UNITAs side, sa regjeringen opp avtalen i januar 1999. Krigen ble ytterligere trappet opp. Nå hadde regjeringsstyrkene framgang, og tok tilbake kontrollen over størstedelen av de områder som hadde vært på UNITAs hender. På nytt ble politisk kontakt mellom regjeringen og MPLA

etablert. Regjeringen anså den konvensjonelle krigen for over, selv om det fortsatt var kamphandlinger. Men så, den 22. februar 2002 ble Savimbi drept i kamp med regjeringsstyrker i Moxico-provinsen. Hans etterfølger, António Dembo, ble også drept måneden etter. Ny våpenhvileavtale ble inngått i april 2002, og 27 års borgerkrig var formelt avsluttet (Leerand 2013). Tar en med frigjøringskrigen hadde det vært krig i Angola siden 1961, dvs. i 41 år.

3.7 Oljenasjonen Angola

I 2012 målte CIA-factbook at Angola var verdens 16 største oljeprodusent, med USA og Saudi-Arabia på toppen av listen, og Angola produserte rundt 1 870 000 fat med olje vær dag. Oljeproduksjonen utgjorde da 85 % av landet totale bruttonasjonalinntekt. (CIA, world factbook 2012).

Historien om oljevirkosomheten i Angola går tilbake til 1955 etter at det ble oppdaget olje ved Kwanza-havnen, og på tidlig 1970-tallet passerte oljeindustrien kaffeindustrien som den største angolanske eksportvaren. I 1974, like etter portugiserne kunngjorde Angolas frihet, lå oljeproduksjonen på rundt 172 000 fat per dag. Oljeproduksjonen fikk en liten nedgang etter selvstendigheten ble kunngjort, på grunn av den politiske usikkerheten i landet, men i 1991 var oljeproduksjonen oppe i 490 000 fat per dag. Den store avhengigheten av olje har ikke kun vært positivt for den angolanske økonomien. Den har også gjort Angola sårbar for eksterne variasjoner i oljeprisene. Det er få forbindelser mellom den angolanske oljesektoren og andre økonomiske sektorer, og å danne slike forbindelser blir vanskeligere ettersom resten av økonomien ikke gjør det så bra (Tvedten 1997: 82 - 83).

I 1973 bestemte regjeringen at ett statlig oljeselskap skulle ha ansvaret for oljevirkosomheten. *Sociedade Nacional de Combustíveis de Angola* (Sonangol) ble opprettet, og de fikk ansvar for hele den angolanske petroleumsvirkosomheten på staten sine vegne, deriblant også å inngå avtaler med internasjonale selskaper. I tillegg til nye avtaler, opprettet Sonangol forretningsavtaler med de internasjonale selskapene som allerede opererte i Angola, deriblant amerikanske Gulf Oil, Petrofina og Texaco (Hodges 2004: 143).

Under borgerkrigen ble naturressursene i landet delt mellom MPLA og UNITA. MPLA kontrollerte oljevirkosomheten, mens UNITA kontrollerte diamantutvinningen.

Oljevirkosomheten var utenfor UNITAs rekkevidde da den foregår offshore og krever avansert teknologi som det er vanskelig å få tak i (Dokken 2008: 176).

Fra et politisk ståsted gjorde oljeinntektene det mulig for MPLA å skaffe seg verdifulle kontakter utenfor det militære systemet. Dette kontaktforholdet krevde at MPLA hadde et stabilt forhold til internasjonale oljeselskaper og at de sørget for at de utenlandske selskapene bandt seg til det angolanske systemet over lengre tid (Le Billon 2001: 64). Samarbeidet med internasjonale oljeselskaper har vært svært givende for dos Santos og hans regjering. Ved å unngå nasjonaliseringen av amerikanske Gulf Oil og ved å beskytte selskapet ved hjelp av cubanske soldater, har forholdet mellom amerikanske oljeselskaper og det angolanske regimet vært gjensidig vellykket (ibid 2001: 65).

3.8 UNITA og diamantene

I tillegg til å være et land rikt på olje, er Angola også et land rikt på diamanter. Diamantene i Angola utgjør rundt 5 % ²² av landets totale bruttonasjonalinntekt (CIA - world factbook 2012).

Mens MPLA kunne kontrollere oljevirkosomheten, har UNITA hatt kontroll over diamantutvinningen. Mesteparten av de angolanske diamantforekomstene befinner seg i Lunda Norte og Lunda Sul provinsene, nord i landet. Krig har vært et nyttig verktøy i UNITAs diamantvirkosomhet. Krig muliggjør en rekke økonomiske funksjoner, som ikke ville vært mulige i fredstid. Blant annet gjorde krig det enklere å monopolisere diamanthandelen gjennom trusler og vold. Selv om fortjenesten UNITA fikk fra diamantvirkosomheten bare var en brøkdel sammenlignet med fortjenestene MPLA tjente på oljen, var diamanthandelen nødvendig for finansieringen av UNITAs krigføring (Cilliers 2000: 7).

Angolanske diamanter ble av og til solgt til kjøpere innenfor Lunda- regionen, men som regel ble diamantene fraktet ut av landet hvor de ble solgt mot penger eller våpen. Mange av Angolas diamanter havnet etter hvert i diamanthandelen i Antwerpen i Belgia (Dietrich 2000: 317).

UNITA begynte sakte men sikkert å ta over Angolas diamanthandelen rundt 1992, da UNITA-soldater tok kontrollen over flere av de største diamantforekomstene (Dietrich 2000: 174)

²² 2012

(Boeck 2001: 553). De som leitet etter diamanter i Angola ble kalt for *garimpeiros*²³, og UNITA begynte å ta betalt for å la de leite etter diamanter i områdene som var kontrollert av UNITA. UNITA rekrutterte i tillegg også *garimpeiros*, både angolanere og zairer, til å jobbe for dem ved de største diamantområdene (Dietrich 2000: 175).

For at UNITA skulle lykkes med å smugle diamanter ut av Angola og selge de til internasjonale diamantkjøpere, måtte de etablere vennskap med nabolandene. Mobutu-regimet i Zaire ble en naturlig alliert. Jonas Savimbi hadde lenge et nært vennskap med President Mobutu. Det var delvis på grunn av Zaire at USA gav politisk og økonomisk støtte til UNITA. Andre land som Burkina Faso, Togo og Rwanda ble også kommersielle allierte for UNITA.. Disse alliansene gjorde det mulig for Jonas Savimbi å transportere diamantene ut av Angola og selge de videre fra vennskapslandene. Dette ble gjort under beskyttelse fra landene hvor diamantene ble fraktet. Ved flere anledninger skal Savimbi ha blitt observert der han overrekker gaver til lederne i vennskapslandene, i form av diamanter eller penger. Det var viktig for Savimbi at diamantene ikke ble fraktet for langt fra UNITA sine baser. Jo lengre diamantene må smugles, jo mer kostbart vil det bli og jo dyrere måtte diamantene selges (Dietrich 2000: 321 - 322).

UNITAs diamantvirksomhet ble senere dokumentert av FN i den såkalte Fowlerrapporten som ble publisert i 2000. Rapporten konkluderte med at diamantene som ble solgt var viktige for UNITAs økonomiske og politiske dagsorden. Inntektene fra diamantsalget ble brukt til å kjøpe våpen, og dermed til opprettholde den væpnede konflikten. Diamanthandelen var også en viktig alliansestrategi for UNITA og mange bånd ble skapt under diamantforhandlingene. Blant annet knyttet UNITA sterke bånd med Mobutu regimet i Zaire, men også med regjeringen i Burkina Faso og Rwanda. Diamanthandel var for UNITA, en av de viktigste inntektskildene under borgerkrigen (Fowler and Mollander 2000)

²³ En *garimpeiro* er den angolanske betegnelsen på en person som leter etter diamanter. En *garimpeiro* var som regel fattig og lette etter diamanter ved elvebredden. *Garimpeiroene* jobber i den uformelle diamantsektoren som ikke blir regulert av staten. Dette markedet kalles ofte for *garimpomarkedet*, hvor diamantgravere uten lisens, graver etter diamanter (Boeck: 2001: 551).

4.0 Analyse

I denne oppgaven har det blitt fokusert på to typer allianser som var sentrale under den angolanske borgerkrigen. Allianser som oppstod på bakgrunn av pragmatiske ressursforhold, og strategiske²⁴ eller ideologiske allianser. Den første typen fokuserer på de materielle ressurser som var tilgjengelige for UNITA og MPLA, og hvordan de ble brukt til dannelsen av kommersielle allianser. På dette området var det ikke viktig om alliansen bar preg av et likt politisk system eller like verdier. Det viktigste var å finne en kommersiell partner som var villig til å kjøpe ressursen, eller bytte den mot andre varer. Den andre typen allianse retter seg mot å beskytte makt og infrastruktur. Man trengte hjelp fra utenlandske aktører for å beskytte seg selv mot opprørsgrupper og for å fortsette krigen om statsmakt. Disse alliansene var mer strategiske enn de var ideologiske. Statsmakten måtte beskyttes uansett hvilken ideologi man praktiserte. Når det kom til stykke, var det sterke strategiske og kommersielle allianser som var viktigst (Orre 2013)²⁵.

Strategi og ideologi motiverte deltakelsen til mange utenlandske aktører i den angolanske borgerkrigen. Sør-Afrika, Zaire, USA, Sovjetunionen og Cuba var alle delaktige i den angolanske borgerkrigen og bidro til å forme konflikten opp gjennom årene. MPLA og UNITA brukte begge identiteter og ideologi for å tiltrekke seg alliansepartnere og for å legitimere voldsbruken som ble brukt mot både soldater og sivile. De politiske ledernes personlige interesser og ambisjoner, førte til at borgerkrigen ble forlenget og ble mer intens (Le Billon 2001: 56).

Internasjonale aktører spilte en sentral rolle i den angolanske borgerkrigen. Duner (1981) påstår at det ikke er uvanlig for internasjonale aktører å danne allianser med aktører i borgerkrig. Ved å danne allianser med stråmenn, trenger ikke internasjonale aktører kjempe aktivt i slagmarken, men knytter heller bånd med interne grupper (Duner 1981: 353). Som

²⁴ Når vi diskuterer strategi i denne forbindelsen, menes det en plan for å gjennomføre visse mål under usikre omstendigheter. Strategi vil si å sette mål, og å utføre handlinger som vil føre til at målene blir nådd. Mobilisering av ressurser er en vanlig form for strategi. Ressurser mobiliseres slik at man avskrekker motstanderen (Store Norske Leksikon: 2007). I Angola diskuterer vi strategi når de politiske aktørene bruker hverandre som ressurser for å avskrekke fienden. Strategi omhandler ikke ideologi eller andre likhetstrekk, men er en plan om å gjennomføre mål. For aktørene i den angolanske borgerkrigen var målet å se enten MPLA eller UNITA sitte i regjering.

²⁵ Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt, Bergen, Norge, 02.12.13

analysen vil vise brukte de angolanske aktørene sine internasjonale allianser, like mye som de internasjonale alliansene brukte dem.

Rundt 1974 ble det tydelig at den portugisiske kolonimakten var på vei ut. Mot slutten av frigjøringskrigen, hadde verken MPLA, FNLA eller UNITA militære styrker av betydning. De var simpelthen tre dårlig utrustede geriljagrupper. Det tok derimot ikke lang tid før ett våpensterkt MPLA kjempet mot et samlet UNITA og FNLA i kampen om Angolas styre. I den korte tiden fra midten av 1974 til MPLA tok regjeringsmakt i 1975, fant ett rustningskappløp med internasjonale aktører sted. Dette rustningskappløpet tok de Angolanske partiene fra frigjøringskrig til en ny og blodig borgerkrig (Guimarães 1998: 97). Som analysen vil vise, var borgerkrigen i Angola sterkt preget av dette rustningskappløpet. Fra UNITA og FNLA forsøkte å ta kontroll over Luanda før frigjøringsdagen²⁶, til borgerkrigens slutt, var det et rustningskappløp hvor det var om å gjøre å skaffe seg allianser. Det var viktig å danne allianser for å få tak i våpen og andre ressurser til å fortsette krigen.

4.1 MPLA

For å beskytte makt og infrastruktur var MPLA avhengig av allianser som kunne bidra med våpen og militært personell. Cuba og Sovjetunionen ble viktige allierte for MPLA. MPLA sine politiske allianser var alle marxistiske regimer, og det kan derfor tenkes at ideologi var viktig i dannelsen av disse alliansene. En stor del av MPLA-eliten hadde familieband i Portugal og hadde selv studert der. Agostinho Neto var en av dem. De hentet inspirasjon fra kommunistpartiet i Portugal, men de var ikke alliert med det portugisiske kommunistpartiet. Det portugisiske kommunistpartiet var nasjonalistisk og mente at Angola var en del av Portugal. Det var derfor vanskelig for MPLA å få støtte fra kommunistpartiet når de ikke ville at ett angolansk parti skulle ta over styringen av landet. De måtte derfor søke allianser andre steder (Orre 2013)²⁷.

For å ha råd til å drive krigføring mot UNITA, var MPLA også avhengig av multinasjonale oljeselskaper. Disse alliansene trosset ideologiske skillelinjer, og var heller basert på et felles

²⁶ Luanda var okkupert av MPLA under frigjøringskrigen, men FNLA og UNITA ønsket å erobre hovedstaden før frigjøringsdagen. Dette lyktes de ikke med. 10 november 1975, var Angola offisielt ett fritt land, og selv om det aldri var en offisiell overføring av makt fra kolonistyret til MPLA, så var det MPLA som kontrollerte hovedstaden. Dagen etter ble Angola anerkjent som selvstendig stat av de fleste kommunistiske regimene verden over (Guimarães 1998: 111).

²⁷ Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt, Bergen, Norge, 02.12.13

ønske om økonomisk fremgang. Jose Eduardo dos Santos (og Agostinho Neto frem til 1979) måtte både innta rollen som Angolas president, politisk alliert og kommersiell partner.

4.1.1 Alliansen med Sovjetunionen

Sovjetunionen var MPLAs viktigste allierte. Sovjetunionen begynte, allerede i 1974, å sende store mengder våpen og militært personell til MPLAs hovedbaser i Angola. Våpnene ble sendt via Brazzaville, som lenge hadde fungert som MPLAs hovedbase. Ved hjelp av Sovjetunionen, klarte MPLA å styrke sin posisjon betraktelig. På denne tiden var FNLA en av MPLAs største konkurrenter, og støtten fra Sovjetunionen ble avgjørende for MPLAs krigføring. Sovjetunionen har tidligere vist tegn på å alliere seg med regimer som var marxistiske og det kan antas at ideologi var viktig når Sovjeterne inngikk allianser (Guimarães 1998: 101). I mellomtiden hadde FNLA, med Holden Roberto i spissen, også vært opptatt med å skaffe seg internasjonal hjelp. I slutten av mai i 1974 ankom 450 tonn våpen til FNLA's hovedbase som gave fra Kina (Guimarães 1998: 100). I tillegg hadde FNLA siden 1974 mottatt hemmelige utbetalinger fra USA. Amerikanerne mente at FNLA var det partiet som best representerte amerikanske interesser, og startet et program i januar 1975, for å fortsette bistanden til FNLA (ibid 1998: 101). Rustningskappløpet var, på denne tiden, primært mellom MPLA og FNLA som var de to største konkurrentene i kampen om å danne regjering.

Den angolanske borgerkrigen var, som tidligere nevnt, ett eksempel på en krig som havnet i midten av den kalde krigen, hvor både Sovjetunionen og USA kjempet om innflytelse. Spesielt viktig var det å få innflytelse i de nylig frigjorte afrikanske statene. Sovjetunionen var, i motsetning til USA, aktiv under frigjøringskrigen i Angola, så vel som i borgerkrigen. På samme måte som amerikanerne var bekymret over en økning i kommunistiske regimer i Afrika, var Sovjeterne bekymret over en vekst i kapitalistiske regimer. Som Walt nevner, trenger ikke dette bety at USA og Sovjetunionen dannet allianser på bakgrunn av ideologi. For USA utgjorde Sovjetunionen den største trusselen i verdenssamfunnet, og for Sovjetunionen var det USA som var den største trusselen. Alliansene de dannet med afrikanske regimer, var derfor ikke nødvendigvis basert på en frykt for hverandres ideologi. Alliansene USA og Sovjetunionen dannet var basert på Walt sin balanseringsteori, fordi de begge ønsket å balansere makten fra den staten de mente utgjorde den største trusselen. På

grunn av at USA og Sovjetunionen representerte to forskjellige ideologiske ytterpunkter, kunne det dermed virke som om ideologi var et viktig motiv for å inngå alliansene.

Ideologi kunne derimot være viktig ved forskjellige anledninger. Eller sagt på en annen måte: Ideologi kunne bli brukt som et verktøy for å skaffe allianser. Når MPLA skulle tiltrekke seg alliansepartnere brukte de ideologi som et redskap for å søke sympati fra andre kommunistiske stater. Men ideologi er bare ett av flere redskap man kan bruke til å skaffe seg allianser. Ved andre anledninger kan etnisitet ha politisk betydning. Aktører bruker det de kan for å skape bånd med andre aktører (Pearce 2014)²⁸. Betydningen av ideologi under den angolanske borgerkrigen kan tolkes som at det var ideologi som var av politisk betydning på det tidspunktet. I en annen situasjon kunne religiøsitet vært av betydning, og da hadde vi hatt en annen situasjon hvor aktørene ville brukt religiøst ståsted for å tiltrekke seg allianser. MPLA kan derfor ha brukt sin ideologi for å tiltrekke seg sympati fra Sovjetunionen. Om MPLA ikke fikk støtte fra Sovjetunionen, kan det tenkes at de ved hjelp av andre midler ville prøvd å danne politiske bånd med andre aktører. En aktør, og spesielt en aktør i krig, må bruke de midlene som er tilgjengelige for å skaffe seg allianser. Om dette er ideologi, etnisitet, religion eller andre årsaker, blir mindre relevant. Det som var viktig var å ha sterke allianser som hjalp til å beskytte makt og infrastruktur.

En av årsakene til at det kan virke som om stater allierer seg med andre stater med lik ideologi kan være fordi stater som baserer sin utenrikspolitikk på ideen om at ideologi bestemmer hvordan stater oppfører seg, vil danne allianser med stater som oppfører seg likt som en selv. Like stater vil derfor alliere seg med hverandre, fordi de tilbyr hverandre vennskap og støtte. Dette kan resultere i at stater med lik ideologi former allianser (Walt 1987: 184). På samme måte kan like stater danne allianser på bakgrunn av at en av statene er fiendtlig mot en stat som er vesentlig forskjellig en dem selv. På denne måten kan fiendtligheten mot en stat som er vesentlig forskjellig oppmuntre til allianse mellom like stater. I begge disse tilfellene, kan det virke som om ideologi og likhetstrekk er det som fører til alliansen, når det i virkeligheten er en annen form for balansering (Walt 1987: 185).

Ideologi kan være av betydning i noen tilfeller, men når andre interesser trues er det gjerne ideologien som må vike til fordel for de andre interessene. Et eksempel er viktigheten av å kontrollere og utnytte naturressurser. I begynnelsen av borgerkrigen, var det lite kunnskap om hvor store naturressurser Angola faktisk hadde. På denne tiden så partiene på ideologi som

²⁸ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

viktig, og allianser på bakgrunn av ideologi var ikke uvanlig. Etter hvert som kunnskapen om Angolas naturressurser økte, ble det viktigere å sikre disse interessene, og ideologi ble mindre viktig (Hansen 2014)²⁹.

Alliansen mellom Sovjetunionen og MPLA karakteriseres i større grad av Walts balanseringsteori enn en allianse basert på en felles ideologi. Walt viser til at det, ved voldelige konflikter, er vanlig for lokale aktører å alliere seg med den ene eller den andre supermakten (Walt 1987: 149). For både Sovjetunionen og MPLA, utgjorde vestlige og kapitalistiske holdninger en trussel mot styresettet de praktiserte. Sovjetunionen og USA var begge supermakter under den kalde krigen, men for MPLA utgjorde USA en større trussel. Eksterne trusler er en av de største årsakene til at internasjonale allianser dannes. Walt forklarer at statlige aktører balanserer mot det de anser som den største trusselen ved å legge til makten fra andre stater til seg selv. MPLA gjorde dette ved å alliere seg med Sovjetunionen.. Om eksterne aktører da skulle true MPLA, så truet de i tillegg Sovjetunionen. Aktører som MPLA allierer seg som regel ikke mot en supermakt, for å balansere mot den andre supermakten. De allierer seg på bakgrunn av trusler som ligger nærme landegrensene, og de allierer seg med den supermakten som de føler støtter deres politiske mål (Walt 1987: 162). Angola grenset blant annet til Zaire, som sympatiserte med FNLA og UNITA. Den sørlige angolanske grensen, grenset til Namibia som lå under sørafrikansk kontroll. Apartheidregimet var skeptisk til MPLA og støttet UNITA. I de fleste situasjonene hvor en regional aktør allierte seg med en supermakt, så de på den ene supermakten som fiendtlig, og den andre som vennlig (Walt 1987: 168). For MPLA var det viktig med en sterk allianse, som kunne beskytte dem, ikke bare mot UNITA, men også med fiendtlige nabostater.

4.1.2 Alliansen med Cuba

Alliansen med Cuba, ble viktig for MPLA, da cubanerne bidro med et stort antall soldater som kjempet side om side med MPLA. Med bakgrunn i en felles ideologi fikk MPLA sympati og støtte fra cubanerne. Men det var først og fremst de Cubanske soldatene som ble en avgjørende støtte for MPLA (Brooke 1987). MPLA sin krigføring var avhengig av cubanske soldater.

²⁹ Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

Cuba og MPLA var allierte allerede på 60-tallet. MPLAs allianse med Cuba var en del av organisasjonens bånd til den internasjonale sosialismen, som de hadde adoptert fra den portugisiske opposisjonen. Å danne vennskapelige bånd med andre sosialistiske stater, var en del av MPLAs politiske strategi. Da den portugisiske kolonimakten dro fra Angola, så ble den cubanske alliansen avgjørende for MPLA sin krigføring (Pearce 2014)³⁰.

Etter at MPLA dannet regjering i 1975, følte Sør-Afrika seg truet av å dele grense³¹ med en kommunistisk stat. Sør-Afrika ønsket å hjelpe FNLA og UNITA for å kjempe mot den kommunistiske trusselen. Denne sørafrikanske politikken skapte en situasjon hvor MPLA måtte skaffe seg en mektig alliert som var villig til å bistå med våpen og soldater. De fikk et akutt behov for hjelp og vente seg mot cubanerne. Cubanerne kom med moderne våpen og soldater og kjempet side om side med MPLAs soldater for å slå tilbake de sørafrikanske styrkene. Sørafrikanerne ble etter hvert drevet bort fra Luanda takket være cubanerne. Dette tapet forsterket de ideologiske dimensjonene i konflikten (Hansen 2014).³² I mai 1975 begynte MPLA å motta militær assistanse fra Cuba. Våpen og rådgivere begynte å ankomme MPLAs hovedkvarter i Luanda (Guimarães 1998: 103). Hjelpen MPLA mottok fra Cuba, i form av militærpersonell og våpen, gjorde at MPLA fikk overtaket på FNLA og etter hvert ble sett på som det sterkeste partiet. På den andre siden hadde FNLA stort utbytte av sin allianse med Zaire. Zaires støtte til FNLA var viktig for partiet for å kunne konkurrere med det nå sterke MPLA (Guimaraes 1998: 104).

Bistanden til Angola, og det store antallet cubanske arbeidere i Angola bidro til å gi cubanerne innflytelse i landet, men ikke kontroll. Selv om de kunne påvirke skolebarn og andre deler av sektoren hvor cubanske fagfolk trengtes, hadde de ikke myndighet til å ta noen politiske valg i landet. Det ble fortsatt gjort av angolannerne. Eller rettere sagt, av MPLA eliten (Brooke 1987). Castro ønsket å spille en sentral rolle i Angola, ikke kun for å fremme marxistiske idealer, men også for å vise at han kunne spille en ledende rolle i den tredje verden, og at Cuba var uavhengig fra Sovjetunionen (Tvedten 1997: 65).

³⁰ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

³¹ Sør-Afrika kontrollerte på den tiden Namibia, som grenser til Angola i nord.

³² Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

En viktig hendelse for den angolanske borgerkrigen, apartheidregimets historie og de cubanske soldatene i Angola, var slaget ved Cuito Cuanavale³³. Dette var det største stridsvognslaget i verden, etter andre verdenskrig, og varte i om lag 6 måneder. Det var hovedsakelig en kamp mellom de cubanske- og de sørafrikanske styrkene. Cuito Cuanavale ligger i Sør-Angola, et område som primært var kontrollert av UNITA. Cuba kjempet på MPLA sine vegne for å ta kontroll over byene Mavinga og Jamba³⁴, mens Sør-Afrika kjempet på vegne av UNITA for å beholde makten i området (Baines 2012) (Kasrils 2013). Selv om det er uenighet om hvem som vant kampen (alle involvert, mente at de stod igjen som vinnerne), så fikk kampen konsekvenser for både MPLA og UNITA. Både Cuba og Sør-Afrika begynte å trekke seg ut av landet etter episoden. Slaget ble for øvrig også starten på Namibias selvstendighetsprosess (ibid).

4.1.3 Marxismen: ideologi eller strategi?

Etter frigjøringen, ble betydningen av sosial forandring stor og det ble viktig å ha en klar ideologi. MPLA begynte da å legge større vekt på en Marxistisk-Leninistisk ideologi (Tvedten 1997: 44).

For MPLA var det viktig med et styresett som konsentrerte makten i vinnerens hender. Den marxistiske ideologien støttet MPLA sine politiske valg. På 60- og 70-tallet var det tre politiske strategier som var populære for opprørsgrupper: Marxismen-leninismen, Maoisme og den cubanske modellen. Disse modellene var populære i det internasjonale politiske systemet og førte ofte til støtte fra andre regimer som adopterte den samme ideologien (Potgieter 2000: 255). En marxistisk ideologi var et praktisk valg for MPLA. Sosialistiske stater allierte seg ofte med marxistiske stater i utviklingsland, og det kan ha påvirket MPLA. Sovjetunionen og Kina ble sett på som dyktige veiledere for nylig frigjorte afrikanske land. I tillegg til å få støtte fra andre kommunistiske land, var det ideologiske valget til MPLA også påvirket av mangelen på støtte fra vestlige land. Vestlige land investerte lite i Angola, med

³³ Slaget ved Cuito Cuanavale var en viktig hendelse i den angolanske borgerkrigen. Den ble primært kjempet mellom cubanske og sørafrikanske soldater nær byen Cuito Cuanavale, i Sør-Angola. Denne delen av landet var viktig for UNITA, fordi det var rikt på diamanter, som var en ressurs UNITA sin krigføring var avhengig av. I en tale for det cubanske folket i 1991, takket Nelson Mandela cubanerne for å ha hjulpet Sør-Afrika med å bli kvitt apartheidregimet og med å gjøre Namibia selvstendig (Baines 2012) (Kasrils 2013).

³⁴ Mavinga og Jamba er en del av Caprivi stripen, som var beskyttet av sørafrikanske soldater (Kasrils 2013).

unntak av oljeindustrien. Det var også viktig for eliten å opprettholde kontroll over den statlige strukturen og opposisjonspartiene. Et sentralisert styresett var å foretrekke, ikke kun på grunn av sentralisering av makten, men også på grunn av det økonomiske systemet som hadde behov for et sentralisert system basert på kontroll og effektiv beslutningstaking. Ved å velge et sentralisert politisk system kunne MPLA lettere kontrollere den statlige strukturen og partiets rivaler (Tvedten 1997: 45).

Den marxistiske ideologi var opprinnelig fiendtlig mot et økonomisk system som førte til privat berikelse og korrupsjon (Malaquias 2007: 115). Dette tyder på at det ikke var selve ideologien som var viktig for MPLA, men heller godene som ideologien bragte med seg, bl.a. muligheten for å etablere sterke allianser.

Under uavhengighetskrigen var ideologi viktigere enn tilfellet var under borgerkrigen. Etter at den portugisiske kolonimakten dro fra Angola, ble det viktig for partiene å ha en sterk ideologi for å vise sitt ideologiske ståsted og for å tiltrekke seg alliansepartnere.

Å velge en populær ideologi var også viktig for å tiltrekke seg internasjonal støtte. Ideologi ble brukt som et verktøy for å skaffe seg allianser. Marxismen representerte en ideologi som rettferdiggjorde mange av MPLA sine valg. For MPLA var det viktigere at vinneren av valget stod igjen med all makten og hvor taperen fikk minst mulig makt. En mulig grunn til at Savimbi ikke var villig til å godkjenne valget som ble holdt i 1992, var nettopp fordi makten ble sentralisert rundt vinnerpartiet, og taper-partiet stod igjen uten noe politisk innflytelse. Hadde det politiske systemet i Angola vært annerledes i den forstand at det var mer å vinne for taperen, så kunne situasjonen ha vært annerledes.

Ideologi kan bli brukt som en "unnskyldning" til hvorfor stater allierer seg, blant annet fordi det styrker legitimiteten til sitt eget politiske system. MPLA var avhengig av en sterk allianse for å ta over regjeringsmakten etter Portugiserne dro fra landet. En allianse med en supermakt var å foretrekke. Den kalde krigen hadde en sterk aksebyggende karakter, hvor det var vanlig å alliere seg med den ene eller den andre aksen. For MPLA ble Sovjetunionen et godt valg, både fordi den marxistiske ideologien støttet et styresett hvor all makt var konsentrert i vinnernes hender, og fordi Sovjetunionen var en supermakt med mye innflytelse og politiske påvirkning (Orre 2013)³⁵. Støtten MPLA fikk fra Sovjeterne og Cubanerne var avgjørende for å kunne fortsette krigen mot UNITA. Så kan det diskuteres om MPLA var alliert med

³⁵ Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt, Bergen, Norge, 02.12.13

Sovjetunionen og Cuba fordi de var marxistiske, eller om de adopterte en marxistisk ideologi kun på bakgrunn av nytteverdien ved å alliere seg med marxistiske regimer. Ved å alliere seg med Sovjetunionen fikk MPLA hjelp i krigen mot UNITA, de fikk beskyttelse fra et potensielt angrep fra nabolandene, og de legitimerte sin egen politikk hvor makten var sentrert i vinnerens hender.

Sent på 80-tallet og tidlig 90-tallet, forandret det internasjonale systemet seg drastisk, blant annet fordi den kalde krigen tok slutt. Sluttet av den kalde krigen hadde en umiddelbar effekt for MPLA, fordi Sovjetunionen ikke lengre hadde muligheten til å støtte partiet. Dette førte til at MPLA forlot sin opprinnelige ideologi (Malaquias 2007: 137).

4.1.4 Amerikanske oljeselskaper: Rollen som kommersiell alliert

En av MPLAs viktigste inntektskilder var inntektene fra oljen. Inntektene fra petroleumsvirksomheten var avgjørende for å holde MPLAs krigsmaskin gående.

Portugals diktator, Antonio de Oliveira Salazar, innførte tidlig et strengt lovverk med sikte på å holde internasjonale selskaper ute av de portugisiske koloniene. Tidlig på 1950-tallet ble det imidlertid løst opp i dette regelverket, og Salazar begynte å åpne de portugisiske koloniene for det internasjonale markedet. Purfina, et Belgisk oljeselskap var det første internasjonale oljeselskapet som fikk lisens til å lete etter olje utenfor den angolanske kysten. Det var i 1952. I 1954 gjorde amerikanske Gulf Oil funn utenfor Cabindakysten, og den første oljen strømmet her i 1958. På denne tiden hadde ikke USA direkte politisk kontakt med Angola. All politiske involvering med de portugisiske koloniene, var gjennom Portugal (Wright 1997: 28-29).

Tidlig på 1970-tallet, økte de amerikanske kommersielle investeringene i Angola, etter at daværende president Richard Nixon oppmuntret amerikanske selskaper å investere i Afrika. De viktigste amerikanske investeringene var innenfor olje, diamanter og jern. Dette gav Gulf Oil en mulighet til å øke sin virksomhet i Angola og i 1974 var Gulf Oil det største oljeselskapet som opererte i landet (Wright 1997: 54). Selv om Gulf Oil påsto at det var politisk nøytrale under den angolanske konflikten, mottok de beskyttelse fra portugiserne. Gulf Oils forhold til Portugal skapte konflikt i USA, blant annet ville mange aksjonærer tvinge Gulf Oil ut av Angola. Selv om kampanjen mottok stor støtte fra kirkegjengere, studenter og radikale aktivister, ble ikke mye oppnådd, og Gulf Oil fortsatte sin virksomhet som før. Gulf Oil var heller ikke det eneste amerikanske oljeselskapet som gjorde gode

forretninger på angolansk olje. Schlumberger Ltd, Sunray, Skelley Oil, Union Carbide, Texaco Mobil og Ago Petro hadde alle store investeringer i Angola (Wright 1997: 55).

Under Reagan-administrasjonen på 80-tallet fortsatte amerikanske oljeselskaper å blomstre i Angola. President Reagan oppmuntret amerikanske selskaper, og spesielt Gulf Oil, til å drive virksomhet i Angola, til tross for at USA nå hadde begynt å støtte UNITA politisk. Reagan-administrasjonen ville holde politiske interesser adskilt fra oljevirkksomheten. Selv om USA ikke var politisk alliert med den angolanske regjeringen, så trengte ikke dette stå i veien for et kommersielt partnerskap. I realiteten hadde Reagan administrasjonen stor tro på at USAs tilstedeværelse innenfor den angolanske oljeindustrien ville fungere avskrekkende mot Sovjetunionen og Cuba. Amerikanerne mente at deres tilstedeværelse ville påvirke MPLA-regjeringen til å vende seg mer mot vesten og redusere sin avhengighet av sine sovjetiske og cubanske allierte. Resultatet var at flere nye amerikanske selskaper etablerte seg i Angola på denne tiden, deriblant Mobil Oil, Citi og Union Texas Petroleum. USA ble raskt en av Angolas viktigste kommersielle partnere, noe som også indikerte at den angolanske regjeringen var positiv til amerikanske investeringer i landet (Wright 1997: 111)

Det var derimot ikke alle som var like fornøyd med de amerikanske oljeselskaperenes tilstedeværelse i Angola. Bl.a. startet organisasjonen "The United States Namibian (South West Africa) Trade and Cultural Council" en kampanje med sikte på å presse Gulf Oil til å forlate Angola. Organisasjonen mente at det var urovekkende at et amerikansk selskap støttet et marxistisk regime, og hevdet at Gulf Oil alene betalte over 5 millioner dollar til MPLA om dagen, i form av skatter og avgifter (1997). De hevdet videre at store deler av disse pengene ble brukt til å betale Sovjetunionen og Cuba for våpen og militært personell. Selv om kampanjen for å få Gulf Oil til å forlate Angola aldri ble en suksess, solgte likevel Gulf Oil sine oljerettigheter i Angola til Standard Oil of California (Chevron), og Chevron tok over for Gulf Oil som det største internasjonale oljeselskapet i Angola (Wright 1997: 112).

Fordi oljevirkksomheten i Angola foregikk offshore, kunne oljeselskapene langt på vei operere uberørt av konflikten som foregikk på land. Selv om UNITA og Sør-Afrika prøvde å angripe oljeinstallasjoner i den hensikt å skade MPLAs økonomi, førte det ikke til ødeleggelser av betydning. MPLA utplasserte cubanske soldater ved de viktigste amerikanske oljeinstallasjonene for å beskytte mot inntrengere. Denne spesifikke episoden om cubanske soldater som beskyttet amerikanske interesser fikk mye oppmerksomhet, blant annet i amerikansk presse. Dette foregikk mest sannsynlig ikke over lang tid, men er et godt

eksempel på de spesielle omstendighetene som fant sted under borgerkrigen. For MPLA, var det naturlig å ville beskytte sine kommersielle interesser. Cubanerne på sin side var underlagt prioriteringen til MPLA og måtte beskytte de interessene som MPLA og dos Santos mente var viktige, og det viktigste i denne situasjonen var å holde UNITA og Sør-Afrika unna oljeinstallasjonene. MPLA hadde en pragmatisk holdning om at det viktigste var å la inntektskildene strømme fritt. Hvem man allierte seg med for at dette skulle skje var av mindre betydning. For å kunne beskytte sin egen makt og infrastruktur, måtte MPLA fortsette borgerkrigen mot UNITA, og for å gjøre dette krevdes økonomiske midler. Det viktigste for MPLA eliten var å beskytte sin posisjon i landet (Orre 2013)³⁶.

Oljeinstallasjonene i Angola var godt rustet til å kunne fortsette sin virksomhet under hele borgerkrigen, delvis fordi oljevirkosomheten foregår offshore. Til tross for noen mindre forstyrrelser, kunne amerikanske oljeselskaper operere rimelig fritt i Angola. Angolas pragmatiske petroleumpolitikk førte til at det var lite politisk involvering i oljevirkosomheten. De kunne fortsette sin virksomhet til tross for at amerikanske politikere støttet opposisjonspartiet. Amerikanske oljeselskaper hadde muligheten til å øke oljevirkosomheten i Angola, uten forstyrrelser fra amerikanske politikere (ibid: 593).

Under Reagan- og Bushadministrasjonen var de ideologiske dimensjonene viktigere enn tilfellet hadde vært tidligere. Reagan fordømte MPLA fordi de var et kommunistisk parti, men lot samtidig amerikanske oljeselskaper få drive sin virksomhet i Angola. En situasjon som dette var lett å svelge i amerikansk realpolitikk. Selskapene var avhengig av å selge olje, og USA var avhengig av å kjøpe olje. Det var oljeselskapene som var virksomme i Angola som hadde størst kunnskap om hvor rikt landet var, og det var derfor viktig å holde ut til krigen var over (Hansen 2014)³⁷. Den kommersielle alliansen med amerikanske oljeselskaper var basert på et felles ønske om økonomisk fremgang. Amerikanske oljeselskaper trengte oljen i Angola, og MPLA trengte amerikanske oljeselskaper for å fortsette krigen mot UNITA. Når det finnes felles økonomiske interesser, og når et gjensidig avhengighetsforhold oppstår, er det lettere å se bort fra politiske ulikheter.

Som analysen har vist, kunne amerikanske oljeselskaper operere så og si uberørt av konflikten i landet. Det var ingen konflikt mellom amerikanske politikere og amerikanske oljeselskaper.

³⁶ Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt, Bergen, Norge, 02.12.13

³⁷ Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

Tvert imot, oppmuntret amerikanske politikere til det kommersielle partnerskapet mellom amerikanske oljeselskaper og den angolanske regjeringen. Dette viser at økonomisk vekst som regel alltid er viktigere enn ideologi. Det var ikke vanskelig for verken amerikanske politikere eller MPLA-regjeringen å se bort fra de ideologiske forskjellene, når penger var involvert.

4.1.5 Et gjensidig avhengighetsforhold

Teorien til Stopford og Strange legger vekt på et gjensidig avhengighetsforhold mellom stater og selskaper. Allianser mellom stater og selskaper kan ta forskjellige former, men et vanlig utgangspunkt er joint-ventures avtaler, hvor det multinasjonale selskapet inngår et partnerskap med et statlig eid selskap. For at amerikanske oljeselskaper skulle få tillatelse til å drive sin virksomhet i Angola, måtte de samarbeide med det angolanske statsoljeselskapet Sonangol. I følge Stopford og Strange er det rasjonelt for stater å danne joint-ventures med multinasjonale selskaper, fordi det gir mer rom for lokal innflytelse. For Sonangol var det et godt strategisk trekk å innføre obligatoriske joint-ventures med multinasjonale oljeselskaper. Da ble det lettere for staten å kontrollere oljevirkomheten, og MPLA-eliten kunne fortsette med sin jakt etter personlig rikdom.

I følge Stopford og Strange er statlige aktører avhengige av multinasjonale selskaper, blant annet fordi staten ikke har teknologien som multinasjonale selskaper har. Endringer i markedet, bl.a. som følge av teknologiske framskritt, har gjort det nødvendig for stater å danne avtaler med multinasjonale selskaper. Når de første oljeselskapene kom til Angola, var det ingen som var klar over hvor store oljeressursene var. Takket være oljenæringen økte kunnskapen om hvor store oljeressurser landet var i besittelse av. På den andre siden er multinasjonale selskaper avhengig av å danne kommersielle allianser med stater, for å få tillatelse til å drive sin virksomhet i landet. Ønsket for økonomisk fremgang driver det gjensidige avhengighetsforholdet fremover.

Etterhvert som verden blir mer globalisert, og teknologien utvikler seg, forandrer statens rolle seg. De må oppføre seg mer som selskaper, akkurat som selskaper må tre inn i rollen som statsmenn. MPLA-regjeringen er et godt eksempel på en politisk gruppe som også trer inn i rollen som kommersiell aktør. Under hele krigføringen til MPLA, var kommersielle partnerskap med oljeselskaper avgjørende. Ved hjelp av Sonangol kunne MPLA være med på å påvirke oljesektoren og det gjorde det lettere å ha kontroll over de internasjonale

oljeselskapene. På denne måten kunne MPLA opprettholde sin stilling både som politisk aktør, og som kommersiell partner.

Figur 5: Fra politisk aktør til kommersiell partner: MPLA

I figur 5 har transaksjonen fra politisk aktør til kommersiell partner blitt skissert på nytt, men fra MPLA sitt ståsted. Modellen viser hvordan oljeressursene førte MPLA vekk fra sin rolle som politisk aktør, og inn i rollen som kommersiell partner. Ved hjelp av statselskapet Sonangol, hadde MPLA kontroll over oljeindustrien i Angola. Oljeressursene var leddet som førte MPLA inn i den nye rollen, og som dannet grunnlaget for kommersielle allianser. MPLA var avhengig av de amerikanske oljeselskapene, like mye som selskapene var avhengig av den angolanske oljen.

4.1.6 Konklusjon

Som diskutert under intervjuet med Aslak Orre, er det lite som tyder på at ideologi påvirket alliansene i Angola. Selv om alliansen mellom Cuba, Sovjeterne og MPLA tyder på at ideologi har vært av betydning, er ikke ideologi nok til å danne allianser. Strategi, makt og økonomi veier tyngre enn ideologi, og dette har vært tilfellet i MPLAs sine marxistiske allianser også. Selv om Walt mener at ideologi ikke er av stor betydning innenfor alliansevalg, så trekker han frem marxistiske stater som et unntak. Mellom marxistiske stater oppstår det ofte naturlige allianser. Vi vil allikevel konkludere med at alliansene som oppstod mellom MPLA og dens marxistiske allierte, oppstod på bakgrunn av balansering og strategi, og ikke av ideologi. Selv om ideologi kan ha spilt en større rolle i begynnelsen av borgerkrigen, spilte den likevel ikke en stor nok rolle til å være avgjørende for alliansene. Mer kunnskap rundt naturressurser, førte til en økende betydning av strategi og makt, som igjen førte til at ideologi ble mindre viktig.

Når det kommer til stykke, er alliansene mellom MPLA og deres kommunistiske allianser, basert på strategiske hensyn, og ikke ideologi. Stater kan bruke ideologi som begrunnelse for å inngå allianser, og si at «vi er alliert fordi vi deler ideologiske og politiske meninger», men i virkeligheten er det strategi og makt som danner allianser. Forklaringer som gir forrang til ideologi er det ikke mange av (Orre 2013)³⁸.

MPLA ønsket å beskytte sin regjeringsmakt i Angola. Sovjetunionen fryktet at fremvekst av kapitalistiske regimer, ville svekke deres egen posisjon i det internasjonale politiske markedet og så derfor på MPLA som et bedre alternativ som regjeringsparti enn UNITA. Cuba på den andre siden var interessert i å vise seg frem som en militærsterk stat.

MPLA sin historiske allianse med Sovjetunionen og Cuba ser ut til å ha vært basert på en felles ideologisk identitet. En felles identitet kan være en god bakgrunn for en allianse da det er mindre sannsynlighet for at to aktører med en felles ideologi er redd for hverandre. Under min samtale med Aslak Orre ble det diskutert at aktører sjeldent allierer seg på bakgrunn av ideologi og at det nærmest alltid er geo-strategiske og kommersielle årsaker til at allianser oppstår. Samtalen med Aslak Orre bekrefter teorien til Walt. Ideologi, bistand og internasjonale kontakter kan til tider oppstå, men det er sjeldent. I hovedsak er det en felles trussel som fører til at stater danner allianser.

Naturressurser har i stor grad påvirket alliansemønstrene hos MPLA. Naturressursene er årsaken til MPLA-regimets kommersielle partnerskap med amerikanske oljeselskaper. Og uten naturressursene kan det tenkes ideologi hadde spilt en større rolle under borgerkrigen enn det som var tilfellet. Det gjensidige avhengighetsforholdet gjorde MPLA avhengig av å danne allianser med amerikanske oljeselskaper. Slike allianser lot seg ikke stoppe av ideologi.

Den kalde krigen var tross alt symbolet på ideologi og staters ideologiske forskjeller. Men fordi Angola, med sine olje- og diamantressurser, ble situasjonen annerledes. Det teoretiske rammeverket fra Stopford og Strange bekrefter våre antagelser om at kommersielle forhold mellom stater og selskaper har i økende grad blitt en del av politikkkutformingen og at et gjensidig avhengighetsforhold har oppstått mellom politiske- og kommersielle aktører. Stopford og Strange legger vekt på en økende interesse fra statene sin side om å utnytte ressursene på sitt eget landområde, og dette ser vi også tilfelle av i Angola. For MPLA var det

³⁸ Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt, Bergen, Norge, 02.12.13

like viktig å sikre seg gunstige kommersielle avtaler med amerikanske oljeselskaper, som det var å beskytte sitt politiske samarbeid med Sovjetunionen.

4.2 UNITA

Under borgerkrigen skilte UNITA seg først og fremst fra MPLA ved at de ikke hadde statsmakt. De måtte derfor ty til andre virkemidler når de søkte etter allianser. Hva følger med det å ha statsmakt og hva følger med det å være en motstandsbevegelse? UNITA hadde ingen klar ideologi og hadde derfor ingen naturlige allierte, slik som MPLA hadde i Sovjetunionen.

Et av UNITAs viktigste kort var kommunistfrykten. UNITA trengte ikke å spille like mye på ideologi, fordi mange nasjoner fryktet en spredningen av kommunistiske regimer. Flere land, deriblant Sør-Afrika og USA fryktet at kommunismen skulle spre seg i Afrika. UNITA ble, for både Sør-Afrika og USA, et bedre alternativ til å regjere Angola enn MPLA fordi de ikke var kommunistiske.

I tillegg til de politiske alliansene som støttet UNITA under borgerkrigen, hadde UNITA også kommersielle allianser. Diamantutvinning var en viktig inntektskilde for UNITA, men diamantene måtte smugles ut av landet for å selges på det lovlige og ulovlige markedet. For å gjøre dette måtte UNITA alliere seg med naboland, som ble transittland for diamantsmugling.

4.2.1 Hvorfor tapte UNITA borgerkrigen?

Før vi begynner med analyseringen av UNITA sine allianser, er det nødvendig å se på hvorfor UNITA tapte borgerkrigen. Fra UNITA ble dannet i 1966 og frem til borgerkrigens slutt i 2002, var Jonas Savimbi partileder. Det var ved hjelp av Savimbis karisma og utholdenhet at UNITA opparbeidet seg styrke nok til å kjempe om statsmakten i Angola. Under en skuddveksling i februar 2002, ble Savimbi skutt og drept. Uten partiets grunnlegger og leder, overgav UNITA seg, og 4. april 2002 var våpenhvilen et faktum.. Borgerkrigen ble avsluttet og MPLA kom ut som den overlegne vinneren (Malaquias 2007: 218).

Krigføringen til UNITA var preget av fleksibilitet. Savimbi omorganiserte UNITA etter hvert som det internasjonale samfunnet endret seg. De sørget alltid hadde sterke allianser, selv om alliansene ofte gikk på tvers av politiske skillelinjer. UNITAs evne til å tilpasse seg endringer,

var også en av grunnene til at de tapte krigen. Savimbi klarte aldri å utvikle partiet til å bli en frigjøringshær.

En annen svakhet i UNITAs krigføring var Savimbis brutale håndtering av medlemmer som ikke var enig i Savimbis krigføring. Savimbi drepte mange av partiets mest lovende politiske og militære medlemmer, på grunn av uenigheter (ibid 2007: 208). På denne måten kvittet Savimbi seg med noen av partiets viktigste og mest innflytelsesrike medlemmer, noe som også gjorde det vanskelig for partiet å omorganisere seg etter Savimbis død. Savimbi drepte de medlemmene som stod i best posisjon til å ta over partiet om noe skulle skje med partilederen, og det var derfor ingen potensielle overtagere etter Savimbi ble skutt.

4.2.2 Maoismen: ideologi og makt

Opprinnelig erklærte UNITA seg som en Maoist bevegelse. De la da vekt på selvstendighet og ambisjoner om en "folkets krig". UNITA hadde derfor opprinnelig ett allianseforhold med Kina. I begynnelsen av 70-tallet gikk partiet vekk fra sin opprinnelige bevegelse og ville heller basere seg på vestlige idealer og et åpent marked. Partiet satte etnisitet høyt på agendaen og ville fremstå som partiet for de svarte angolaneerne. UNITAs ideologiske standpunkt ble også påvirket av dens skiftende allianser. Mot slutten av kolonikrigen hadde UNITA fått tette bånd til Portugal, og når kampen om makten begynte hadde de tette bånd med USA og Sør-Afrika (Tvedten 1997: 50).

UNITA var på mange måter en politisk kameleon. Opprinnelig var UNITA Maoistiske og hadde en allianse med Kina. De la vekt på ett parti for svarte-ekte angolaneere og kritiserte MPLA og *mestiseeliten* for å være et elitistisk parti. Etter uavhengigheten og intervensjonene av Sovjetunionen og Cuba, distanserte UNITA seg fra Maoismen. De fokuserte senere på hva Savimbi selv påstod var en demokratisk og sosialistisk bevegelse. Innad i partiet derimot, fremmet UNITA seg som partiet for de svarte angolaneerne. En av UNITAs mest påfallende trekk var sentraliseringen av makt rundt Jonas Savimbi (Tvedten 1997: 50). Selv om UNITA karakteriserte seg selv som partiet for de svarte-ekte angolaneerne, nøkte de ikke med å alliere seg med apartheidregimet i Sør-Afrika.

Mest sannsynlig var UNITAs maoistiske ideologi adoptert fra Kina etter at Jonas Savimbi bodde der for å lære seg om geriljavirksomheten. Flere av UNITA-soldatene hadde et opphold i Kina hvor de fikk geriljatrening. På samme tid som UNITA adopterte en Maoistisk ideologi,

var det vanlig for afrikanske land å enten støtte Kina eller støtte Sovjetunionen. I, f.eks, Zimbabwe var det et klart skille mellom partiene hvor det ene partiet fikk støtte fra Sovjetunionen og det andre fikk støtte fra Kina. I Zimbabwe var det Kina tilhengerne som vant, mens i Angola var det Sovjet tilhengerne som vant (Hansen 2014).³⁹

Etter at UNITA distanserte seg fra maoismen, hadde de ingen klar ideologi. Men de praktiserte en form for svart nasjonalisme hvor det var rettighetene til de svarte angolaneerne som stod sentralt. Alliansene med USA og Sør-Afrika var en ren maktpolitisk vurdering. Jonas Savimbi var drevet av et enormt maktmotiv, som overgikk enhver ideologi (Hansen 2014)⁴⁰.

Som nevnt ovenfor, ble Savimbi ofte beskrevet som en politisk kameleon. For amerikanerne var UNITA et vestlig parti med demokratiske holdninger. For Sør-Afrika var UNITA partiet som skulle beskytte Sør-Afrika mot kommunistene. For Ovimbunduene i Angola var partiet for de svarte, ekte angolaneerne. For de kommersielle allierte nabolandene var Jonas Savimbi en karismatisk og generøs mann som gav statsoverhodene overdådige gaver i form av diamanter og penger for å få lov til å drive diamanthandel i landet. Ved å tilpasse seg forskjellige aktører, klarte Jonas Savimbi å opprettholde allianser som gikk på tvers av politisk holdninger og ideologi.

Når UNITA inngikk allianser handlet det ikke så mye om ideologi, men heller om hva som var tilgjengelig og hvem som var villig til å alliere seg med dem. I stedet for å spørre i hvilken grad ideologi har påvirket alliansemønstrene til UNITA, bør man heller spørre: har ideologi noen gang hatt noe å si for alliansevalgene til UNITA under borgerkrigen? Svaret er nei. Alliansevalgene til UNITA var rent strategiske eller kommersielle. De allierte seg med de statene som var villig til å hjelpe dem i søken om å danne regjering.

Selv om Savimbis brutalitet⁴¹ ofte førte til kritikk hos utenlandske aktører, var Ovimbundu folket lojale mot sin leder. En av årsakene til dette, var Savimbis kunnskap om Angolas historie før kolonistyre, ideologi og tradisjoner. Han brukte blant annet tradisjonelle uttrykk

³⁹ Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

⁴⁰ Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

⁴¹ Savimbi var kjent for sin brutalitet, også mot sine egne partifeller. En av de mest alvorlige anklagene mot han var i 1992, hvor han ble anklaget for å ha drept den respekterte UNITA generalen Pedro N'gueve Jonatao (Tito), og minst elleve andre personer, inkludert kvinner og barn. Savimbi ble også anklaget for å drive med heksebrenning, hvor han dømte folk til å bli brent, eller begravd, levende på grunn av anklager for hekseri og trolddom (Heywood 1998: 147).

når han kommuniserte med Ovimbundufolket. Dette økte Savimbis popularitet blant Ovimbunduene, og han klarte å mobilisere tusenvis av Ovimbunduer som forble lojale, til tross for kritikken som ble rettet mot partilederen (Heywood 1998: 164). Heywood (1998) forklarer at Savimbis bruk av tradisjonelle afrikanske symboler, førte til en jevn støtte i de områdene hvor Ovimbunduene holdt til. I 1976, når UNITA ble jaget ut av det sentrale Angola, etablerte de base i Jamba, hvor Ovimbunduene som bodde der ønsket han velkommen med åpne armer og så på han nærmest som en frelser. De stolte på hans dom mot folk som drev med hekseri og antok at de som ble dømt, måtte være skyldige. Hans manipulasjon av ikke-vestlige elementer, deriblant han syn på hekseri og trolldom, førte til hans overlevelse i Angola. Spesielt synet på hekseri i Jamba, viser hvordan ikke-vestlige ideer var en ressurs som kunne brukes for å få støtte. Da man skulle trodd at bruken av hekseribeskyldninger ville svekke UNITAs autoritet i landsbyer som Jamba, ble det heller forsterket (Heywood 1998: 166).

4.2.3 Alliansen med USA

Under den kalde krigen var USA preget av sterke anti-kommunistiske holdninger. Tapet i Vietnam og konflikten mellom amerikanerne og Sovjetunionen og Cuba styrte i stor grad den amerikanske sikkerhetspolitikken. For USA var det viktig at kommunismen ikke spredte seg i de nylig frigjorte afrikanske statene. UNITA i regjering var å foretrekke foran MPLA, fordi UNITA hadde mer vestlige idealer enn MPLA (Pearce 2014)⁴²

Under den kalde krigen var det en alliansebyggende logikk, men mer enn det var det en aksebyggende logikk. Man måtte være alliert med den ene eller den andre aksen. For UNITA tilsvarte dette en allianse med USA. Både USA og Sovjetunionen ønsket allianser med de nylig frigjorte afrikanske statene for å øke sin innflytelse. Sovjetunionen hadde begynt å gi bistand til MPLA, før USA involverte seg i krigen. Det var da naturlig for USA å alliere seg med UNITA, for å balansere den sovjetiske innflytelsen i landet.

USAs støtte til UNITA var stadig i forandring gjennom borgerkrigen. USA involverte seg allerede i 1975, men da Carter ble president i 1977, sank støtten til UNITA. Da Reagan ble president tok derimot støtten seg opp igjen, og fra 1981 var det en aktiv og jevn støtte til UNITA som fortsatte gjennom krigen. Under hele perioden, også når USA ikke var en aktiv

⁴² Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

bistandsgiver for UNITA, så spilte Sør-Afrika rollen som stedfortreder for USA. Sør-Afrika var en aktiv støttespiller for UNITA og amerikanske interesser, selv om USA ikke var aktivt tilstede (Pearce 2014)⁴³.

Om situasjonen hadde vært annerledes, hadde det ikke vært umulig at UNITA var allierte seg med Cuba, men fordi Cuba allierte seg MPLA, allierte de seg heller med USA. MPLAs allianse med Cuba, var med på å trigge UNITAs allianse med USA. Det oppstod en slags "min fiendes fiende er min venn"-logikk (Pearce 2014)⁴⁴.

USAs valg av å støtte UNITA, var et resultat av balansering. Marxistiske regimer utgjorde en trussel for den vestlige og kapitalistiske verden

"Balanseringsmetoden kan ha flere forskjellige former. I de fleste tilfellene finner balansering sted ved at supermakter søker etter allianser for å kjempe mot trusler og for å hindre den andre supermakten i å få for mye innflytelse" (Walt 1987: 149).

Walt viser til at regionale aktører ofte manipulerer sitt eget image, og imaget til sine rivaler, for å tiltrekke seg potensielle allierte. Regionale aktører bruker ofte image for å legitimere sitt eget politiske system og for å tiltrekke seg alliansepartnere (ibid: 149). Jonas Savimbi var kjent som en leder med flere ansikter, alt etter hvem han forholdte seg til. For amerikanerne opprettholdt han ett image, mens han for partimedlemmene fremstilte seg annerledes. USAs frykt for marxistiske regimer, kombinert med Savimbis evne til å forandre imaget sitt, førte til at USA valgte å balansere mot Sovjetunionen, ved å alliere seg med UNITA. Regionale aktører kan befinne seg i en situasjon hvor de må spille forskjellige roller hos forskjellige allierte.

USAs holdninger til UNITA, kan også bære preg av Walt sitt argument om transnasjonale kontakter. Selv om USA gav sin politiske støtte til UNITA, var både Reagan administrasjonen og Nixon administrasjonen opptatt av at amerikanske selskaper måtte fortsette å drive sine virksomheter i landet. Det kan tenkes at en av årsakene til at amerikanske politikere var så positive til handel i Angola var basert på et ønske om at amerikanske selskaper kunne føre til at det angolanske regimet skulle bevege seg i en vestlig eller kapitalistisk retning.

⁴³ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

⁴⁴ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

4.2.4 Jonas Savimbi: mannen med flere ansikter

Jonas Savimbi ønsket å fremstille UNITA som et vestlig parti. Han snakket mange språk og ble fremstilt av amerikanerne som en vestlig, intelligent og karismatisk mann. Hvor vestlig Jonas Savimbi egentlig var kan imidlertid diskuteres.

Etter at Reagan ble gjenvalgt i 1981 hyrte UNITA inn et konsulentselskap som skulle bidra til å sikre UNITAs interesser. Konsulentselskapet skulle få 100 000 dollar om de klarte å få Savimbi invitert til peisprat i det hvite hus sammen med President Reagan. Dette lyktes de med, og en samtale mellom Reagan og Savimbi, foran en peis i det hvite hus, ble vist på amerikansk TV. Under denne samtalen lovt Reagan mye til Savimbi, og selv om han ikke kunne holde alle løftene, så ble mye gjort for å hjelpe UNITA under borgerkrigen (Hansen 2014)⁴⁵.

Det viktigste var ikke å holde seg til ideologiske eller politiske meninger, det viktigste var å beskytte egen makt og infrastruktur. Jonas Savimbi snakket med to forskjellige stemmer. På den ene siden fremstod han som intellektuell, med vestlige verdier som skulle redde Angola fra kommunismen. Denne siden ble presentert til de amerikanske allierte og han ble flere ganger invitert til det hvite hus i Washington DC. Den andre stemmen til Savimbi var stemmen han brukte innad i sitt eget parti. Her presenterte han seg selv om en svart, ekte angolaner som skulle frelse landet fra det elitistiske MPLA.

Jonas Savimbi ble ett ideologisk symbol for amerikanske politikere. I ett land preget av marxismen og hvor Sovjetunionen hadde stor innflytelse, ble Savimbi fremstilt som en helt. USAs anti-cubanske holdninger legitimerte ytterligere Reagan-administrasjonens bistand til MPLA. USAs involvering i Angola ble i USA fremstilt som kampen mot kommunismen hvor Cuba og Sovjetunionen ble fremstilt som farlige fiender som måtte bekjempes (Minter 1991: 137).

Mens amerikanerne så på Savimbi som en mann med vestlige idealer, viste han en helt annen side av seg for Ovimbunduene. Her tok Savimbi i bruk tradisjonelle afrikanske symboler som et politisk instrument, for å få støtte blant folket.

⁴⁵ Intervju med Halle Jørn Hansen, Bærum, Norge, 12.03.14

4.2.5 Alliansen med Sør-Afrika – min fiendes fiende er min venn.

I 1975 var det viktig for UNITA og FNLA å få kontroll over hovedstaden, før landet ble erklært selvstendig. Etter et mislykket forsøk fra FNLA på å bevege seg inn i Luanda, bestemte Jonas Savimbi at UNITA måtte hente hjelp fra andre hold, nemlig Sør-Afrika. Som en del av bistanden etablerte Sør-Afrika treningsleirer for både UNITA og FNLA (Guimaraes 1998: 109). Særlig viktig var UNITAs base i det nordlige Namibia hvor UNITA-soldater ble utrustet med våpen og fikk opplæring i krigføring av sørafrikansk militærpersonell (Hodges 2001: 10) UNITA var i denne første fasen av borgerkrigen det svakeste partiet, og det var derfor viktig for Savimbi å alliere seg med en sterk stat som kunne bidra med våpen og militært personell. Sør-Afrika ble en slik alliert. Denne alliansen styrket UNITA vesentlig. Sammen med FNLA ville de vinne tilbake byene MPLA hadde tatt styringen over, og spesielt viktig var det å få kontroll over Luanda. Det tok ikke lang tid før MPLA måtte se tapt de fleste byene de tidligere hadde kontrollert. Den eneste byen de klarte å beholde, var Luanda (Guimaraes 1998: 110).

Som tidligere nevnt, fremstilte UNITA seg som partiet for de svarte og "ekte" angolanerne. I samtalen med Professor Justin Pearce fra Universitetet i Cambridge diskuterte vi forholdet mellom UNITA og Sør-Afrika⁴⁶. Ifølge Pearce lå apartheidregimets interesser i å hindre et kommunistisk parti ta regjeringsmakt i Angola. Allerede i juni i 1975, hadde Portugal dratt tilbake alle sine soldater. Sør-Afrika kontrollerte på denne tiden Namibia, som deler grense med Angola i nord. Sør-Afrika var svært anti-kommunistiske og var skeptisk til spredningen av kommunistiske regimer i Afrika. På 60- og 70-tallet var Sør-Afrika opptatt av å kontrollere land i nord. De forsøkte å alliere seg med svarte regimer, som ikke ville være en trussel mot apartheidregimet. For UNITA sin del, var det nødvendig å ha sterke alliansepartnere, for å kunne fortsette krigen. Sør-Afrika ble løsningen. Om man ser på UNITAs gamle dokumenter eller snakker med UNITA personell som var aktive under borgerkrigen, ville mange ha sagt at UNITA også har ett delvis sosialistisk syn. For sør-afrikanerne var en allianse med UNITA tross alt å foretrekke. UNITA sympatiserte ikke med Sovjetunionen, og det var mindre sannsynlighet at de ville komme til å utfordre sørafrikanske interesser. Pearce forteller videre at han ved tidligere anledninger har intervjuet UNITA medlemmer angående deres allianse med Sør-Afrika. Når intervjuobjektene ble spurt om hvorfor UNITA allierte seg med Sør-

⁴⁶ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

Afrika, var svaret som regel det samme: ”Vi ville ikke være i allianse med Sør-Afrika, men strategisk sett hadde vi ikke noe valg” (Pearce 2014)⁴⁷.

Intervjuet med Professor Pearce forsterket tidligere påstander om at ideologi og ideologiske likhetstrekk betydde lite når alliansene i Angola ble dannet. Det var i hovedsak geostrategiske årsaker til UNITA sine allianser. Både Sør-Afrika og UNITA hadde forskjellige motiver til alliansen, men begge motivene var strategiske: For Sør-Afrika var det viktig at Namibia ikke grenset med et kommunistisk land som kunne true deres politikk og for UNITA var det viktig å fortsette borgerkrigen med MPLA.

Alliansen med Sør-Afrika medførte noen problemer for Savimbi. På 1980-tallet forsøkte Savimbi å få støtte også fra andre afrikanske stater. Under disse anledningene forklarte han forholdet med Sør-Afrika som et kommersielt forhold hvor Sør-Afrika bidro med våpen og soldater til UNITA, som UNITA betalte for. UNITA betalte aldri Sør-Afrika for våpnene som ble sendt til UNITA sine områder. Savimbi var klar over at den kontroversielle alliansen med Sør-Afrika kunne gå ut over bistandshjelp fra andre afrikanske land (Potgieter 2000: 260).

Alliansen med Sør-Afrika er i stor grad en balanseringsallianse. Som nevnt i kapittel to er en vanlig form for allianse en balanseringsallianse hvor en allianse oppstår på grunn av at en annen stat opptrer som en trussel. I denne sammenhengen er staten det regjerende angolanske partiet MPLA. Sør-Afrika var bekymret over at et kommunistisk regime skulle grense til Namibia, som var kontrollert av sør-afrikanerne. Alliansen var ikke preget av ideologi, men heller ønske om å avskaffe en felles fiende.

Å kalle UNITA for en marionettregjering i en større global kamp, er ikke nødvendigvis riktig. UNITA brukte Sør-Afrika i like stor grad som Sør-Afrika brukte UNITA.

4.2.5 UNITAs diamanter

Selv om olje var den største angolanske eksportvaren under borgerkrigen, var (og er) landet også rikt på diamanter. Mens MPLA hadde kontroll over landets oljeressurser, kontrollerte UNITA diamantområdene. Disse diamantene ble solgt til diamantkjøpere i nabolandene som UNITA hadde dannet allianser med. Mens MPLA finansierte sin militærvirksomhet ved hjelp av oljeressursene, solgte UNITA de dyrbare diamantene for penger og våpen. Som tidligere nevnt var diamantvirksomheten avgjørende for at UNITA skulle fortsette krigføringen.

⁴⁷ Intervju med Justin Pearce, University of Cambridge, England 24.01.14

Spesielt etter slaget ved Cuito Cuanavale, da de sørafrikanske styrkene begynte å trekke seg ut av Angola, ble diamantene av stor betydning for UNITAs krigføring.

På 90-tallet hadde UNITA erobret størstedelen av diamantområdene i Angola. Ved hjelp av diamantressursene og internasjonale forbindelser, ble diamantvirksomheten avgjørende for UNITA. Ved hjelp av inntektene fra diamantforekomsten, gjenoppbygget UNITA seg fra å være en geriljagruppe til å bli en hær (Malaquias 2007: 216).

Etter å ha erobret de største diamantområdene i landet, ble UNITA en av verdens største diamantsmuglere. Mens andre *garimpeiros* ikke hadde tilgang til det internasjonale diamantmarkedet, klarte UNITA å selge diamanter til både lovlige og ulovlige internasjonale diamantforhandlere, via allianser i nabolandene (Dietrich 2000: 318).

Savimbi var kjent for å være dyktig til å tilpasse seg interne og internasjonale omstendigheter. Etter apartheid-regimets fall, kuttet Sør-Afrika mye av bistanden til UNITA. Istedenfor å lete etter nye politiske allianser, snudde Savimbi seg heller mot diamantvirksomheten. Han begynte å utarbeide kommersielle allianser innenfor diamantindustrien og våpenindustrien. Diamantene som ble funnet innenfor områdene som var kontrollert av UNITA, kompenserte for den synkende støtten fra Sør-Afrika⁴⁸ (Malaquias 2007: 200).

Under den kalde krigen ble spesielt Kinshasa og det sørlige Zaire brukt som baser for kjøp og salg av diamanter. Der samlet kjøpmenn seg fra hele verden for å kjøpe og selge dyrbare diamanter. En stor andel av disse diamantene var UNITA diamanter (Dietrich 2000: 322-323).

Fowlerrapporten⁴⁹ påviser et gjensidig avhengighetsforhold mellom UNITA og diamantsektoren. UNITA var avhengig av kommersielle kontakter i de afrikanske nabolandene, for å selge diamantene. På samme måte var diamantkjøperne avhengig av UNITA-diamantene, som senere ble omsatt på det internasjonale diamantmarkedet, bl.a. i Antwerpen. Fowlerrapporten viser til tre viktige funn, i diamanttransaksjonene mellom UNITA og internasjonale diamantkjøpere:

⁴⁸ Diamantutvinningen startet mens UNITA fikk støtte fra Sør-Afrika, men etter støtten gikk ned, ble diamantene en viktigere enn de var før.

⁴⁹ I 1999 etablerte FNs sikkerhetsråd et panel av eksperter som fikk i oppgave å undersøke UNITAs diamantvirksomhet. Panelet dro til Angola for å undersøke hvordan UNITA lyktes med å få diamantene ut i det internasjonale diamantmarkedet og hvordan handelen av våpen ble utført (Fowlerrapporten 2000).

1. UNITAs evne til å selge diamantene for penger eller våpen, utrustet partiet til å opprettholde sine politiske og militære aktiviteter.
2. Diamantene ble en viktig komponent i UNITAs strategi for å skaffe seg mektige venner og ekstern støtte.
3. For UNITA ble besittelsen av diamanter den største, og mest foretrukne, måten å lagre økonomiske midler på.

Her er det spesielt viktig å merke seg punkt nummer 2. UNITA brukte diamanter til å styrke de kommersielle alliansene med afrikanske statsoverhoder. Og i følge rapporten ble det ikke lagt vekk på ideologi eller andre likhetstrekk. I rapporten stod det blant annet at:

"UNITAs bruk av diamanter for å kjøpe seg venner, var ikke begrenset til de nabolandene som ble brukt til å oppbevare diamanter i. De var heller ikke begrenset til land med likt språk og ideologi" (Fowlerrapporten 2000).

Når UNITA hadde behov for penger eller våpen ble diamanter solgt til våpenhandlere som aksepterte betaling i form av diamanter i stedet for penger. Dette var den enkleste måten å få solgt diamantene på. Når diamantene skulle selges for penger, ble de først fraktet til et av nabolandene, før et møte blir arrangert med interesserte diamantforhandlere (Fowlerrapporten 2000).

Savimbi så på sine allianser med de afrikanske statsoverhoder (med unntak av Burkina Faso) som rene kommersielle allianser. Visse tjenester ble etterspurt, som i gjengjeld ble betalt med penger eller diamanter (ibid).

Figur 6: Fra politisk aktør til kommersiell partner: UNITA

I figur 6 har figur 3 blitt videreutviklet til å omhandle UNITA sin rolle som politisk aktør og kommersiell partner. Diamantressursene var det leddet som førte til at UNITA gikk lengre og lengre vekk fra rollen som de svakes parti, og inn i rollen som militær gerilja, med kommersielle allianser med statsoverhoder i nabolandene. Båndene Savimbi hadde med statsoverhodene i blant annet Burkina Faso og Rwanda, hadde mest sannsynlig ikke eksistert, om det ikke var for diamantressursene. Et gjensidig avhengighetsforhold oppstod mellom UNITA og diamantforhandlerne. En felles økonomisk gevinst, brakte aktørene sammen, og førte til at Savimbi distanserte seg mer og mer fra folket han egentlig skulle beskytte.

4.2.6 Kommersielle allianser: Burkina Faso og Zaire

Burkina Faso og Zaire (under Mobutu-regimet) ble UNITAs foretrukne kanaler for transport av diamanter. Grunnen til dette var særlig den sikkerheten som ble tilbydd UNITAs personell. Særlig ble Burkina Faso populært. Vanligvis kontaktet Savimbi Burkina Fasos president Compaore for å informere ham om at en handel mellom UNITA-personell og en diamantkjøper kom til å finne sted. UNITA fikk beskyttelse og eskorte med en gang de ankom Ougadaougou i Burkina Faso, hvor diamantene skulle selges. Eskorten passet på at det ikke ble problemer med tollvesenet og at handelen foregikk på en fredfull måte. Men viktigst av alt, passet eskorten på at ingenting skjedde med diamantene underveis i handelen. Behandling som dette var ikke uvanlig for UNITA, og foregikk også i Rwanda og Zaire (Fowlerrapporten).

Jonas Savimbi hadde et tett vennskap med president Compaore i Burkina Faso og han fikk stadig gaver fra UNITA i form av diamanter. I gjengjeld brukte UNITA byen Ouagadougou som en base til å selge diamanter til diamantkjøpere. Savimbi kjøpte seg allianser ved hjelp av diamanter, og i gjengjeld fikk han diplomatisk beskyttelse i landet når UNITA utførte diamantavtaler (Dietrich 2000: 321).

I Burkina Faso ble det registrert flere fly fra Øst-Europa med store mengder våpen. Flyene landet i Ouagadougou og en stor andel av disse våpnene ble solgt videre til UNITA. Burkina Faso spilte rollen som en tilflukts havn for UNITA s diamantindustri. Savimbi og andre UNITA medlemmer kunne ferdes fritt i hovedstaden og forhandle diamanter for våpen, uten å bli plaget eller stanset. Under panelets opphold i Burkina Faso ble de opplyst om at Savimbi ringte President Compaore for å si at "alle som kommer for å selge diamanter, er mine

venner". I gjengjeld fikk presidenten diamanter og andre dyre gaver fra Savimbi (Fowlerrapporten 2000)

UNITA hadde også et tett forhold til Mobutu-regimet i Zaire. Vennskapet mellom UNITA og Mobutu-regimet gikk dypere enn kun å være et kommersielt partnerskap med sikte på å omsette diamanter. Det var Mobutu som overtalte USA til å gi sin politiske og økonomiske støtte til FNLA og UNITA. Zaire støttet FNLA også før borgerkrigen startet og oppfordret USA til å gjøre det samme. Når det ble klart at FNLA ikke kom til å ha en stor rolle i krigen, ble støtten heller rettet mot UNITA. På samme måte som UNITA fikk diplomatisk beskyttelse i Burkina Faso, kunne de også selge diamanter i fred og ro i Zaire (Fowlerrapporten 2000).

4.2.7 Kommersiell allianser: Namibia, Zambia og Sør-Afrika

Fowlerrapporten fant det også bevist at diamanter ble smuglet gjennom Namibia, Sør-Afrika og Zambia. Spesielt Sør-Afrika ble brukt som en mellomstasjon for å hvitvaske diamanter som senere ble eksportert lovlig fra Sør-Afrika til andre land, hvor diamantene så ble solgt. Diamantene ble delvis polert, for å skjule opprinnelsen og for å ligne mer på sørafrikanske diamanter (Fowlerrapporten 2000).

Diamantsmugling til Sør-Afrika var populært fordi det var enkelt. Sør-afrikanerne var opptatt av å hindre diamantsmugling av sørafrikanske diamanter og var lite opptatt av diamanter fra andre land. Diamantene som blir fraktet inn i Sør-Afrika ble kjørt inn med bil og ble sjeldent stoppet i toll. Å smugle diamanter med fly fra UNITA områder og inn i Sør-Afrika var også en enkel prosess da det var mangelfull tollkontroll i Sør-Afrika (Dietrich 2000: 337).

I Zambia hadde UNITAs personell frie tøyler. Landet hadde ingen klare lover som regulerte diamanthandel, og det var derfor trygt for UNITA å drive handel der. Zambia spilte m.a.o. en viktig rolle i hvitvasking av UNITA-diamanter. Landet lå heller ikke langt fra UNITA sine baser (Dietrich 2000: 329). UNITAs diamantomsetning i Zambia fant som regel sted 50 kilometer fra den angolanske grensen. Uten sterke vennskapelig bånd med den Zambiske regjeringen, ville det vært vanskelig for UNITA å opprettholde denne omfattende aktiviteten (ibid: 335).

4.2.8 Konklusjon

Under intervjuene med både Aslak Orre og Justin Pearce kom det frem at UNITAs allianser med både USA og Sør-Afrika var basert på hva som var tilgjengelig. For å beskytte sine egne interesser og for å fortsette krigen mot MPLA, var Savimbi avhengig av alliansepartnere som kunne bistå med soldater og våpen. Disse alliansene var ikke basert på likhetstrekk mellom UNITA og de to landene, men heller ett felles ønske om å ikke la kommunistiske MPLA styre Angola. Pengene UNITA tjente på diamanter, var ikke nok i seg selv til å finansiere krigen. Rollen ideologi, etnisitet og politikk spilte under dannelsen av alliansene, var bare viktig så lenge de kunne brukes til å tiltrekke seg alliansepartnere.

UNITAs evne til å tilpasse seg interne og internasjonale omstendigheter, gjorde det mulig for dem å utvikle seg til en trussel mot MPLA regimet. UNITA hadde en unik evne til å tiltrekke seg utradisjonelle allianser, som ikke bare bidro til partiets overlevelse, men også til å være en sentral aktør i kampen om innflytelse i Angola. Når UNITA befant seg i kriser som til tider utfordret partiets grunnleggende prinsipper, klarte Savimbi å tilpasse seg de nye situasjonene ved å skifte fokus. Partiets fleksibilitet og vilje til å tilpasse seg enhver situasjon, førte til en økende grad av selvsikkerhet for Savimbi. Men denne økte selvsikkerheten gjorde at Savimbi tok valg på vegne av partiets vegne som til slutt førte til partiets nederlag (Malaquias 2007: 199-200).

UNITAs allianser stemmer overens med Walt sin balanseringsteori. Både Sør-Afrika og USA så på kommunistiske regimer som en trussel, og ønsket å eliminere denne trusselen. Ideologi var av lite betydning. Det viktigste var å begrense innflytelsen til kommunistiske regimer. Dett er imidlertid ikke det samme som å si at alliansene oppstod på bakgrunn av en felles ideologi. Det var allianser motivert av behovet for å balansere Sovjetunionens innflytelse. Walt forklarer at noen allianser motivert av balansering, kan minne om ideologiske allianser, men er heller en annen form for balansering.

Naturressurser påvirket alliansemønsteret til UNITA på flere måter. For det første førte oljeressursene til at MPLA stod finansielt mye sterkere enn UNITA. Det ble nødvendig for UNITA å skaffe seg alliansepartnere for å ta opp kampen mot MPLAs finansielle styrker. Alliansen med Sør-Afrika og USA ble avgjørende for UNITA. Diamantfortjenestene til UNITA var også viktig for kontinuiteten til borgerkrigen. For å få muligheten til å selge diamanter måtte UNITA sikre seg kommersielle allianser med nabolandene. Savimbi hadde

fra før sterke bånd med Mobutu-regimet i Zaire, men på grunn av diamantvirksomheten styrket han også vennskapet med både Burkina Faso og Rwanda. Fowlerrapporten viste at diamantvirksomhetene var viktige både for å skaffe midler til å fortsette borgerkrigen, men også får få ekstern støtte fra andre land og å styrke vennskap med nabolandene. Gaver, i form av diamanter, ble ofte gitt til statsoverhoder hvor UNITA hadde deler av diamantvirksomheten sin. De kommersielle vennskapene som ble knyttet mellom UNITA og afrikanske statsoverhodet, foregikk på tvers av ideologiske skillelinjer.

Under intervjuet med Halle Jørn Hansen, så vel som i artikkelen til Linda Heywood, ble det diskutert om UNITA kun var en marionett i hendene på utenlandske interesser. I realiteten brukte UNITA sine utenlandske alliansepartnere i like stor grad som de selv ble brukt. Det var et gjensidig forhold som var ønsket av alle parter. UNITA trakk like mye i trådene til USA og Sør-Afrika, som de på sin side gjorde med UNITA. Det viktigste var kampen om det nasjonale hegemoniet.

Stopford og Strange sin teori om et gjensidig avhengighetsforhold blir bekreftet i analysen. UNITA var avhengig av et kommersielt partnerskap med utenlandske aktører for å ha muligheten til å selge diamantene (både for penger og våpen). Diamantkjøperne var, på sin side, avhengig av å kjøpe diamanter fra UNITA, for så å selge de på det internasjonale diamantmarkedet. Diamantene i Angola var kjent for å være av ypperste kvalitet og var en attraktiv vare blant diamantkjøpere i, eksempelvis, Antwerpen. Det gjensidige avhengighetsforholdet førte til utradisjonelle allianser som krysset ideologiske skillelinjer.

Den kalde krigen og ressursene i Angola, korrumperte de angolanske aktørene. Hadde ikke UNITA hatt diamantressursene, hadde de blitt tvunget til å opptre som en folkebevegelse. Naturressursene gjorde dem kortsiktig sterke, men fjernet dem samtidig fra folket som de egentlig skulle kjempe for. UNITA begynte som en folkebevegelse som skulle kjempe for rettighetene til de fattige angolannerne. Diamantressursene tok UNITA vekk fra de som opprinnelig støttet partiet, og de ble en rendyrket geriljagruppe.

4.2 Hva betyr dette for alliansedannelse i denne typen borgerkrigssituasjoner?

Naturressurser spiller avgjørende stor rolle når det kommer til alliansevalg i denne typen borgerkrig. Ressursene åpner blant annet opp for allianser som ikke hadde vært tilgjengelig uten ressursene.

Alliansemønstrene under den angolanske borgerkrigen viser hvordan ideologi ble brukt pragmatisk for å inngå allianser. Aktørene under borgerkrigen var opportunistiske og tok i bruk de ressursene de hadde tilgjengelig for å tiltrekke seg alliansepartnere.

Analysen tilsier at vi kan generalisere til teori, men ikke til empiri. Det er vanskelig å si om funnene i den angolanske borgerkrigen kan bli overført til andre borgerkriger, men det teoretiske rammeverket som har blitt konstruert, kan brukes i flere case.

4.3 Konklusjon

Målet med denne oppgaven har vært å undersøke om naturressursene i Angola bidro til alliansedannelse som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer. Den har ønsket å undersøke hva som påvirket alliansedannelsen til MPLA og UNITA under den angolanske borgerkrigen. Flere funn har blitt gjort, hvor de viktigste er skissert nedenfor:

1. Alliansene under den angolanske borgerkrigen var "balanseringsallianser" og ble dannet på bakgrunn av en felles trussel.
2. Ideologi var ikke av stor betydning under alliansevalgene i Angola. Alliansene ble heller dannet på bakgrunn av strategiske årsaker, og hva som var tilgjengelig.
3. Naturressursene i Angola påvirket allianseforholdene og skapte allianser som krysset ideologiske skillelinjer.

Under hele den angolanske borgerkrigen var det en pragmatisk holdning til ideologi. Aktørene under borgerkrigen opererte med en dominotankegang: Er ikke den brikken min, så er den noen andres. Det var stadig en kamp om allianser, og ideologi ble brukt pragmatisk for å tiltrekke seg alliansepartnere. Ideologi kan ha hatt en større betydning i begynnelsen av borgerkrigen, særlig for marxistene. Men når andre ressurser ble truet, var det ideologi som måtte vike for at de andre ressurser skulle bli beskyttet. Ideologi var viktig, men bare så lenge viktige ressurser ikke blir truet. For de angolanske aktørene var naturressursene viktigere enn ideologi. Ideologi ble mindre viktig jo mer konflikten utviklet seg og jo mer kunnskap aktørene i Angola fikk om naturressursene i landet.

De forskjellige aktørene under borgerkrigen var opportunistiske aktører som brukte de ressursene som kom deres vei. Både naturressursene og ideologi ble brukt som et redskap for å skaffe seg allianser. De kommersielle alliansene dannet det økonomiske grunnlaget både for MPLA og UNITA.

For UNITA og MPLA handlet politikken mye om å få støtte, for å legitimere sin egne politiske bevegelse. Det lå en sentral tankegang at om man støttet det ene partiet, så avviste du det andre (Pearce 2012: 443). Denne tankegangen var lik alliansetankegangen hos USA og Sovjetunionen under den kalde krigen. Støttet du den ene aktøren, så avviste du automatisk den andre.

Naturressursene i Angola korrumperte både UNITA og MPLA og førte dem vekk fra det folket og de idealer de hevdet de kjempet for. Det ble i større grad en kommersiell krig, og ikke lengre en kamp basert på etnisitet og klasse. Krigen startet som en kamp om klasse, etnisitet og politisk hegemoni, men ettersom krigen utfoldet seg, ble kommersiell rikdom viktigere.

Det var ikke kun naturressursene i seg selv som førte til at borgerkrigen ble så langvarig, men også allianseforholdene som oppstod på grunn av naturressursene. Kombinasjonen av tilgangen til naturressurser og et bipolar samfunn⁵⁰, skapte grunnlaget for allianseformasjonene. I en bipolar verden ble et tap for den ene makten, en seier for den andre. Dette intensiferte kampen om allianser for USA og Sovjetunionen (Waltz 1964: 882). Den bipolare verden intensiferte derfor betydningen av å skaffe seg alliansepartnere.

Både MPLA-caset og UNITA-caset passer inn i det teoretiske rammeverket til Walt og Stopford og Strange. De politiske alliansene som ble dannet kan forklares ved Walt sin balanseringsteori. I likhet med Walt konkluderer vi med at ideologi var av liten betydning og ble hovedsakelig brukt som et av mange instrument for å tiltrekke seg allianser.

Selv om borgerkrigen var en kamp om politisk makt, var det i like stor grad en krig om eierskap over naturressurser. Vinneren av borgerkrigen ville ikke bare vinne regjeringsmakt, men ville også få tilgangen til Angolas naturressurser. Den angolanske borgerkrigen var, som nevnt, påvirket av både politiske og kommersielle allianser, og vinneren av borgerkrigen ville også få politiske, så vel som kommersielt eierskap over ressursene i landet. Den angolanske borgerkrigen er et godt eksempel av en krig som startet som en politisk konflikt, men som utvikler seg til å handle like mye om økonomiske ressurser.

⁵⁰ En bipolar verden er en verden hvor to stater har mesteparten av verdens økonomiske-, militære- og kulturelle innflytelse. Den kalde krigen er det mest vanlige eksemplet for å forklare en bipolar verden. Under den kalde krigen falt vestlige land under amerikansk innflytelse, mens kommunistiske land falt under Sovjetisk innflytelse (Waltz 1964: 882).

5.0 Konklusjon

Konflikten i Angola, var ikke bare en konflikt preget av den kalde krigens logikk og en kamp om eierskap over naturressurser. Det var også en konflikt preget av allianser, både politiske og kommersielle. Denne oppgaven har hatt som mål å undersøke hva som påvirket alliansene til UNITA og MPLA. Hovedsakelig, har oppgaven forsøkt å finne ut om naturressursene i Angola, påvirket alliansene til de angolanske aktørene. Oppgaven ønsket å undersøke om allianser som oppstår på bakgrunn av felles økonomiske interesser, går på tvers av ideologiske skillelinjer.

Under konflikten i Angola førte naturressurser ikke bare til en forlenget borgerkrig, men også til allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer. Det angolanske caset har vist oss at allianseforhold under en borgerkrig, til og med borgerkrig som fant sted under den kalde krigen, er sterkt påvirket av geo-strategiske og maktpolitiske årsaker enn ideologi og likhetstrekk. Naturressursene førte til allianser som ikke hadde oppstått om det ikke var for oljen og diamantene.

Under borgerkrigen i Angola ble det dannet flere allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer. Selv om den kalde krigen ofte karakteriseres som en periode hvor ideologi var sentralt, beviser de angolanske aktørene at andre årsaker til dannelsen av allianser kan være vel så viktige. Et grunnleggende spørsmål er, at om ideologi ikke påvirket alliansene i Angola, hva var det da som påvirket dem? Både MPLAs allianser og UNITAs allianser viser at årsaker til allianseforming endrer seg etter hvem man allierer seg med, og hvilke ressurser man har tilgjengelig. Aktører i krig bruker de ressursene og verktøyene man har, og tilpasser seg etter hvem man allierer seg med. Jonas Savimbi er et godt eksempel på dette. Han tilpasset hele tiden partiet etter hva som var tilgjengelig og hvem han hadde som allierte. Frykten andre stater hadde ovenfor kommunistiske regimer ble et viktig verktøy for Savimbi.

Implementeringen av teorien til Walt i det angolanske caset viser et klart pragmatisk bruk av ideologi for å skaffe seg alliansepartnere. Selv om ideologi har blitt brukt som et redskap av de forskjellige aktørene i alliansene, så blir de brukt som et verktøy for å balansere mot den største trusselen. Selv om noe til tider kan virke som en allianse basert på en felles ideologi, så blir ideologi kun brukt som et verktøy for å balansere mot en felles trussel. Når MPLA har

brukt ideologi for å styrke sine forhold med andre marxistiske regimer, så blir det gjort for å forhindre at UNITA får mer makt, og er derfor er form for balansering.

I lys av analysen som ble presentert i det forrige kapittelet, går vi tilbake til problemstillingen: førte naturressursene i Angola til allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer? Under den kalde krigen ble ofte antatt at stater allierte seg på bakgrunn av ideologi, men i denne oppgaven om andre årsaker til allianser var mer vanlig for de angolanske aktørene, spesielt fordi de angolanske aktørene hadde tilgang til store naturressurser. Både ideologi og naturressurser ble brukt som et verktøy for å skaffe seg internasjonale allianser.

5.1 Førte naturressursene i Angola til utradisjonelle allianser?

For å svare på dette spørsmålet introduserte jeg to teoretiske rammeverk som sammen ville gi en større forståelse for hvorfor MPLA og UNITA dannet de alliansene som de gjorde. Teoriene var både basert på allianser mellom politiske aktører, og allianser mellom en politisk aktør og en kommersiell aktør. Under diskusjonen om de kommersielle aktørene, ble det fokusert på naturressurser som en eksportvare, for å analysere betydningen naturressurser hadde på allianser.

Både MPLA og UNITA allierte seg med aktører som de ikke ville alliert seg med, hvis det ikke var for naturressursene. MPLA allierte seg med amerikanske oljeselskaper ved hjelp av oljeressursene. Denne alliansen trosset både ideologiske og strategiske skillelinjer. Naturressursene i Angola førte til at MPLA og UNITA i større grad måtte oppføre seg som kommersielle partnere, så vel som politiske allierte. For MPLA betydde naturressursene et kommersielt partnerskap med amerikanske oljeselskaper.

Alliansene som følge av naturressursene, førte de angolanske aktørene lengre og lengre vekk fra folket de egentlig skulle beskytte. Både MPLA og UNITA hadde nok naturressurser til å finansiere krigen, og distanserte seg fra det angolanske folket.

Ideologi kan ha hatt betydning i begynnelsen av borgerkrigen, da det var lite kunnskap om hvor mye naturressurser som var i landet. Etter hvert som aktørene fikk mer kunnskap om mangfoldet av olje og diamanter, måtte ideologien vike noe viktigere, naturressursene. Ideologi var dermed kun viktig, så lenge det ikke oppstod interesser som var viktigere å beskytte.

Alliansene som ble dannet under den angolanske borgerkrigen var preget av en dominoeffekt: om en aktør ikke var alliert med den ene siden, så var det stor mulighet at han ble alliert med den andre siden. Denne tankegangen preget spesielt alliansevalgene til USA og Sovjetunionen, men også til UNITA og MPLA.

5.1.1 Naturressurser, allianser og MPLA

Analysen av MPLA sine allianser er tosidig. For det første er det analysert hva som påvirket alliansene mellom MPLA og de kommunistiske regimene. Om ideologi ikke var viktig, hvorfor var da MPLA kun politisk alliert med marxistiske regimer? For det andre er det analysert om MPLA sine kommersielle allianser var påvirket av naturressurser og hvorvidt disse trosset MPLAs ideologi.

Selv om alliansen mellom MPLA, Sovjetunionen og Cuba, kunne se ut som en allianse basert på ideologi, så var det i hovedsak en balanseringsallianse. Walt trekker frem eksempler hvor det kan virke som om stater allierer seg på bakgrunn av en felles ideologi, men hvor alliansen egentlig bare er en annen form for balansering. Selv om MPLA, Cuba og Sovjetunionen delte ideologi, var det i all hovedsak en allianse basert på balansering mot USA og kapitalismen. Når en stat er fiendtlig mot en stat som er vesentlig lik en selv, kan dette oppmuntre til en allianse mellom de like statene. Det kan derfor virke som om alliansen er basert på en felles ideologi, men i realiteten er det en form for balansering. Fienden er den samme, og det er i hovedsak ønsket om å balansere mot fienden som er fører til alliansen. På bakgrunn av Walt sin teori og litteraturen om alliansene til MPLA, konkluderer jeg med at MPLA sine allianser med Sovjetunionen og Cuba var en form for balansering, selv om det kan virke som om den var påvirket av ideologi.

MPLA sine allianser er de alliansene som gir tydeligst tegn på at naturressursene førte til allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer. Av de to angolanske partiene, var det MPLA som hadde en sterkest ideologi og som knyttet bånd med stater med lik ideologi. Den kommersielle alliansen mellom MPLA-regimet og amerikanske oljeselskaper er et godt eksempel på en allianse hvor økonomi overgår ideologi og andre likhetstrekk. Denne alliansen bekreftet også Stopford og Strange sin teori om at statsmenn ofte må tre inn i rollen som kommersiell partner. For å forklare denne transaksjonen bedre, transformerte jeg en av Stopford og Strange sine modeller, til å omhandle naturressurser. Det er min påstand at naturressursene førte MPLA-regjeringen inn i rollen som kommersiell partner.

5.1.2 Naturressurser, allianser og UNITA

Analysen av alliansevalgene til UNITA var, som analysen av MPLA, tosidig. For det første ønsket vi å finne ut hva som påvirket alliansevalgene til UNITA. Hva motiverte alliansen mellom UNITA og USA og Sør-Afrika? For det andre ble det analysert om UNITA sine kommersielle allianser var påvirket av naturressurser, og om disse alliansene trosset UNITAs ideologi.

Alliansen mellom UNITA og dens allierte var en balanseringsallianse basert på rent strategiske motiver. Igjen stemmer alliansene overens med Walt sin balanseringsteori. Det er min konklusjon at UNITA befant seg i en situasjon hvor de var villig til å danne allianse med omtrent hvem som helst, for å fortsette krigen mot MPLA. Alliansen med Sør-Afrika viser nettopp dette. Savimbi så seg nødt til å fortelle andre afrikanske statsoverhoder at alliansen med Sør-Afrika kun var basert på et kommersielt partnerskap hvor UNITA kjøpte våpen fra sør-afrikanerne.

Analysen viser derimot noen motsetninger. På den ene siden argumenterer oppgaven for at ideologi ikke har spilt noen betydelig rolle under alliansedannelsene i Angola, spesielt ikke hos UNITA. UNITA sin allianse med USA var en allianse basert på balansering mot Sovjetunionen. På den andre siden gikk UNITA vekk fra sin Maoistiske ideologi og prøvde å fremstille seg selv som et vestlig og demokratisk parti, selv om dette ikke svarte helt med virkeligheten. Savimbi var en brutal leder som sentraliserte all makt rundt sin egen person. Hvorfor var det så viktig for Savimbi å fremstille seg som vestlig og demokratisk, når alliansen med USA uansett var basert på balansering? Det er min oppfatning at ideologi likevel ikke var av stor betydning for verken USA eller UNITA. Fra USA sin side, var alliansen med UNITA en allianse for å balansere Sovjetunionen, mens UNITA måtte alliere seg med de statene som var tilgjengelig, for å fortsette krigen mot MPLA. Sør-Afrika allierte seg også med UNITA for å balansere mot Sovjetunionen og for forhindre spredningen av marxistiske regimer.

UNITA skapte vennskapelige bånd med afrikanske statsoverhoder som, som tidligere nevnt, gikk på tvers av ideologiske og politiske skillelinjer. Men det var ikke bare de kommersielle alliansene som krysset ideologi og politikk. Oppgaven har argumentert for at Savimbi var en politisk kameleon som brukte ideologi som et politisk instrument for å tiltrekke seg allianser fra ulike hold. For sin amerikanske allianse, avbildet Savimbi seg som en mann med vestlige

og demokratiske idealer. Dette i stor kontrast til den ideologien som ble kommunisert blant Ovimbunduene i Angola. Her tok Savimbi i bruk gamle tradisjonelle syn, som et politisk instrument for å tiltrekke seg støtte fra folket. Henrettelse av hekser var en stor del av dette gamle, ideologiske synet, som gjorde Savimbi til en respektert mann i byer som Jamba. For sør-afrikanerne fremstilte ble Savimbi fremstilt som mannen som skulle redde Angola fra kommunismen. Alt i alt, hentet Savimbi sin største støtte fra fire forskjellige hold, hvor alle båndene dro utgangspunkt fra forskjellige ideologier og bakgrunner:

1. Kommersielle vennskap med afrikanske statsoverhoder
2. Allianse med USA
3. Allianse med Sør-Afrika
4. Frihetskjemper for Ovimbunduene.

Analysen har også vist hvordan naturressursene i Angola førte MPLA og UNITA lengre vekk fra folket, og inn i en rolle som kommersiell aktør. Vi konkluderer med at naturressurser ikke bare påvirker allianseforholdene, men kan bli den viktigste årsaken til at allianser inngås.

5.2 Refleksjoner rundt det teoretiske rammeverket

Walt sitt teoretiske rammeverk har vært nyttig for å avdekke forholdene rundt allianseforholdene under den angolanske borgerkrigen. Walt sin teori om hva som er årsaken til hvorfor allianser oppstår har gitt et fruktig rammeverk når problemstillingen har blitt diskutert. Selv om Walt sin teori tar for seg forholdet mellom stater, mens oppgaven tar for seg forholdet mellom en politisk gruppe og stater, har teorien vært til stor hjelp. Konklusjonen til Walt om at ideologi og likheter ikke er like vanlige allianseårsaker som man tidligere har trodd, ser vi også bevis av i det angolanske caset. Istedenfor ideologi, er det heller lagt vekt på strategiske årsaker til allianser, aktørene balanserer den største trusselen.

En stor fordel i å velge Walt sin teori foran andre teorier om alliansemønstre, er at Walt legger vekt på allianser som oppstår på bakgrunn av en felles trussel, istedenfor makt. Teorier om allianseforhold som kun legger vekt på makt, vil ha det vanskelig å skille mellom hvorfor man allierte seg med Sovjetunionen eller USA under den kalde krigen. Under den angolanske borgerkrigen var MPLA alliert med Sovjetunionen og UNITA med USA. Det var derfor nødvendig å anvende en teori som tok utgangspunkt i dette skillet. Walt er i tillegg til å legge vekt på allianser på bakgrunn av trusler istedenfor makt, også kjent for å være en av de

ledende teoretikerne innen allianseforming. Walt sin teori hadde derimot sine svakheter. For det første diskutert den kun allianser mellom stater og ikke allianser som oppstår mellom statlige aktører og kommersielle aktører. For det andre ser den på stater som en helhet, og ikke på hva som påvirker allianseforholdene for regionale grupper i samme stat. Walt sin teori var derimot ikke feilfri for det vi ønsket å undersøke. Det var viktig for oppgaven å se på politiske aktører som opererer i en stat, og hvilke allianser de dannet, og ikke kun staten som en helhet. Walt sin teori er velegnet når man skal diskutere forholdet mellom stater, men sier ikke like mye om forholdet mellom politiske aktører og stater.

På bakgrunn av svakheten til Walt sin teori, ble den bearbeidet til å passe det angolanske caset. Analyseverktøyet måtte åpnes opp, og der teorien ikke strakk til, bygget vi videre med Stopford og Strange sitt teoretiske rammeverk. På denne måten fikk vi et teoretisk rammeverk som kunne forklare både alliansene mellom politiske aktører, og alliansene mellom en politisk aktør og en kommersiell aktør. Rammeverket til Walt er nyttig om det bygges ut til å inkludere ikke-statlige aktører.

Funnene støtter det teoretiske rammeverket for oppgaven. Selv om aktører ofte bruker ideologi som en årsak til allianseforming, så er det i større grad strategiske årsaker til hvorfor noen grupper danner allianser, mens andre ikke gjør det. Man danner allianser med dem man ser på som den minste trusselen. Selskaper på den andre siden vil danne allianser som er økonomisk gunstig. Dette vil ofte skje på tvers av ideologiske skillelinjer fordi man ikke kan kontrollere de geografiske områdene til naturressurser.

Walt og Stopford og Strange gav oss et godt utgangspunkt for å bedre forstå alliansemønstrene som oppstod under den angolanske borgerkrigen. Under analysen understreket jeg at selv om noen allianser kan virke som om har oppstått på bakgrunn av ideologi, så er det bare en annen form for balansering, hvor det kan virke som om det er ideologi som fremmer alliansen, men egentlig er det balansering. Jeg konkluderer derfor med at ideologi ikke var av stor betydning under borgerkrigen i Angola, og at alliansene som ble dannet, ble dannet i tråd med Walt sin teori om balansering.

Videre gir Stopford og Strange oss et teoretisk rammeverk som ikke omhandler allianse mellom stater, men heller mellom politiske aktører og kommersielle aktører. Ved å plassere MPLA og UNITA sine alliansemønstre inn i Stopford og Strange sin 9-boks modell, fikk vi et klarere bilde over hvem som påvirket de kommersielle alliansene. Både MPLA og UNITA

var avhengig av kommersielle partnere for å kjøpe ressursene de hadde, og de var avhengig av at interessen til ressursene ble opprettholdt. Naturressurser er en verdifull eksport, kun så lenge interessen i å kjøpe eksporten, holder seg oppe. De statlige aktørene derimot, har kontroll over hvordan ressursene forvaltes. I Angola må alle multinasjonale oljeselskaper danne joint-ventures med statsselskaper Sonangol. Stopford og Strange sin modell viser derfor at det var et felles avhengighetsforhold mellom politiske aktører og kommersielle aktører i Angola. Alt i alt bekrefter de to teoriene at ideologi ikke var så viktig under den angolanske borgerkrigen, som man gjerne vil anta, siden den foregikk under den kalde krigen. Teoriene forklarer også hvordan naturressursene bidro til at de angolanske aktørene fjernet seg fra sine roller som partiledere, og beveget seg inn i roller som kommersielle partnere.

I denne oppgaven har analytisk eklektisisme blitt tatt i bruk, for å gi en fyldigere analyse om alliansedannelse. Det er både positive- og negative sider med analytisk eklektisisme. Det positive er at man vil kunne gå dypere inn i problemstillingen, ved å kombinere flere teoretiske rammeverk. Ved å konstruere et nytt rammeverk, basert på tidligere teorier, har oppgaven forsøkt å svare på en problemstilling som ikke kunne bli besvart ved å kun bruke den ene eller den andre teorien. Problemer kan oppstå når informasjonen man plukker ut fra de forskjellige teoriene blir usammenhengende, eller begrepene man bruker ikke har samme betydning i begge teoriene. I denne oppgaven er vi selvsikre på at begreper⁵¹ som er blitt brukt i de to teoriene, har lik betydning. Det teoretiske rammeverket som har blitt konstruert ut i fra de to eksisterende teoriene er en sammenhengende teori, men det er viktig å være observant på de svake sidene ved å kombinere to rammeverk.

5.3 Veien videre

Denne oppgaven ønsket å undersøke om naturressursene i Angola påvirket allianseforholdene og dannet allianser som gikk på tvers av ideologiske skillelinjer. For å få en bedre forståelse rundt dette fenomenet, vil det være ønskelig å gjøre lignende undersøkelser i andre stater som er rikt på naturressurser. Det vil øke vår forståelse på hva som påvirker allianseforhold i land som har opplevd borgerkrig, og som er rikt på naturressurser. Rammeverket vi har presentert hvor vi har brukt deler av Walt sin teori og deler av Stopford og Strange, hadde også kunnet blitt brukt i et annet case. I dag er det borgerkrigstilstander i hhv. Zaire, Den Sentralafrikanske

⁵¹ Begreper som "alliansedannelse" har vært av samme betydning i Walt sitt rammeverk, som i Stopford og Strange.

Republikk og Sør-Sudan. Det hadde vært interessant å bruke det teoretiske rammeverket i slike case. Ved å undersøke om lignende forhold også gjelder for andre land, vil vi også ha mer bakgrunn for å generalisere utenfor det angolanske caset.

Ytterligere kunnskap om hvordan konflikter utvikler seg og hvordan dette påvirker alliansemønstre vil også ha vært ønskelig å undersøke. Angola sliter, som mange andre ressurssterke afrikanske land, med "Dutch disease" eller ressursforbannelseteorien. Mange afrikanske land opplever en større økonomisk nedgang enn land som ikke er rikt på naturressurser. Hva er det som er årsaken til at noen land opplever en ressursforbannelse, mens andre ikke gjør det (eksempelvis Norge). Forskning om ressursforbannelseteorien har derimot blitt utført på Angola, men å se på ressursforbannelseteorien i lys av den angolanske konflikten og alliansemønstrene, ville vært fruktbart.

Litteraturliste

Baines, G. (2012). Replaying Cuito Cuanavale. History Today. London, England. **62**.

Boeck, F. D. (2001). "Garimpeiro worlds: digging, dying & 'hunting' for diamonds in Angola." Review of African Political Economy **28**(90): 549-562.

Brooke, J. (1987). Cuba's Strange Mission in Angola. The New York Times. New York.

Bøås, M og K. Dokken (2002) Internasjonal Politikk og Utenrikspolitikk i Afrika sør for Sahara, Oslo: Universitetsforlaget

CIA – The World Factbook. Angola. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html> - Hentet: 02.05.14

Cilliers, J. (2000). Resource Wars - a new type of insurgency. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Cilliers, J. and C. Dietrich (2000). Angola's war economy: the role of oil and diamonds. Pretoria, Institute for Security Studies.

Cornwell, R. (2000). The War for Independence. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Davis, N. (1978). "The Angola Decision of 1975: A Personal Memoir." Foreign Affairs **57**(1).

Dietrich, C. (2000). Inventory of formal diamond mining in Angola. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Dietrich, C. (2000). Porous borders and diamonds. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Dietrich, C. (2000). Power struggles in the diamond fields. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Dokken, K. (2008). African security politics redefined. New York, Palgrave Macmillan.

Duner, B. (1981). "Proxy Intervention in Civil Wars." Journal of Peace Research.

Encyclopedia Britannica (2014)

“Kongo” <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/321743/Kongo> – Hentet: 19.05.14

Encyclopedia Britannica (2014): “Laissez-

Faire” <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/328028/laissez-faire> – Hentet: 14.03.14

Fowler, R. and A. Mollander (2000). The Fowler Report - Final Report of the UN Panel of Experts on Violations of Security Council Sanctions Against UNITA, United Nations Security Council.

Francis, D. J. (2006). Uniting Africa: building regional peace and security systems. Aldershot, Ashgate.

Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures: selected essays. New York, Basic Books.

Gerring, J. (2007). *Case study research: principles and practices*. Cambridge, Cambridge University Press.

Guimarães, F. A. (1998). *The origins of the Angolan civil war: foreign intervention and domestic political conflict*. Houndmills, Macmillan.

Hansen, H. J. (2014). *Intervju med Halle Jørn Hansen*. Bærum, Norge.

Heywood, L. M. (1989). "UNITA and Ethnic Nationalism in Angola." *Journal of Modern African Studies*

Heywood, L. M. (1998). "Towards an understanding of modern political ideology in Africa: the case of the Ovimbundu of Angola." *Journal of Modern African Studies* **36**(1): 139-167.

Hodges, T. (2001). *Angola: from Afro-Stalinism to petro-diamond capitalism*. Bloomington, Ind., Indiana University Press.

Hodges, T. (2004). *Angola: anatomy of an oil state*. Lysaker, Fridtjof Nansen Institute.

Hooker, J. (2008). "Encyclopedia of Business Ethics and Society". SAGE Publications

International Energy Agency (2006) "Angola: Towards an Energy Strategy". Frankrike (IEA).

Katzenstein, Peter J og Sil, Rudra (2010) "Analytic Eclecticism in the Study of World Politics: Reconfiguring Problems and Mechanisms across Research Traditions" Cambridge University Press.

Kasrils, R. (2013). Cuito Cuanavale, Angola - 25th Anniversary of a Historic African Battle. Monthly Review New York, USA.

Le Billon, P. (2001). "Angola's political economy of war: The role of oil and diamonds, 1975-2000." African Affairs

Leerand, D. (2013). Angolas Historie. Store Norske Leksikon.

Malaquias, A. (2007). Angola: How to Lose a Guerilla War. African Guerillas: Raging Against the Machine. M. Bøås and K. C. Dunn. Boulder, Colo., Lynne Rienner Publisher.

Malaquias, A. (2007). Rebels and robbers: violence in post-colonial Angola. Uppsala, Nordiska Afrikainstitutet.

Minter, W. (1991). The US and the war in Angola. Review of African Political Economy. Sheffield, ROAPE.

Onslow, S. (2009). Cold War in Southern Africa. New York. USA, Routledge.

Orre, A. (2013). Intervju med Aslak Orre. Christian Michelsens Institutt: Bergen, Norge.

U.S. Energy Information Administration. (2014) "Angola" U. S. E. I. Administration. Washington, DC. <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=ao> – Hentet: 02.04.14

Pearce, J. (2012). "Control, politics and identity in the Angolan Civil War." African Affairs

Pearce, J. (2014). Intervju med Justin Pearce. University of Cambridge: England.

Potgieter, J. (2000). "Taking aid from the devil himself" - UNITAs support structures. Angola's war economy: the role of oil and diamonds. J. Cilliers and C. Dietrich. Pretoria, Institute for Security Studies.

Ramos, M. L. (2011). "Angola's Oil Industry Operations." OSISA - Open Society Initiative for Southern Africa.

Skog, O.-J. (2004). Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming. Oslo, Gyldendal akademisk.

Stopford, J. M., et al. (1991). Rival states, rival firms: competition for world market shares. Cambridge, Cambridge University Press.

Tvedten, I. (1993). "The Angolan Debacle." Journal of Democracy

Tvedten, I. (1997). Angola: struggle for peace and reconstruction. Boulder, Colo., Westview Press.

Walt, S. M. (1987). The origins of alliances. Ithaca, N.Y., Cornell University Press.

Waltz, K. N. (1964). "The Stability of a Bipolar World." Daedalus

Wright, G. (1997). The destruction of a nation: United States' policy toward Angola since 1945. London, Pluto.

The World Bank (2013) "*Net official development assistance and official aid received*", The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ALLD.CD> - Hentet: 29.04.14

The World Bank (2007) “*Angola: oil, broad-based growth, and equity*”. Washington, D.C.,
The World Bank.

Vedlegg 1: Tabeller

Tabell 2: Oversikt over bakgrunn for allianser

	Deler ideologi	Kommersiell allianse	Strategisk allianse	Marionett-institusjon?	Følger Walt/Stopfords Teori?
UNITAs Allianser					
USA	Nei	Nei	Ja.	Nei.	Ja
Sør-Afrika	Nei	Nei	Ja.	Nei.	Ja
Kina	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Zaire	Nei	Ja	Ja	Nei	Ja
Burkina Faso	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja
Namibia, Zambia, Rwanda	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja
MPLAs Allianser					
Sovjetunionen	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Cuba	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja
Amerikanske oljeselskaper	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja
Andre oljeselskaper	Nei	Ja	Nei	Nei	Ja

Vedlegg 2: Intervju

Vedlegg 2 er inkludert i oppgaven for å gjøre rede for intervjuene som ble gjort i forbindelse med forskningsprosjektet. Vedlegget gir en kort beskrivelse av de tre intervjuene som ble utført av hhv: Aslak Orre, Justin Pearce og Halle Jørn Hansen.

Intervjuobjektene var professorer og eksperter, men mye kunnskap om Angola og den angolanske borgerkrigen. Alle intervjuobjektene er derfor regnet som sikre kilder for informasjon om allianseforholdene i Angola. Intervjuene var ustrukturerte. Intervjueren hadde en kort liste om temaer og åpne spørsmål som fungerte som en ramme rundt samtalen. Intervjuobjektene hadde frihet til å snakke rundt spørsmålene som de selv ønsket. Alle intervjuobjektene ble tilsendt et kort sammendrag om hva oppgaven handlet om, og hadde tid til å forberede seg. Intervjueren har fått tillatelse fra de tre intervjuobjektene til å bruke sitater fra intervjuene. Informasjonen har ikke vært sensitiv, og anonymitet har ikke blitt brukt (med tillatelse fra intervjuobjektene).

Prosjektet, og intervjuene, har blitt rapportert til "Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste" (NSD) og alle intervjuene har blitt godkjent.